

NAZİ MİRASI

Depolama, Nesiller Arası Aktarım,
Disosiasyon ve Eylem Yoluyla Hatırlama

Prof. Dr. Vamık D. VOLKAN

NAZİ MİRASI

Depolama, Nesiller Arası Aktarım, Disosiasyon ve Eylem Yoluyla Hatırlama

Prof. Dr. Vamık D. VOLKAN

Pusula yayınevi

PUSULA YAYINEVİ
Pusula Kişisel Gelişim, Psikolojik Destek,
Danışmanlık ve Sağlık Eğitim Merkezi Tic. Ltd. Şti.
Kızılırmak Mah. 1443. Cadde, Can Apt. No: 33/3
Çukurambar/ANKARA
Tel: 0312 213 01 32 – Faks: 0312 213 01 33
www.pusulayayinevi.com
Yayıncı Sertifika No: 23004

Çeviri
Özge KARAKALE

Editör
Selen YAĞCI

Redaksiyon
Özlem METİNCAN

Kapak
Osman ERDOĞAN

ISBN
978-605-4912-25-4

Baskı
Bizim Büro Matbaacılık
Sanayi 1. Cadde Sedef Sokak No: 6/1
İskitler/ANKARA
Tel: 0312 229 99 28
Matbaa Sertifika No: 26649

1. Baskı
Eylül 2016

© Vamık D. Volkan 2015.
First published by Karnac Books Ltd., represented by Cathy Miller Foreign Rights Agency, London, England.

İlk olarak, Cathy Miller Foreign Rights Agency, Londra, İngiltere aracılığıyla temsil edilen Karnac Books Ltd. tarafından yayımlanmıştır. Orijinal yayıncının yazılı izniyle Pusula Yayınevi tarafından Türkçe olarak yayımlanmıştır.

Türkçe yayım hakları © Pusula Yayınevi 2016.
Tüm hakları saklıdır. Pusula Yayınevi'nin yazılı izni olmaksızın, bu kitabın içeriğinin bir kısmı ya da tümü hiçbir biçimde ve hiçbir yolla kullanılamaz, çoğaltılamaz ya da dağıtılamaz.

İÇİNDEKİLER

YAZAR HAKKINDA.....7
ÖNSÖZ.....9
GİRİŞ.....13
BİRİNCİ BÖLÜM.....17
Üçüncü Reich'ın Etkisi: Psikanalizdeki "Sessizliğin" Sonu
İKİNCİ BÖLÜM.....35
Victor: İki Farklı Dünyada Yaşayan Adam
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....45
Narsisizm, Bölme, Depolama, Disosiasyon ve Kapsülleme
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....59
"İtfaiyeci"
BEŞİNCİ BÖLÜM.....69
Kalbi Atmaya Devam Eden Yaşlı ve Ölü Bir Adam
ALTINCI BÖLÜM.....77
T4 Ötenazi Programı
YEDİNCİ BÖLÜM.....81
Saklı Mektuplar
SEKİZİNCİ BÖLÜM.....91
Oksijene Gerek Var
DOKUZUNCU BÖLÜM.....99
Yasal Düzenleme ve Eylem Yoluyla Hatırlamanın Psikolojisi
ONUNCU BÖLÜM.....109
Fotoğrafçılık, Kurtçuklar ve Dikenli Tel Örgülerden Atlamak
ON BİRİNCİ BÖLÜM.....117
Yeni Bir Hayatı Aramak ve Bulmak
ON İKİNCİ BÖLÜM.....127
Özdeşim, Depolama ve Nesiller Arası Aktarıma Başka Bir Bakış
KAYNAKLAR.....139
DİZİN.....149

YAZAR HAKKINDA

Prof. Dr. Vamık D. Volkan, Virginia Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde emeritus psikiyatri profesörüdür. Aynı zamanda Washington Psikanaliz Enstitüsü'nde emeritus eğitmen ve gözetmen psikanalist olarak görev yapmaktadır.

Virginia Üniversitesi Blue Ridge Hastanesi'nde tıbbi yönetici ve aynı üniversitenin çatısı altındaki Zihin ve İnsan Etkileşimi Araştırmaları Merkezi'nde yönetici olarak görev yaptı. Eski ABD Başkanı Jimmy Carter'ın başkanlığında kurulan Carter Merkezi Uluslararası Müzakere Ağı'nda *(Carter Center's International Negotiation Network)* üye olarak görev yaptı. Uluslararası Politik Psikoloji Derneği'nin *(International Society of Political Psychology)*, Virginia Psikanaliz *Derneği'nin (Virginia Psychoanalytic Society)*, Türk Amerikan Nöropsikiyatri Derneği'nin *(Turkish-American Neuropsychiatric Association)* ve Amerikan Psikanalistler Koleji'nin *(American College of Psychoanalysts)* eski başkamdır.

Prof. Dr. Vamık D. Volkan, Finlandiya'da Kuopio Üniversitesi (şimdiki adıyla Doğu Finlandiya Üniversitesi), Türkiye'de Ankara Üniversitesi ve Rusya'da Doğu Psikanalitik Üniversitesi tarafından onur doktorası ile ödüllendirildi. Hukuk Fakültesi ziyaretçi profesör olarak ABD'de Harvard Üniversite-

si'nde; Siyasal Bilgiler Fakültesi ziyaretçi profesör olarak Avusturya'da Viyana Üniversitesi'nde ve Türkiye'de Bahçeşehir Üniversitesi'nde bulundu. Arnavutluk ve Makedonya'da Dünya Sağlık Örgütü'nün geçici danışmanı oldu. Avusturya'da Fulbright öğretim üyesi olarak görev yaptı. Dünya Psikoterapi Konseyi tarafmdan verilen Sigmund Freud Ödülü de dâhil olmak üzere pek çok ulusal ve uluslararası ödül kazandı. Karşıt görüşlü büyük gruplar arasındaki çatışmaları incelemesi, dünyanın çatışmalara sahne olan çeşitli yerlerinde projeler yürütmesi ve psikopolitik teoriler geliştirmesi nedeniyle 2004-2006 ve 2014 yıllarında Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterildi. Dünyanın yirmi yedi ülkesinden destek mektupları aldı.

Prof. Dr. Volkan, dünya meselelerinin psikopolitik açıdan incelenmesi amacıyla İsrail, Türkiye, Batı Şeria, Rusya, Almanya, Büyük Britanya ve ABD de dâhil olmak üzere, dünyanın farklı yerlerinden gayri resmi temsilcileri bir araya getiren bir sivil toplum kuruluşu olan Uluslararası Diyalog İnisiyatifi'nin başkanlığını yürütmektedir. Onlarca kitabın yazarı, eş yazarı, editörü ya da eş editörüdür. On altı ulusal ve uluslararası profesyonel derginin yazı inceleme kurulunda görev yapmıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde dersler vermektedir.

ÖNSÖZ

Bir Psikanalitik Miras: Vamık Volkan'ın Çalışmaları

Emily Kuriloff

Psikanalizde dış gerçekliğin indirgenemez iç ruhsal çekirdeğin bir göstergesinden öte görülmediği dönemde, bu alanda bir öncü olan Prof. Dr. Vamık D. Volkan (Kıbrıslı bir Türk) anayurdundaki nefretin, yıkımın ve ölümün herkesi özünde değiştirdiğini fark etmişti (Volkan, 1979). Ancak bu, onun etkili yayınlar serisinin sadece başlangıcıydı. O zamandan beri küresel, yerel ve ailesel travmanın, ruhsal hayatı nasıl etkilediği sorusuna yanıt arayışı, Volkan'ı dünyanın dört bir yanına götürmüş ve zihinsel yolculuklara çıkarmıştır. Bu kitapta da, Nazi öncesi ve sonrası Almanya'daki üç neslin arasında dolaştırmıştır.

Psikanaliz kültürü de kendi öldürücü travmalarını ve savaşlarını yaşamıştır. Volkan'ın bu çalışması için benden bir önsöz yazmamı rica etmesi, bu çatışmaların geldiği son noktayı yansıtıyor olabilir. Bunu söylememin nedeni nedir? Bireyler arası psikanaliz (interpersonal psychoanalysis) eğitimim, psikanaliz alanında bir lider olan Volkan'ın bütün yazılarında açıkça el üstünde tuttuğu iç yaşantıyı pek de önemli görmüyordu. Volkan kadar etkili olan başka pek çok hocam, her türlü önsel (a priori) ruhsal yapıyı ve işlevi reddetmekle kalmamış, daha da ileri giderek, dinamik olan ve hatta birdenbire değişen zihnin özünü, bireyin ilişkilerinin (kültürel ve ailesel) kalitesinin belirlediğini iddia etmişlerdi.

Şunu belirtmek gerekir ki Freud, düşüncelerini geliştirirken ve yeni bir zihin modeli yaratırken bile, ilişkinin ve çevrenin etkisini hiçbir zaman yok saymamıştı. Shoah'dan (İbranicede *felaket* anlamına gelir) kaçan mülteci psikanalistlerin oluşturduğu savaş sonrası psikanaliz teorisinin, bir anda soykırımcıya dönüşen bir kültürde parlak başarı elde eden bu ustanın, önceden kolay eğilip bükülebilir olan fikirlerini nasıl sağlamlaştırdığını başka bir yerde yazmıştım (Kuriloff, 2014). İç ruhsal olan giderek daha da değiştirilemez bir hal alırken, savaş sonrası teorisinin travmatik geçmişi ve bundan dolayı genel olarak travma olgusu da önemsizleştirilmişti. Büyük olasılıkla mültecilerin zengin bir kültürü yeniden inşa edip yaşatabilmeleri böylece mümkün olmuştu. İronik olarak, yakın geçmişte yaşanan olaylar özdüşünümselliğe (self-reflexivity) en uzak olduğundan, analistlerin hem iç ruhsal hem de bireyler arası olguları, kendi düşüncelerine ve uygulamalarına katmaları için Auschwitz'in kurtuluşundan sonra yıllar geçmesi gerekmişti. Volkan'ın benden bu önsözü yazmamı rica etmesi, sadece travmanın önemli etkisini çok önceden fark ettiği için öngörülü olduğunu değil, ayrıca yakın zamanlarda arka arkaya sona eren savaşların ortaya çıkardığı derin dönüşümün bize görüşlerimizi paylaşmamız ve geliştirmemiz için bir fırsat sunduğunu da gösteriyor.

Bu konuyla ilgili olarak, Volkan'ın nesiller arası travma aktarımı anlayışını yansıtan ve isabetli bir seçim olan "depolama" (depositing) teriminin üstünde durmak isterim. Bu yeni terimin, iç ruhsal hayatın çekirdeğini biçimlendiren belirli ve tam anlamıyla bireyler arası olan süreci, ince bir biçimde açıkladığını düşünüyorum. Bununla ne demek istiyorum? Volkan'ın kendi tanımıyla söze başlamama izin verin. Yazar şöyle diyor:

> *"Depolamada, kendi spesifik imgelerini çocuğun gelişmekte olan kendilik temsillerine aşılayan erişkin kişi aktif ortaktır. Bir başka deyişle, erişkin kişi, kendisine ait olan belli başlı kendilik imgeleri ve öteki imgeler için kalıcı bir depo olarak çocuğu kullanır (çoğu kez bilinçdışı olarak) ve çocukta, ona aktarılan bu imgelerle bağlantılı olan belli başlı psikolojik görevleri başlatır. Erişkin kişide bu zihinsel imgeleri en başta ortaya çı-*

karmış olan deneyimler çocuk tarafından erişilebilir değildir. Yine de bu zihinsel imgeler onları yaratan deneysel/bağlamsal çerçeve olmadan çocuğa aşılanır. Melanie Klein'ın (1946) 'yansıtmalı özdeşim'i bu süreci açıklayabilmektedir. Ancak ben, ebeveynlik yapan bireylerin, çocukta psikolojik bir DNA yarattıklarını göstermek adına 'depolama' terimini kullanmayı tercih ediyorum."

Volkan, aile içindeki ilişkilerin bazı niteliklerinin, ruhsal yapıyı oluşturan yapı taşlarının ta kendisi, bireyin "psikolojik DNA"sı olduğunu ileri sürüyor. Bu demek oluyor ki, travma yaşamış bir ebeveyn, çocuğunu sadece kendi uzantısı olarak, istemediği duyguları attığı bir kap olarak görmektedir. Çocuğa, özgün bir zihin ve deneyim sahibi bir özne olarak saygı duyamamaktadır. Aslına bakılırsa, çocuk, bir zihinden yoksun bırakılmaktadır. Zihinselleştirme (mentalization) yapamamakta ya da derinlemesine düşünememektedir. Bu nedenle duygu durumunu da dengeleyememektedir (Fonagy, Gyorgy, Jurist, Target, 2003). Volkan, ebeveynin çocuğunu kendisinden ayrı bir özne olarak kabul ettiği sürece gerçekleşebilen bir olgu olan özdeşim (identification) ile "depolama"yı (depositing) birbirinden ayırarak, "depolama" kavramının kendine özgü etkisini daha da artırıyor. Özdeşimde, çocuğun özgün deneyimini ve eylemliliğini ona yansıtan bir ayna işlevi gören bir ebeveyn vardır. Bu aynalama, aktif özdeşim ve sonunda da ötekinin içselleştirilmesi için gereklidir.

Bu kitapta, uyku benzeri durumlarda gerçekleştirdiği tuhaf davranışlarını hatırlamayan ve bu disosiasyon (ayrışma, çözülme) nöbetlerinin, büyükbabasının ölüm saçan tarihini harekete geçirdiğinin hiçbir şekilde farkında olmayan bir Nazi torununun hikâyesini okurken, bu çarpıcı örnek sayesinde, "depolama" ile verilen hasar yüzünden, aktif özne olmadaki başarısızlığımızla da yakından tanışıyoruz. Bu ayrıntılar hastaya, ebeveynleri tarafından depolanmıştır. Bunlar, formüle edilmemiş, zihinselleştirilmemiş ama somutlaşmış, hasta tarafından tehlikeli ve yıkıcı yollarla davranışa dökülmüş hikâyelerdir.

Son olarak, bu dönüştürücü hikâye, analist ile analiz edilen arasında işleyen ve hastanın deneyimini tekrarlayıp açığa çıkaran ilişkisel psikanaliz süreci sayesinde, nesiller arası travmanın etkisini göstermekle kalmıyor, aynı zamanda psikanaliz sürecindeki *süperyizyonu* da öğretiyor. Hastanın analisti olan Dr. Adeline ile bu kitabın yazarı/süpervizör Dr. Volkan arasındaki iletişim, aynalama ve özdeşim süreçlerinin pek çok yanını açığa çıkardığı için, tedavi sürecinde sembolik anlamın ve hafızanın gözlemlenmesini sağlayan bir içselleştirmeyi de yansıtıyor. Volkan'm güdümsüz ama çağrışımlar yaptıran çalışma tarzı, okuru gerçek ve mecazi anlamda uzun bir sürece dahil ederken, bir yandan da, geçmişte kişisel ve özel olduğu için katlanması zor ve formüle edilmemiş bir deneyime tanıklık etmek, bu deneyimi hissetmek ve formüle etmek için uğraşan üç kişi arasındaki duygulu etkileşimi anlatıyor.

Emily A. Kuriloff, New York'taki Kuriloff William Alanson White Enstitüsü'nde eğitmen ve yönetici analist olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda klinik eğitim direktörlüğü de yapmaktadır. Contemporary Psychoanalysis dergisinin özel sayı editörü ve kitap eleştirisi editörlerindendir. Dr. Kuriloff'un, bireyler arası psikanaliz geleneği ile, tekniğin ve terapötik eylemin karşılaştırmalı modellerini incelediği pek çok makalesi vardır.

KAYNAKLAR

Fonagy, P., Gyorgy, G., Jurist, E. L., Target, M. (2003). *Affect Regulation, Mentalization, and the Development of the Self.* London: Karnac.

Kuriloff, E. (2014). *Contemporary Psychoanalysis and the Legacy of the Third Reich: History, Memory, Tradition.* New York, London: Routledge.

Volkan, V. D. (1979). *Cyprus: War and Adaptation: A Psychoanalytic History of Two Ethnic Groups in Conflict.* Charlottesville, VA: University of Virginia Press.

GİRİŞ

Bu kitabın öncelikli amacı, birçok masum insanın yok edilmesini hedefleyen bir programda aktif olarak çalışmış üst düzey SS* Nazi komutanlarından birinin erkek torununun öyküsünü anlatmaktır. Kitapta; psikolojik görevler, disosiasyon (ayrışma, çözülme) durumundaki kapsüllenmiş kendilik gelişimi ve eylemler yoluyla hatırlanan psikopatoloji aracılığıyla, kendilik ve nesne imgesinin nesiller arası aktarımının sonuçları ortaya konmuştur. Analist ile analiz edilen arasındaki iletişim, acı veren travmatik tarihsel olaylarla bağlantılı hale gelince, aktarım ve karşı aktarımda yaşanan zorluklar anlatılmıştır. Analiz edilen hastaya "Victor", psikanalistine de "Adeline" diyeceğim.

Dr. Adeline ile tanışmam, o, Victor ile çalışmaya başlamadan yaklaşık on yıl kadar önce, yaşamakta olduğu bir Alman şehrinde, "zor hasta" olarak adlandırılan kişilerin tedavisiyle ilgili bir konuşmaya çağrıldığım zaman olmuştu. Dr. Adeline, seyahatimi ayarlayan ve masraflarımı karşılayan kurumun yönetim kurulu üyesiydi. Konuşmamın ertesi günü, yaşadığı şehrin dışındaki bir kasabada bulunan turistik bir kaleyi bana gezdirmekle görevliydi. Kaleye giderken yolda, erkek hemşire olan

* SS: Schutzstaffel (Türkçesi: Koruma Timi), önceleri Hitler'in kişisel muhafızlığını yapmak üzere kurulan birliklerdir. İlk kurulduğunda, polis görevi yapan silahlı parti militanlarından oluşuyordu.

bir hastasından bahsetti. Bu hastanın sorunu, çalıştığı hastanedeki diğer hemşirelerin yanındayken, kendisinin eski Doğu Almanya asıllı olduğunu bilmelerini istemediği için hissettiği "utangaçlık" ve kaygıydı. Dr. Adeline'in anlattıklarından, Almanya'da yeniden birleşme gerçekleştikten yıllar sonra bile, bazı bireyler için "zihinsel bölünmüşlüğün" sürdüğünü öğrenmiştim. Bu hastanın evli olduğu kadın hemşire eski Batı Almanya doğumluydu. Kadının babası, yeni karısıyla beraber uzun yıllar önce Anadolu'nun muhafazakâr bir köyünden Almanya'ya misafir işçi olarak gelmişti. Bu hasta ile karısının altı yaşında bir kızları vardı. Anneannesi ile büyükbabası, çocuğa, halk içinde kullanılan Alman adı yerine, Türk adıyla hitap ediyorlardı. Hastanın karısı, çocuğu Anadolu geleneklerine uygun büyütmesi konusunda anne ve babasından baskı görüyordu. Hastanın Batı Almanyalı olan iş arkadaşlarının yanındaki "utangaçlığının" bir başka nedeni de buydu. Türk ve Orta Doğu kültürel geleneklerine yabancı olan Dr. Adeline, benim Kıbrıslı bir Türk olduğumu, ABD'ye taşınmadan önce Türkiye'deki bir tıp fakültesinde eğitim gördüğümü biliyordu. Hastasının Türk Alman ailesiyle ve karısıyla olan ilişkisini daha iyi anlayabilmesi için, ben ABD'ye döndükten sonra da kendisiyle telefonla görüşmeye devam ettik. Ayda bir ya da iki kez düzenli olarak yaptığımız telefon görüşmeleri, Dr. Adeline ve hastası tedaviyi başarıyla sonlandırıncaya kadar, iki yıldan uzun sürdü.

Yıllar sonra Dr. Adeline'den bir mektup aldım. Mektubunda, bana, kale gezisinden sonra gittiğimiz o güzel kasabanın merkezinde, göl manzarasına karşı yediğimiz öğle yemeğini hatırlatıyordu. Bu kasabadan olan, kendisinden on iki yaş küçük bir adamın, son beş aydır haftada üç kez onu görmeye geldiğini yazmıştı. Adı Victor olan bu adamın temel belirtisini kısaca anlatmıştı. Victor, sabahın erken saatlerinde uyanıyor ve yaklaşık dört saat kadar farklı bir zihinsel durumda oluyordu. Dr. Adeline bu adamın "zor bir hasta" olduğunun farkındaydı. Mektubunda onunla terapötik ilişki kuramadığını anlatmıştı. Kendisine bir kez daha danışmanlık yapmam için, Almanya'dan beni arayıp arayamayacağını soruyordu. Dr. Adeline'in bu teklifini kabul ettim. Victor'm divandayken neden kendi kendinin psikanalistiymiş gibi davrandığını ve Dr. Adeline'i kendi "öz ana-

liz"inin bir gözlemcisiymiş gibi yanında tuttuğunu anlamaya başlayıncaya kadar, birkaç ay boyunca, iki haftada bir konuştuk. Victor'ın psikanalizinde hiçbir zaman "düzenli" danışmanlık yapmamış olmama rağmen, Dr. Adeline, Victor ile yürüttüğü çalışma hakkında bazen danışmak için, bazen de yalnızca beni bu hastayla ilgili gelişmeler konusunda bilgilendirmek için ara sıra telefon etmeye veya e-posta yazmaya yıllarca devam etti. Dr. Adeline ve ben, uluslararası psikanaliz toplantılarında her karşılaştığımızda, bu hastayla ilgili yüz yüze konuşmak için zaman yarattık. Victor'ın psikopatolojisinde Nazi büyükbabasının imgesinin oynadığı kilit rolü her yanıyla anlamamız yaklaşık üç yılımızı aldı.

Holokost'ta hayatta kalan Yahudilerin ve bu insanların, çocuklarının ve torunlarının hikâyelerinin ayrıntılarıyla anlatıldığı, psikanalistler tarafından yazılan çok sayıda makale ve kitap mevcuttur. Bu kitapta bu çalışmaların bazılarına değineceğim. Psikanalistler, Nazilerin psikolojisi konusunda önemli katkılar sağlamış ve Adolf Hitler'in psikobiyografileri de dâhil (örneğin, Dorpat, 2002; Langer, 1972; Redlich, 1998) bazı Nazi liderlerinin psikobiyografilerini yazmış olsalar da, önemli Nazi suçlularının *bir psikanalistin divanında uzanan* çocukları ve torunları hakkında yapılan ayrıntılı psikanalitik incelemelerin sayısı çok azdır.

Dr. Adeline geçen yıl Victor'ın durumunu kayıt altına alma isteğini dile getirmişti. Bu vakanın, Üçüncü Reich'ın nesiller arası geçmişinin en açık simgesel temsili olduğunu düşünüyordu. Tabii ki Nazi suçlusu bir atası olan her Alman psikopatoloji geliştirmiyor. Ayrıca, Alman toplumunun genelinde, Üçüncü Reich'tan sonra, çok farklı bir grup kimliği ve yeni ortak duygular gelişti. Yine de, Dr. Adeline'in, Victor'ın hikâyesini anlatmayı toplumsal görevi olarak hissettiğini fark ettim. Genç psikanalistlere danışmanlık yaptığımda ya da meslektaşlarıma danıştığımda not tutma alışkanlığım olduğu için Dr. Adeline ile olan görüşmelerimizin de kayıtlarını tutmuştum. Bu alışkanlığımı bilen Dr. Adeline, *"Victor vakasını birlikte yazabilir miyiz?"* diye sordu. Bu iş için istekli olduğumu öğrendikten sonra, dışarıdan bir gözlemci olduğum için Victor'ın hikâyesini benim tek başıma anlatmam gerektiğini dile getirdi.

Bu, Victor'ın kimliğini saklı tutmak için oldukça etkili bir yoldu. Hikâyeyi Dr. Adeline'in yardımıyla yazmayı kabul ettim. Victor'ın gerçek kimliğini mümkün olduğu kadar saklı tutmak için onun dış dünyasında bazı değişiklikler yaptım. Yapılan değişikliklerin, Victor'ın iç dünyası ve davranış biçimlerine ilişkin anlatımımı etkilemeyeceğine inanıyorum.

Bu kitabı, Victor'ı analiz ederken yaşadığı içsel mücadelelere ve mesleğimize olan bağlılığına duyduğum saygı için Dr. Adeline'e armağan ediyorum. Dr. Adeline, elinizdeki bu kitap yayımlanmadan önce kitabın taslağını okumuş ve onaylamış bulunuyor.

BİRİNCİ BÖLÜM

Üçüncü Reich'ın Etkisi: Psikanalizdeki "Sessizliğin" Sonu

Kudüs'teki Hebrew (İbrani) Üniversitesi'nin Sigmund Freud Merkezi'nde 1988 Haziran'ında, "Holokost'un Kalıcı Gölgeleri: Doğrudan Etkilenmeyenler İçin Anlamı" başlıklı önemli bir uluslararası konferans düzenlenmişti. İki İsrailli (Yahudi) psikanalist, bir Alman psikanalist, bir Amerikalı Yahudi psikanalist ve bir de Yahudi olmayan Amerikalı bir psikanalist konuşma yapmışlardı. Holokost ile ilgili kişisel deneyimlerini ve teorik görüşlerini anlatmışlardı.

Yaklaşık 120 kişilik dinleyici kitlesini psikanalistler, öğretmenler ve farklı kültürlerden insanlar oluşturuyordu. Holokost'la doğrudan ilişkisi olmayan bu insanlar İsrail, Almanya, ABD, Avustralya, Hollanda, İsveç ve İsviçre gibi pek çok ülkenin vatandaşıydılar. Aralarında Kuzey Afrika ile Orta Doğu Sefarad Yahudileri de vardı. Yapılan dört sunumun ardından İsrail, Almanya ve ABD'den iyi tanınan on iki psikanalist tartışma gruplarına önderlik etmişlerdi. Farklı ülkelerden gelmiş olan öteki seçkin psikanalistler de bu gruplarda tartışmacı olmuşlardı. Holokost'tan doğrudan etkilenmemiş olanlar da dâhil olmak üzere, Holokost'un genel olarak halk üzerindeki etkisi ve yaşanan farklı kayıplar için tutulan yas ile ilgili sıkıntılar konusunda önemli veriler gün yüzüne çıkmıştı. "*Holokost gibi bir*

olayın dünyada yeniden yaşanması nasıl engellenebilir?" sorusu tekrar tekrar sorulmuştu (Moses, 1993).

Bu toplantıda sunum yapan Yahudi olmayan Amerikalı psikanalist bendim. Konuşmamın başında dinleyicileri geçmişimle ilgili kısaca bilgilendirmiştim. Onlara Türk ve Müslüman bir çiftin çocuğu olarak Kıbrıs'ta dünyaya geldiğimi, Türkiye'de Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduğumu, daha sonra 1957 yılında ABD'ye göç ettiğimi ve birkaç yıl sonra da ABD vatandaşlığını aldığımı anlatmıştım. Bu uluslararası toplantının ana kahramanları Yahudi ve Alman psikanalistlerdi. Alman psikanalistlerin Holokost'un etkilerine nasıl tepki verdiklerini, kendilerinin ve hastalarının bu olaydan nasıl etkilendiklerini ilk kez burada öğrenmiştim.

Soğuk Savaş döneminde, Berlin Duvarı, Doğu ve Batı arasındaki hem fiziksel hem de psikolojik sınırın nihai simgesi olarak dimdik duruyordu. Bir "psikolojik sınır" olan Berlin Duvarı, sabit ve sürekli bir yapı olarak insanların hayatında olduğu yıllarda, iki taraftaki toplumda da istenmeyen ortak kendilik veya nesne imgelerinin, düşüncelerinin ve duygularının kendilerine geri dönebileceği kaygısına neden olmadan, etkin bir biçimde karşı tarafın dışsallaştırılmasına, yansıtılmasına ve yer değiştirilmesine olanak tanımıştı (Volkan, 2003). Donald Winnicott (1969) insan yapımı bir barikat olan Berlin Duvarı'nın zevksiz ve "güzellikten" bütünüyle yoksun olduğunu söyler. *"Ama bu duvar olmasaydı 1960'larda bir savaş yaşanırdı"* diye de ekler. Winnicott yazısında Berlin Duvarı'mn faydalı yanlarına ışık tutmaya devam eder. Karşı güçleri birbirinden ayıran bir çizginin en kötü durumda çatışmayı daha uzak bir tarihe erteleyeceğini, en iyi durumda ise karşı güçleri yeterince uzun bir süre birbirinden uzak tutarak, barış sanatını "oynayabilmelerini" ve bu sanata ilgi besleyebilmelerini olanaklı kılacağını iddia eder. Barış sanatı, karşı güçler arasındaki bir çizginin geçici başarısına, duvarın iyi ile kötüyü birbirinden ayırmadığı zamanlar dışındaki sakinliğine aittir (Winnicott, 1969).

Berlin Duvarı, Doğu ve Batı Almanya'yı 1961'den 1989'a kadar birbirinden ayırdı. Duvarın 1990 yazında başlayan

yıkımı 1992'de tamamlandı. İki Almanya'yı birleştiren anlaşma 31 Ağustos 1990'da imzalandı. Doğu ve Batı Almanya arasındaki sınır açılınca, Alman psikanalist Gabriele Ast ve ben, her iki taraftan Almanların kırk yıllık ayrışmadan sonra birbirleriyle tanışmaya nasıl tepki verdiklerini araştıran bir proje başlattık. Öngörümüz, sınırın açılmasının ve birleşik bir Almanya düşlemenin sonucunun, birbirinden ayrılmış olan iki grubun kırk yıllık büyük grup kimliklerinin kaybolacağı konusunda bir tür kaygıya neden olacağı ve bu kaygının yıllarca sürebileceği olmuştu (Ast, 1991; Volkan, 1990a, 2013). Eski Doğu Almanya ve eski Batı Almanya'dan insanlarla uzun psikanalitik görüşmeler yapmaya başladık ve tezimizi destekleyen veriler elde ettik. İşte size iki örnek:

Yirmili yaşlarının sonunda olan eski Batı Almanyalı Sabine, yeniden birleşme gerçekleştiği sırada, psikanalitik eğitiminin bir parçası olarak kendi kişisel analizinden geçiyordu. Yeniden birleşme gerçekleştikten sonra rüyasında üstü açık bir kamyonda ayakta duran insanlar görmüştü. Bana şöyle demişti: *"Kamyonu gördüğümde bunun Nazi dönemine ait bir resim olduğunu, Auschwitz'e götürülen Yahudilerle ilgili olduğunu biliyordum. Bu görüntüyü yeniden yarattığım için büyük suçluluk duydum."* Yeniden birleşmenin onu pek çok anlamda memnun ettiğini ama aynı zamanda da pek çok kötülüğe neden olan "katili, canavarı yeniden ortaya çıkaracağına" (Naziler, Hitler) dair bir korku yarattığını söylemişti. Sabine ile Yahudi asıllı analisti, Holokost hakkında konuşmuşlardı. Ancak Sabine'in Üçüncü Reich'la ilgili duygularını ve fantezilerini analiz ederken bu konuda kapsamlı bir inceleme yapmamışlardı.

Yeniden birleşmeden önce eski Doğu Almanya'da bir hukuk öğrencisi olan Hans, göle nazır bir tepede ev yapmaları için anne ve babasına yardım etmişti. Birleşmeden sonra gördüğü rüyada, zengin bir adam, aynı tepede çok daha büyük bir ev inşa ediyordu. Sonra bu adam Hans'a ve ailesine yeni inşa ettikleri evlerinden taşınmalarını, çünkü onların evinin kendi göl manzarasını kapattığını söylüyordu. Bu zengin adam teselli olarak da kendi evinin ikinci katını aileye vermeyi teklif ediyordu. Hans'ın anne ve babası bu "mülk sahibi" ile tartışsalar

da sonunda kazanan zengin adam oluyordu. Rüyada, yeni inşa ettikleri ev, zengin "mülk sahibinin" evine taşınır taşınmaz patlıyordu. Hans'ın bu rüya ile ilgili çağrışımları, çocukluk döneminde yaşadığı aile içi bölünmelerle ilgili olanların dışında, Almanya'nın yeniden birleşmesine yönelikti. Hans, rüyasındaki zengin komşunun Batı Almanya'yı temsil ettiğini biliyordu. Küçüklüğünde deneyimlediği aile içi duygusal ve fiziksel bölünmeler (annesi ile babası arasında ve annesi ile büyükannesi arasında), ülkenin Doğu ve Batı olarak bölünmesinde yoğunlaşmıştı. Zengin adamın lüks büyük evi Hans'a çekici gelse de, Hans'ın Alman Demokratik Cumhuriyeti'ndeki eski kendiliği (ailesinin evi) tehdit altındaydı ve yok olmaktaydı. Almanya'nın yeniden birleşmesinin resmi olarak gerçekleştiği gece, yarım saat boyunca korkudan kıpırdayamadığım ve tamamen hissizleştiğini söylemişti. Hans, yeniden birleşme sayesinde askeri bir çatışma tehlikesinin bertaraf edildiğinin farkındaydı ama artık iki taraf birleştiği için, Batı Almanya'nın simgelediği saldırgan temsillerin (Üçüncü Reich imgeleri de dâhil) Doğu Almanya'nın simgelediği masum temsilleri imha edeceği kaygısı altında eziliyordu.

İlk bulgularımız, bireylerin sahiplenmek istemedikleri Üçüncü Reich ve Holokost ile ilgili bazı imgelerin ve bunlarla bağlantılı duyguların, fantezilerin, sınırın bir tarafından öteki tarafına dışsallaştırıldığını, yansıtıldığını ve yer değiştirdiğini göstermişti. Ne yazık ki, Dr. Ast ve ben yalnızca yirmi bir görüşme yaptıktan sonra, projemiz yetersiz mali kaynak nedeniyle son bulmuştu. Berlin Duvarı yıkıldıktan sonra Alman Psikanaliz Derneği'nin yıllık toplantısında misafir olarak bulunmuştum. Orada, Batı Almanya'dan bazı psikanalistlerin Uluslararası Psikanaliz Birliği'nin (International Psychoanalytic Association-IPA) henüz resmi olarak psikanalist kabul etmediği Doğu Almanya'dan olan meslektaşlarına karşı, küçümseyici davrandıklarını gözlemleme fırsatım olmuştu.

Dr. Ast ile benim ilk bulgularımız ve Alman psikanaliz toplantısında yaptığım gözlemler, Almanya'nın yeniden birleşmesinin psikolojisi konusunda çalışan öteki araştırmacılarca da desteklenmişti. Örneğin, Dieter Ohlmeier (1991), Hans Joachim

Maaz (1991), Adam Weisberger (1995) ve Irene Misselwitz (2003) tarafından yapılan birbirinden bağımsız çalışmalar, Almanya'nın birleşmesinin temelde yalnızca politik bir değişim değil, aynı zamanda da psikolojik bir olay olduğunu ve Nazi geçmişiyle yeniden anlaşmaların yapılacağı yeni bir dalgaya yol açtığım öne sürer. Maaz, Almanya'nın bölünmesinin, her bir tarafın ötekini hain, kapitalist, emperyalist, intikamcı veya tehlikeli komünist ve Bolşevik olmakla suçlamasına neden olduğunu yazar (Maaz, 1991).

1990 Haziran'ında Almanya'nın yeniden birleşmesinin kabulüyle ilgili resmi görüşmeler sürerken, Hebrew (İbrani) Üniversitesi'ndeki Sigmund Freud Merkezi'nde, bu kez konusu "Savaşın Çocukları" olan bir başka uluslararası konferans gerçekleşmişti. Konferansın sponsorları İsrail Psikanaliz Derneği, Dünya Ruh Sağlığı Federasyonu ve Harvard Üniversitesi Psikiyatri Bölümü idi. Bu toplantı gerçekleşmeden önce, Tunus'ta bulunan ve Filistinli elli yedi kız ve erkek yetim çocuğun evi olan Beit Atfal Al-Sumud'da çocukları gözlemlemiş, onlarla röportaj yapmıştım (Volkan, 1990b, 2014a). Sigmund Freud Merkezi'ndeki uluslararası bir toplantıda yeniden konuşmacı olmuştum. Bu kez, Beit Atfal Al-Sumud'dan edindiğim bulguları katılımcılarla paylaşmıştım. Bu sırada, Dr. Ast ile Almanya'da yürüttüğümüz, Doğu ve Batı Almanya arasındaki sınırın açılmasının psikolojik sonuçları ile ilgili olan proje devam etmekteydi. Bu nedenle konuşmamı bitirdikten hemen sonra, röportaj yapabilmek için toplantıdaki Alman katılımcıları bulmuştum. Burada bir çocuk psikoterapisti ve Yahudi Alman olan Liliane Opher Cohn ile tanıştım. Liliane'in anne ve babası Holokost'ta hayatta kalmışlardı. Liliane sıklıkla Yahudi olmanın ne anlama geldiğini düşünüyordu. İkimiz, Almanya'daki hastaların seanslarında görülen Üçüncü Reich bağlantılı sorunlardan konuşmuştuk. Liliane, bana, psikoterapinin resmi dünyasında, bu sorunları masaya yatırma olasılığının çok düşük olduğunu ve bu konuyla ilgili hâlâ bir tür "sessizlik" yaşandığını söylemişti.

Almanya'daki Holokost ile ilgili bir sessizlikten söz etmek bir bakıma yanlış olurdu. Sonuçta, Alman hükümeti, Nazilerin işlediği suçları kabul ettiğini finansal tazminat yoluyla

tekrar tekrar göstermişti. Üçüncü Reich dönemi, yayınlar, anıtlar ve sanat eserleri aracılığıyla en ince ayrıntısına kadar incelenmiş, gözler önüne serilmişti. 1970'te Şansölye Willy Brandt'in Varşova Gettosu ayaklanmasının kurbanları anısına dikilen anıtın önünde dizlerinin üstüne çökmesi, uluslararası ilişkilerde özür dilemenin sembolü haline dönüşmüştü. Ancak Liliane Opher Cohn ile sözünü ettiğimiz sessizlik, bu tür resmi bir açıklamadan daha farklıydı. Kastettiğimiz sessizlik, Holokost'a ve onun nesiller arası iç ruhsal yansımalarına duygusal mesafe koyarak, düşünselleştirme (entellektüelizasyon), yadsıma (inkâr), bölme (splitting) ve disosiasyon (ayrışma, çözülme) gibi özsaygıyı koruyan psikolojik mekanizmaların kullanılmasıydı. Liliane Opher Cohn ile tanışmamızdan önce Alman psikanalistler, Alman ve Yahudi hastaları üzerindeki Nazi etkisini hastalarından "duymakta" zorlandıklarını daha sonra zaten açıklayacaklardı (Eckstaedt, 1989; Grubrich-Simitis, 1979; Jokl, 1997; Streeck-Fischer, 1999; Volkan, Ast, Greer, 2002).

Liliane Opher Cohn, Kudüs'ten Almanya'ya döndükten sonra, hem Holokost'tan sağ kalan mağdurların psikolojisi hem de Holokost suçlularının çocukları için nesiller arası sonuçların psikolojisi üzerinde araştırmalara başladı. Opher Cohn, klinik ortamdaki ve toplumdaki "sessizliğe" son vermeyi amaçlıyordu. Kendisinin azimli çabaları sonucunda 1995 Temmuz'unda Holokost'tan Etkilenen Kişiler İçin Psikoterapötik Çalışma Grubu (*Psychotherapeutischer Arbeitskreis für Betroffene des Holocaust, PAKH e. V.*) adlı bir kurum açıldı. PAKH'nin kurucularından on kişi, psikanaliz psikoterapistiydi. Bu kişilerin dört tanesi de Yahudi Alman'dı. PAKH'nin amaçları, psikoterapi uygularken Holokost ile ilgili konuları konuşmanın yollarını bulmak; aydınlanma (*Aufklärung*) yoluyla, Nasyonal Sosyalizm'de uygulanan zulüm ve soykırımın kabulünü göz ardı etmeye karşı çalışmak; insan doğasına psikanalitik bir bakış açısıyla yaklaşarak Almanya'da zenofobinin ve antisemitizmin önünü kesmekti. PAKH, Köln Üniversitesi'ndeki Psikosomatik ve Psikoterapi Enstitüsü ile ortaklık kurdu. PAKH'nin bu sayede bilimsel çalışmalara erişimi olanaklı kılındı. 2007'de kurumun adı Holokost'un Nesiller Arası Sonuçları İçin Çalışma Grubu (*Arbe-*

itskreis für Intergenerationelle Folgen des Holocaust, Ehem, PAKH e. V.) olarak değiştirildi.

PAKH'nin kurucuları; Almanya'da, psikoterapist ve psikanalistlerin, İkinci Dünya Savaşı'nın ve Holokost'un mağdurları ile faillerinin çocukları ve torunları üzerindeki etkilerin yeterince incelemediğini düşündükleri için, bu "sessizliği" ele alacakları uluslararası bir sempozyum düzenlemeye karar vermişlerdi. Bu süreçte pek çok sorunla karşılaşmışlardı. En temel sorun kendi aralarında yaşanmıştı. Bu grupla, ilki 1997 Şubat'ında olmak üzere, dört tam gün süren, dört toplantı gerçekleştirdim. Bu toplantıları başka bir yazımda ayrıntılarıyla anlattım (Volkan, Ast, Greer, 2002) ama burada da kısaca belirtmem gerekir ki, PAKH'nin çekirdek kadrosunun üyeleri benzer çıkarları olan kişilerdi ve birbirlerine düşman değillerdi. Ancak bu kişilerin Alman ve Yahudi anneleri, babaları, büyükanneleri, büyükbabaları ve akrabaları birbirlerinden tamamıyla farklı ortamlarda yaşamışlardı. Onlar birbirlerine düşmandı ve onlar birer kurban, birer suçluydu. Bir sonraki nesil bu talihsiz mirası hem bilinç düzeyinde hem de bilinçdışı düzeyde kendi dönemine taşımıştı. Nazi döneminden bu yana yarım yüzyıl geçmiş olsa da, bu yeni nesil, savaşın ve yok oluşun sözcüklerle tarif edilemeyen travmasını içinde taşıyordu. PAKH'nin Alman ve Yahudi Alman kurucuları, üstünde çalıştıkları bu ortak projede karşılarına çıkan ana engelleri aştıktan sonra, uluslararası sempozyumlarını 1998 Ağustos'unda Duesseldorf'ta gerçekleştirmişlerdi. Sempozyumun adı "Dil tutulmasının sonu mu?" (*Das Ende der Sprachlosigkeit?*) idi (Opher-Cohn, Pfäfflin, Sonntag, Klose, Pogany-Wnendt, 2000). PAKH üyeleriyle ilişkimi uzun yıllar korudum ve kurumun onuncu yıl kutlamasında onlarla bir kez daha buluştum. Bu grubun vizyonunun ve etki alanının genişlemekte olduğunu, örneğin Apartheid'ın etkisini hafifletmenin yollarını bulmak için çalışan Güney Afrika'daki bilim insanlarıyla çalışmalar yaptıklarını biliyorum (Gobodo-Madikizela, Van der Merwe, 2009).

Alman psikanalist ve psikoterapistlerin Alman hastaları tedavi ederken yaşadıkları "sessizlikle" ilgili bir yazının tamamen kapsayıcı olması için, başka ülkelerde benzer bir "sessiz-

lik" yaşayan ve Holokost'ta hayatta kalmış Yahudi mağdurlarla çalışan psikanalistlere de değinilmesi gerekir. İsrail'deki "sessizlikten" söz ederek başlamama izin verin. İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra Paul Friedman ABD'den ayrılıp, o zamanlar bir İngiliz sömürgesi olan Kıbrıs'a, benim doğduğum yere gelmişti. Filistin'e "yasa dışı" yollarla girmeyi denemiş, yurdundan edilmiş insanların tutulduğu bir gözaltı merkezinde pek çok savaş mağdurunu (hem erişkinleri hem çocukları) incelemişti. Bunun ardından Friedman, serbest kaldıktan sonra kamplardan çıkan bir avuç insanın daha derin psikodinamiğine değindiği bir makale yayımlamıştı (Friedman, 1949, s.601). Ancak psikanaliz ve psikoterapi dünyasında bu "daha derin psikodinamiğe" odaklanmaktan genellikle kaçınılıyordu. İsrail Devleti, Birleşmiş Milletler Kurulu kararı sonucu 29 Kasım 1947'de resmi olarak kuruldu. İsrail'e gelen pek çok savaş mağduru, depresyon ve başka ruhsal rahatsızlıklar nedeniyle psikiyatri kliniklerinde tedavi gördü. Bu hastaların çoğunun resmi dosyasında Holokost kurbanı olduğu bile belirtilmiyordu (Volkan, Ast, Greer, 2002). Judith Stern (2001) 1945'te Filistin'de bulunan Yahudi nüfusun yarısının 1933 ile 1939 arasında geldiğini ve bu insanların Holokost'la doğrudan hiçbir deneyimi bulunmadığını hatırlatır. Stern şunu da belirtir: *"İsrail Devleti'nin kurulması için verilen mücadele başarıyla tamamlandıktan sonra, artık hiçbir imge, yeni devletin savaşan ve sonunda başarılı olan kahraman Sabra (Bizzat İsrail'de, Gazze'de ve Batı Şeria'da doğan İsrailli Yahudi) mitini, Holokost mağduru imgesinden daha çok tehdit edemezdi."*

Paul Friedman'ın çalışmasından on yıl sonra, Yahudi mağdurların iç dünyası üzerine yapılan bir dizi psikanalitik inceleme, psikanaliz literatüründe yerini aldı. William Niederland (1961, 1968) "mağdur sendromu" terimini ortaya attı. Robert Lifton (1968) Hiroşima mağdurlarının Nazi kamplarındaki mağdurlarla pek çok benzerliği olduğunu gözlemledi. Ancak Niederland'ın çalışmasının en yaygın sonucu, her mağdurun psikopatoloji geliştirmeye mahkûm olduğu varsayımı oldu. Niederland'ın binlerce mağdurla görüşme gerçekleştirdiği, amacının Alman hükümetinden savaş tazminatı almaları için bu

insanlara yardım etmek olduğu çok iyi bilinir. Alman tazminat yasaları, o dönemde ABD'de yaşayan binlerce Holokost mağdurunun psikiyatrik muayeneden geçmesini zorunlu kılıyordu. Çok büyük olasılıkla, Niederland'ın mesleği, görüşme yaptığı bütün mağdurları zarar görmüş olarak tanımlama eğiliminde olmasında rol oynamıştı. 1968'de ağır ruhsal travmanın geç ortaya çıkan hasarlarını değerlendirmek için Wayne Eyalet Üniversitesi'nde bir toplantı yapılmıştı. Toplantıyı organize eden Henry Krystal'in kendisi de hayatta kalmayı başarmış bir mağdurdu. Niederland gibi o da başka mağdurlarla binlerce görüşme yapmıştı. Kurtuluştan sonra kişinin kendisinden keyif almadaki yetersizliğini ve kurtuluş sonrası kimlik bulmanın ne kadar zor olduğunu anlatmıştı. Wayne Eyalet Üniversitesi'ndeki buluşmada en önemli katkıyı yapan William Niederland olmuştu. Niederland, Krystal ve öteki on iki katılımcının bulguları, "mağdur sendromu"nun Holokost'un her bir mağdurunda mevcut olduğu kanısını yaratmıştı. Bu sendromun en yaygın psikiyatrik klinik resminde; kronik reaktif depresyon, suçluluk kompleksi, psikosomatik ve hipokondriyal belirtiler, kaygı, ajitasyon, ağır kişilik değişimleri ve psikotik davranışlar görülüyordu (Krystal, 1968). 1970'e gelindiğinde, mağdurların çocuklarına yönelik psikanalitik atölyeler yapılmaya başlanmıştı. Holokost travmasının nesiller arası aktarımı üzerine psikanalistlerin yaptığı gözlemler çoğalmıştı (Sonnenberg, 1974). "Nesiller arası aktarım" (Kestenberg, 1982), "depolama" (Volkan, 1987; Volkan, Ast, Greer, 2002), "ata sendromu" (Schützenberger, 1998) ya da "nesillerin iç içe geçmesi" (Faimberg, 2005) gibi farklı ifadeler altında, mağdur olan atalarının yaşadığı travmaya çocukların ve torunların verdiği tepkiler psikanalitik çalışmaların bir parçası olmuştu.

Yıllar sonra, ABD'deki psikanalistler (örneğin, bkz. Kuriloff, 2013; Laub, Auerhahn, 1993; Laub, Podell, 1995) ve İsrail'dekiler (örneğin, bkz. Kogan, 2007) pek çok tür adaptasyonla karşılaştılar. Bunların arasında, mağdurların ve onların çocuklarıyla torunlarının yaşadıkları ağır ruhsal ve fiziksel travmaya karşı sağladıkları yaratıcı uyum süreci de vardı. Holokost'tan doğrudan etkilenmiş olan bazı psikanalistler de İkinci

Dünya Savaşı sona erdikten yıllar sonra "sessizliklerini" bozdular ve deneyimlerini etkileyici bir biçimde yazıya döktüler. Bu yazıların iki tanesini çok iyi biliyorum (Ornstein, 2004; Parens, 2004). Yahudiler arasında Holokost'a verilen yaratıcı bir tepkiyle ilgili Kogan (2007) şöyle der:

> *"Holokost'un mirasını taşıyan yaratıcı eylem (Holokost mağdurlarının çocuklarında sıkça gördüğümüz gibi) bir egemenlik ve kurtuluş arayışıdır. Tekrar harekete geçme eylemi ve temsiliyet arasındaki geçişken alanda ortaya çıkan yaratıcı eylemin nihai etkisi, hastanın tuttuğu yas ile temas etmesini sağlamak ve bu duyguyla başa çıkmasına olanak tanımaktır. Yaratıcı eylem, yaşamın güçlerini tanır ve doğrular. Böylece sessizliğin ve ölümün üstesinden gelir. Hayal gücünün sonuçlarından biri olan yaratıcı eylem, umuda doğru bir yoldur ve çok temel bir başlangıçtır." (s. 122)*

Holokost mağdurları ile onların çocukları ve torunları konulu çok sayıda psikodinamik çalışma, atölye, makale ve sunum olmasına rağmen *klinik ortamdaki* "sessizlik" sürmekteydi. Rafael Moses (1984), Peter Loewenberg (1991), Leo Rangell (2003) ve Ira Brenner (2004) dış tarihi olayların, özellikle de Holokost'un, bazı yanlarının kaygı yarattığını hatırlatır. Örneğin, ABD'de Harold Blum (1985) yeniden analiz için kendisine gelen bir Yahudi hastayı anlatır ve hastanın Yahudi olan ilk analistinin, Nazilerin onlara yaşattığı ortak büyük grup travmasını hastanın hikâyesinde "duyamamış" olduğunu söyler. Sonuç olarak, iki tarafın da kabul ettiği sessizlik ve inkâr analitik deneyimin her alanına yayılır ve hastanın belirtilerindeki Holokost tortularının analiz edilmeden kalmasına neden olur. Emily Kuriloff (2013) Holokost'un psikanalitik teoriyi ve klinik yaklaşımı nasıl etkilediğini, bu etkinin hastalara, özellikle de mağdurlara nasıl yansıdığını örneklerle açıklar.

Bu "sessizliğin" bir başka nedeni de, tedavi uygularken dış olayların etkisini ikinci plana atan klasik psikanaliz geleneğidir. Sigmund Freud'dan itibaren psikanalistlerin divanın öte-

sine geçtikleri ve mit, din, savaş ve benzeri konularda yazdıkları doğrudur. Buna rağmen, yakın geçmişe kadar, psikanalistler, tedavi ettikleri bireylerin psikopatolojisinin dış olaylar tarafından nasıl etkilendiği üzerinde fazla durmazlardı. Psikanalistler, Freud'un baştan çıkarma teorisinden (seduction theory) vazgeçip, psikanalitik teoriler geliştirmeye çalıştığı erken dönemlerinde ortaya çıkan geleneği takip etmişlerdi (Freud, 1905). Çocukların dış dünyadan etkenlerle baştan çıkarılması fikri terk edilmiş; yerine, çocuğun kendi arzularından ve fantezilerinden kaynaklanan uyaranların psikopatolojiye neden olduğu inancı yerleşmişti. Dolayısıyla, klasik psikanaliz, dış dünya kaynaklı *gerçek* baştan çıkarmanın, gelişmekte olan çocuğun ruhsal durumuna etkisine daha az önem vermişti. Sonra bu tavır genelleştirilmiş ve dış olayların ruhsal etkisi üzerinde daha az durulmasına neden olmuştu.

Freud "savaş nevrozu"nun farkındaydı. Birinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra kaleme aldığı *"Haz İlkesinin Ötesinde"* adlı kitabında, Freud, travmatik nevroz hastalarının zihinlerinin, uyanık oldukları saatlerde yaşadıkları olay ile ilgili düşüncelerle fazlasıyla meşgul olduğunun farkında olmadığını yazar ve "*Belki de zihinlerini asıl meşgul eden, travmatik olayı düşünmeme çabasıdır. Bu kişilerin, geceleri rüyalarında onları hasta eden olayı göreceklerini düşünen her kimse, rüyaların doğasını yanlış anlamış demektir*" der (Freud, 1920, s. 13). Bundan birkaç yıl sonra, savaş nevrozu ile beraber tıp dünyasının nevrotik rahatsızlıklarda psikolojik kökenin (psikojenez) önemini anladığını, "hastalık kazancı" ve "hastalığa kaçış" gibi bazı psikolojik kavramların kısa zamanda yaygın hale geldiğini ifade eder (Freud, 1925, s. 54). Ancak, genel olarak, klinik ortamda asıl odak noktası sadece ruhsal gerçekliği (psychic reality) incelemekti. Konu, analiz edilen kişinin bilinçdışı çatışmaları, bu çatışmaları keşfetmeye karşı olan dirençleri, aktarım nevrozunun gelişimi ve çözülmesiydi. Bilinçdışına yapılan vurgu, büyük oranda, dış olayların ve bu olaylarla bağlantılı travmaların etkisini göz ardı ediyordu. Bu, özellikle de hasta kendi mahallesinde, topluluğunda, etnik grubunda ya da ulusunda gerçekleşmiş olan dış olayda aktif bir oyuncu değilse oluyordu.

Freud ve Sándor Ferenczi arasında, gerçek travma ve gerçek cinsel istismarın, bireylerin iç dünyası üzerindeki etkisi konusunda önemli bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştı (Falzeder, Brabant, 2000; Paláez, 2009; Rachman, 1997). Ancak genel olarak, klasik psikanalistler, hastalarıyla yürüttükleri psikanalitik çalışmalarda travmatik dış olayların ("öteki" tarafından gerçekleştirilenler de dâhil) oynadığı role önem vermeme konusunda Freud'un izinden gitmeye devam etmişlerdi. Bu durum, önemli ölçüde, psikanalistlerin sosyal travmalarla ilgilenmesine engel olmuştu.

Freud'un geride bıraktığı başka bir miras da, takipçilerinin, politik ve diplomatik süreçleri günlük klinik çalışmalarına dâhil etmelerini ve dolayısıyla bu gibi süreçlerle bağlantılı olan travmalarla ilgilenmelerini engelliyordu. 1932'de Albert Einstein, Freud'a yazdığı bir mektupta şunları sormuştu: "*İnsanlığı savaş belasından kurtarmanın bir yolu var mı? Politik güç açlığı çeken küçük bir grubun, savaş koşullarında kaybetmesi ve acı çekmesi kaçınılmaz olan çoğunluğun iradesini, kendi hırslarına hizmet edecek biçimde kontrol edebilmesi nasıl mümkün olabiliyor? İnsanın zihinsel evrimini onu nefret ve yıkıcılık psikozuna karşı dayanıklı hale getirebilecek biçimde kontrol etmek mümkün müdür?*" (Freud, 1932, sf. 199-201). Freud, Einstein'a verdiği yanıtta savaşın ve şiddetin biteceğine ya da psikanalizin insan davranışını bireysel seviyenin ötesinde değiştirebileceğine dair pek de umutlu olmadığını belirtmişti. Jacob Arlow (1973) daha sonra Freud'un bu konu hakkında yazdığı bazı yazılarda bir miktar iyimserlik sezmiş olsa da, Freud'un ağır dış travmatik olaylarda psikanalizin rolüne ilişkin beslediği karamsarlık, İkinci Dünya Savaşı sırasında pek çok psikanalistte de görülmekteydi. Bu psikanalistlerin arasında, insan zihninin gelişimiyle ilgili kendi teorilerini sunmaya başlamış olan Melanie Klein da vardı. Örneğin; Klein, 1941'de, Richard adlı on yaşındaki bir erkek çocuğu tedavi ederken, o dönemde sürmekte olan savaşı göz önünde bulundurmamıştı (Klein, 1961). Richard'ın analizi sırasında, Melanie Klein'ın ve Richard'ın bizzat deneyimlediği "The Blitz" (Yıldırım Savaşı) terörü değerlendirmeye alınmamıştı. Bu durumun istisnaları yok değildi. Edward

Glower (1947), Franco Fornari (1966), Robert Waelder (1971), Alexander Mitscherlich ve Margarete Mitscherlich (Mitscherlich, 1971; Mitscherlich, Mitscherlich, 1975) gibi psikanalistler bu tür incelemeleri yürütmeyi denemişlerdi.

1960'ların başında ABD'de analiz eğitimi görürken, doğduğum yerde, Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler arasında etnik çatışmalar yaşanmaktaydı. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden oda arkadaşım Erol Mulla da Kıbrıslıydı ve benden iki yaş küçüktü. 1957'nin başında, ben yeni mezun bir doktor olarak ABD'ye geldikten sadece birkaç ay sonra Erol, hasta annesini görmek için Kıbrıs'a yaptığı ziyaret sırasında, Kıbrıslı Rum bir terörist tarafından yedi kez kurşunlanarak öldürüldü. Katilin kimliği hiçbir zaman resmi olarak açıklanmadı. 1960'larda annem, babam, kız kardeşlerim ve diğer aile üyeleri, Kıbrıs'ta, Kıbrıslı Rum ve Birleşmiş Milletler askerleriyle kuşatılmış bir bölgede, insanlık dışı koşullarda yaşıyorlardı.

Analistim bir Yahudi'ydi. Analizim sırasında Kıbrıs'ta yaşananlar ve benim ailemin yaşadıkları incelediğimiz konular arasında değildi. Bunun nedeni benim psikolojik durumum muydu? Belki de eski oda arkadaşım öldürülmüşken ben hayatta olduğum için ve kız kardeşlerimin evlerinin duvarları kurşun delikleriyle doluyken, güvenli bir ortamda yaşadığım için hissettiğim suçluluğu fark etmek ve dile getirmek istemiyor olabilirdim. Çok sonra, analizimin tamamlanmasının ardından, eğer Kıbrıs'taki ailemin başına gelenleri inceleseydik, analistimde Holokost ile ilgili tatsız duygu ve düşünceler belirir miydi diye düşünmüştüm. Analistimin, analizim sırasında adada olup biten trajik olayları terapi odasının dışında tutmasının nedeni bu muydu? Onlarca yıl sonra fark etmiştim ki, beni etkileyen sosyal travmalara verdiğim "yaratıcı" yanıt, yas ile ilgili çalışmalarımdaki (Volkan, 1972, 1981, 2014a; Volkan, Zintl, 1993) ve daha sonra uluslararası ilişkileri psikanalitik açıdan değerlendirmeyi seçmemdeki (Volkan, 1979, 2010, 2014b) en önemli motivasyondu.

Ira Brenner da PAKH'nin Duesseldorf'taki "Sessizliğin Sonu mu?" toplantısında bulunmuştu. O zamandan bu yana, ağır travmanın, özellikle Holokost'un etkileri ile ilgili bilgimize

ve bu etkilerle mücadele edenlerin tedavisine önemli katkılar sunmaktadır (Brenner, 2001, 2004, 2014). *"Bilinçdışındaki Üçüncü Reich"* (Volkan, Ast, Greer, 2002) adlı kitabın önsözünde Brenner, Holokost'un Etkilerinin Psikanalitik Çalışması Grubu'nun üyesi olduktan sonra bu alanda çalışmaya başladığını anlatır (Brenner, 2002). Bu grubun eş başkanlarından biri, Judith Kestenberg (1982), hayatta kalmayı başarmış anne ve babaların kendi travmalarının çocuklarına bilinçdışı aktarımını ifade etmek için "transpozisyon" terimini kullanmaya daha önceden başlamıştır. Brenner, toplantıda, analiz ettiği kişilerden olan Yahudi bir adamın hikâyesini anlatır. Adam, babasının Gestapo'dan kaçıp saklandığı ve sonunda da yakalandığı yaştayken, yasalarla başını derde sokar ve hapse atılır. Brenner'ın bu hikâyeyi grubun üyelerine ve başka psikanalistlere anlatmasının nedeni, hastasının, onu hapse attıran eylemleriyle, babasının Holokost deneyimi arasındaki bağlantıya dikkat etmenin zorunlu olduğunu göstermektir. Brenner, birkaç tane "çok yetenekli dışarıdan analist"in *"Analiz yalnızca ruhsal gerçeklik dünyasıyla ilgilenir"* argümanını öne sürerek ve Brenner ile arkadaşlarının ortaya attıkları bu gereksiz unsurun yaptığı tek şeyin *"suyu bulandırmak"* olduğunu ve bunun başarılı bir tedavi için gerekmediğini söyleyerek karşı çıktıklarını anlatır (Brenner, 2002, s. xiii).

Ancak bu "dışarıdan analistler"in, Holokost ile ilgili psikolojik tepkileri, klinik çalışmaya dâhil etme görüşüne karşı tutumlarını koruduklarısıralarda, iç ve dış dünyanın iç içe geçtiğini anlatan psikanalistler tarafından önemli katkılar yapılmaya başlanmıştı. Örneğin; Michael Šebek (1992, 1994) Avrupa'da komünizm ile yaşamaya verilen toplumsal tepkileri incelemiştir. Sudhir Kakar (1996) Hindistan Hyderabad'daki, Hindu Müslüman dini çatışmasının etkilerini anlatmıştır. Maurice Apprey (1993, 1998) nesiller arası travma aktarımının Afro-Amerikalılar ve kültürleri üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Nancy Hollander (1997) Güney Amerika'daki olayları incelemiştir. Salman Akhtar (1999) göçmenlik ve kimlik ile ilgili yazılar yazmıştır. Ancak Brenner'ın açıkladığı gibi, psikanalis-

tin ofisinde Holokost ile ilgili olaylara yönelik "sessizlik" hâlâ bir ölçüde varlığını korumaktadır.

Ira Brenner'ın verdiği örnek 11 Eylül 2001'den önce gerçekleşmişti. O günden bu yana, ABD ve diğer ülkelerdeki psikanalistlerin büyük çoğunluğunun, Ira Brenner'ın sunumu sırasında orada olan "dışarıdan analistler" pozisyonundan vazgeçtiğini; hastalarıyla sürdürdükleri tedavi süreçlerinde dış ve iç dünyaların birbirinin içine geçmişliğini göz önünde bulundurmaya başladıklarını söylemek yanlış olmaz. 11 Eylül 2001'den sonra Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) Terör ve Terörizm Çalışma Grubu'nu kurdu. Norveçli psikanalist Sverre Varvin birkaç yıl boyunca bu çalışma grubuna başkanlık etti (Varvin, Volkan, 2003). IPA, Birleşmiş Milletler'de de bir komite kurdu. IPA'nm 2005 yazında Rio de Janeiro'da gerçekleşen 44. yıllık toplantısının konusu "travma"ydı ve buna tarihsel olaylardan kaynaklanan travmalar da dâhildi. 2011'de Amerika Psikanaliz Derneği'nin kış toplantısındaki genel kurulunda, başkanlık görevi sona eren Prudence Gourguechon, dernek üyelerini, kamu gözünde önemli alanlarda görünür olmaları gerektiğini konusunda uyarmıştı. Gourguechon, eğer psikanalistler rahatsız edici olayların nedenlerini açıklamaya ve insan davranışıyla ilgili profesyonel bilgi vermeye çalışmazlarsa, bu tür konularda daha az bilgi sahibi olanların sözlerinin yaygınlık kazanacağını belirtmişti. Nancy Hollander, 11 Eylül 2001'den sonra ABD'nin durumunu incelemişti (Hollander, 2010) ve başka psikanalistler de öteki ağır travmaların etkisi ile iç ve dış dünyaların iç içe geçişini değerlendirmişlerdi. Bu tür çalışmalardan yalnızca birkaçı, Mitch Elliott, Kenneth Bishop, Paul Stokes (2004) ve John Alderdice (2007, 2010), Kuzey İrlanda'daki durumu incelemiştir. Shmuel Erlich (2010) teröristin zihnini araştırmıştır. Gerard Fromm (2011) travmanın etkisinin nesilden nesle aktarımları üzerine yazılmış yazıları derlemiştir. Bruno Boccara (2014) psikanalitik düşünme biçiminin ekonomik ve sosyal dönüşümlere uygulanmasının kapısını aralamıştır.

Onlarca yıl süren uluslararası ilişkiler çalışmalarımda, ataların döneminde yaşanan spesifik tarihsel olayların ortak imgelerinin (ben bunları "seçilmiş travmalar" ya da "seçilmiş

zaferler" olarak adlandırıyorum) toplumlar üzerindeki etkisini yazmıştım. Bu tür ortak imgeler, etnik, ulusal, dinsel ya da politik ideolojik büyük grupların (aynı dili, duyguları, ninnileri, yemekleri, dansları ve başka şeyleri paylaşan onlarca, binlerce ya da milyonlarca insanın) en önemli "kimlik işaretleri" olur. Şimdiki düşmanlarla bugüne ait bir çatışma baş gösterdiğinde, "seçilmiş zaferler" ve "seçilmiş travmalar", yetkilendirilmiş ideolojiyle birlikte yeniden aktif hale gelir. Yetkilendirilmiş ideoloji, seçilmiş travmaya evrilen kolektif travma sırasında gerçeklikte ve fantezide kaybolan her neyse, onun kurtarılmasına dair beslenen ortak bir yetki duygusunu ya da büyük bir grubun ardından gelecek nesiller tarafından idealize edilecek mitleştirilmiş doğumunu ifade eder. Sonraki nesiller, olay sırasında ortaya çıkan zorlukları ve kayıpları inkâr ederler. Kendi büyük gruplarının üstün bir türe ait olan insanlardan oluştuğunu hayal ederler. Yetkilendirilmiş bir ideolojiye sarılmak, en başta, büyük grup yasındaki bir zorluğu, hem kayıpları inkâr etme hem de onları kurtarma isteğini, "öteki"ne karşı beslenen "kötü" önyargısının eşlik ettiği bir narsisistik organizasyonu yansıtır. Bir toplumdaki mevcut yetkilendirilmiş ideolojinin yanı sıra "seçilmiş zaferler"in (chosen glories) ve "seçilmiş travmalar"ın (chosen traumas) yeniden canlanması, "zaman çöküşü" (time collapse) yaratır. Bu tür "kimlik işaretleri" (identity markers) ile bağlantılı duygular, algılar, korkular, önyargılar ve arzular, şimdiki düşmanla ilgili duygu ve düşüncelerle iç içe geçer. Bu durum tehlikeleri abartır, gerçekliği bulanıklaştırır ve "büyülü düşünme"ye (magical thinking) yol açar. Sonuç olarak da barışçıl çözümlere yönelik girişimleri zorlaştırır (Volkan, 1988, 1997, 2004a, 2006a, 2013, 2014b). Büyük grup psikolojisi konusundaki bulgularım, tarihsel olayların ve travmaların, bireylerin kişisel psikolojisini nesiller boyunca biçimlendirmede nasıl bir rol oynadığını daha net görmemi sağlamıştır (Volkan, 2014c; Volkan, Fowler, 2009).

Berlin Duvarı'nın yıkıldığı dönemde Almanya'da yaptığım gözlemler, PAKH'ye ve Almanya'da gerçekleştirilen profesyonel toplantılara katılmam, bana, benden daha genç olan pek çok Alman psikanalist meslektaşımla tanışma fırsatı sağla-

dı. Bu kişiler arasında Dr. Adeline de vardı. Son yıllarda, bu meslektaşlarımdan bazıları, kendi hastalarıyla yürüttükleri çalışmalarla ilgili olarak bana danıştıkları için Alman psikanalistlerin Üçüncü Reich ile ilgili travmatik olayları, psikanaliz sürecine nasıl dâhil ettiklerini yakından gözlemlemeye devam ettim. Bir kez daha söylemek isterim ki, elbette, bir psikanalistin divanındaki her Alman'm, nasyonal sosyalizmi yaşamış atalarıyla yakından ilgisi olan ciddi bir sorunu veya psikopatolojisi olmak zorunda değildir. Yine de, şu anda Alman meslektaşlarımın bu konudaki farkındalıkları daha fazla olsa bile, bazı bireylerin tedavisinde "sessizliğin" hâlâ görüldüğünü fark ediyorum. Şimdi, bu "sessizliğin" bir süre devam ettiği bir vakaya, Victor'a döneceğim.

İKİNCİ BÖLÜM

Victor: İki Farklı Dünyada Yaşayan Adam

Dr. Adeline bir gün, bir başka Alman şehrinde yaşayan ve çalışan bir psikanalistten bir telefon almıştı. Arayan kişi kendisini tanıttıktan sonra, yakın zaman önce, Dr. Adeline'in erken çocukluk travmaları ve sonuçları ile ilgili yazdığı bir makaleyi okuduğunu belirtmişti. Bu psikanalist, Dr. Adeline'in raporladığı vakalardan ve teorik fikirlerinden etkilenmişti. Onu, yeğeninin erkek arkadaşı olan bir hastasını ona yönlendirmek için aramıştı. Çünkü bu kişi Dr. Adeline'in çalıştığı kentin hemen dışındaki küçük bir kasabada yaşıyordu. Arayan psikanalistin yeğeni kısa bir süre önce onu görmeye gelmiş ve garip bir belirtisi olan erkek arkadaşı için yardım istemişti. Kadın, erkek arkadaşıyla geçirdiği gecelerde, adamın gece yarısından bir süre sonra aniden uyandığını, genelde kadını da sarsarak uyandırdığını söylemişti. Adam "*Hemen buradan çıkmanın bir yolunu bulmalıyız*" gibi şeyler söylüyor ve yatağı bazanın üstünden alıp pencereden dışarı atmak gibi garip şeyler yapıyordu.

Bu sırada kalbinin ne kadar hızlı attığını fark ediyor ve kalp kaslarının hasar görmesinden kaygı duyuyordu. Kadın, adamı sakinleştirmeye çalışsa da adam tepki vermiyor ve bazen birkaç saat boyunca, yatağa dönüp uykuya dalıncaya kadar başka bir dünyadaymış gibi davranmaya devam ediyordu. Ertesi gün ise normal ve mutlu görünüyordu. Adı Victor olan bu adam için Dr. Adeline'e telefon eden psikanalist, adamla tanışmamıştı

ama Dr. Adeline'i aramak için ondan izin almıştı. Dr. Adeline, analiste, Victor'a kliniğinin adresini vermesini söylemişti. Sonra da Victor, Dr. Adeline'i aramış ve randevu almıştı.

Bu telefon görüşmesinden bir hafta sonra, Dr. Adeline, psikanaliz divanının bulunduğu odasında, masasının başında oturup Victor'ı beklemeye başlamıştı. Ofisi, kentin dışındaki bir yerleşim bölgesindeki altı katlı bir binanın beşinci katındaydı. Aynı binada başka bir psikanalistin de ofisi vardı ve diğer daireler başka işletmelere aitti. Dr. Adeline'in hastaları arabalarını binanın yanına park edip asansörle veya merdivenleri kullanarak ofise ulaşabiliyorlardı. Dr. Adeline'in çalışma saatleri içinde kapısı genellikle kilitli olmuyordu ve hastalar kapıyı açıp koltukların bulunduğu rahat bekleme odasına girebiliyorlardı. Bekleme odasındaki bir kapının arkasında tuvalet ve küçük bir mutfak, diğer bir kapının arkasında da Dr. Adeline'in psikanaliz yaptığı başka bir rahat oda vardı. Divanın karşısındaki büyük pencereden parktaki ağaçları görmek mümkündü. Dr. Adeline'in psikanaliz koltuğu divanın arkasına yerleştirilmişti. Kitaplığı, masası ve sandalyesi, divanın karşısındaki duvarın önündeydi. Yerde büyük bir renkli kilim seriliydi. Dr. Adeline'in sekreteri yoktu. Genellikle randevularının arasında on dakikalık bir boşluk olurdu ve Dr. Adeline ile çalışmaya başlayan hastalar kısa zamanda seanslara başlama saatinden hemen önce gelmeyi öğrenirlerdi. Bu sayede bekleme odasında uzun süre bekleyen kimse olmazdı. Dr. Adeline, Victor'm ilk ziyaretini beklerken hem ofisinin hem de terapi odasının kapısını açık tutmuştu.

Uzun boylu, sarışın, otuzlu yaşlarının başında görünen, takım elbiseli, deri el çantası taşıyan bir adam, bir anda bekleme odasına girip doğrudan terapi odasına yürümüştü. Yüzünde yayvan bir gülümsemeyle, "*Kim olduğumu bilmeniz için*" diyerek Dr. Adeline'in masasının üstüne kartvizitini koymuştu. Dr. Adeline şaşırmıştı. Adamın kartvizitinde büyük punto harflerle yazılı olan isim *Victor* değildi. Dr. Adeline bir an için bu adamın davetsiz bir misafir, belki de bir satıcı olduğunu aklmdan geçirmişti. Tam adama bir başkasını beklediğini ve ofisten ayrılması gerektiğini söyleyecekken, yakışıklı adam kendisini *Victor* olarak tanıtmıştı. Dr. Adeline de ancak o zaman Vic-

tor'ın adının kartta yazılı olduğunu fark etmişti. Büyük punto yazının altındaki küçük punto yazı onun adıydı. Adam, kendi kimliği sanki bir başkasının gölgesi altında saklıyordu. Dr. Adeline büyük punto ismin Victor'ın patronuna ait olduğunu öğrenmişti. Dr. Adeline, aklının bir köşesinde kalan bu tuhaf kartvizitteki sembolizmi çok sonra anlayacaktı.

Victor, üniversitede önce antropoloji dersleri almaya başladığını, sonra fikrini değiştirip işletme okuduğunu anlatmıştı. Dr. Adeline'i görmeye geldiği sırada tanınan bir finans şirketinde çalışıyordu. İşletmelerin yanı sıra kişilere de danışmanlık yapıyor, yatırım, borç, hisse senedi ve tahvil alım satımlarıyla ilgili danışmanlık hizmeti veriyordu. Victor'ı Dr. Adeline'e yönlendiren psikanalistin yeğeni Mariel, zengin bir aileden geliyordu. Mariel'in babası, bir yıl önce geçirdiği trafik kazasında bacağı kırılmış ve yatalak olmuştu. Ayrıca kazada beyin travması da geçirdiği için artık ailenin ekonomik işleriyle başa çıkamaz olmuştu. Bu nedenle, Mariel'in ailesi, yardım almak için Victor'm çalıştığı finans şirketiyle anlaşmıştı. Victor, Mariel ile, ailenin ekonomik durumunu düzene sokmak için tüm gücüyle çabalarken tanışmıştı.

Dr. Adeline'in yanındayken hiçbir kaygı belirtisi göstermeyen ve sanki bir iş fırsatı için oradaymış gibi devamlı gülümseyen Victor, her gün yirmi saat mutlu bir adam olduğunu tekrar tekrar vurgulamıştı. Ancak görünüşe bakılırsa her sabah iki ile altı arasında başka bir dünyada yaşıyordu. Bu durumuna bir ad veremiyordu. Sabaha karşı içinde bulunduğu bu tuhaf zihinsel durumla ilgili net bir anısı yoktu ama yine de bunun tekrar eden bir durum olduğunun farkındaydı. Kalbinin çok hızlı attığını veya kendisini bir anda banyoda bulduğunu hatırlayabiliyordu ama banyoya ne zaman geldiğini anımsayamıyordu. Victor'ın Mariel'den önce başka kız arkadaşları da olmuştu. Onlar da Victor'a gece yarısından sonra uyanıp sanki hayatları tehlikedeymiş gibi davrandığını söylemişlerdi. Eski kız arkadaşları onu bu durumu yüzünden terk etmişlerdi. Bunu duyduğumda, Mariel'in Victor'la birlikte olmaya devam etmesinin nedeni ailesinin ekonomik durumunu düzeltmiş olması mı diye merak etmiştim.

Victor, Mariel'in sol omzundaki bir dövmeden büyülendiğini söylemişti. Ona göre bu dövme renkli bulutlara benziyordu. Ancak Mariel'in dövmesinin neden bu kadar ilgisini çektiğini açıklayamıyordu. Bu dövmeyle ilgili anlamlı çağrışımlar daha sonra ortaya çıkacaktı.

Victor çocukken annesi, babası, küçük erkek kardeşi ve anneannesiyle beraber göl manzaralı büyük bir evde yaşamıştı. Anne tarafından olan büyükbabası Victor doğmadan önce ölmüştü ve yaşadıkları ev anneannesine aitti. Dr. Adeline, Victor'ın bahsettiği gölün, yıllar önce beraber ziyaret ettiğimiz kale ile ofisinin bulunduğu kasabanın sınırındaki göl olduğunu fark etmişti. Pek çok zengin ailenin o bölgede yaşadığını biliyordu.

Dr. Adeline, Victor'ı tedavi etmeye karar vermeden önce, onunla üç kez daha yüz yüze görüşmüştü. Tedavi başladıktan sonra ise, Victor, haftada üç kez psikanalist divanında terapi görmek için bu ofise gelmeye başlamıştı. Yüz yüze görüşmelerde ve Victor'ın analizinin ilk aylarında, Dr. Adeline, Victor'ın hayatıyla ve çocukluk anılarıyla ilgili veri toplamıştı. Kitaptaki bu bölümün geri kalanı Dr. Adeline'in öğrendiklerinin bir özeti olacaktır. Buradaki amacım, okura küçük Victor'm hayatındaki önemli kişileri tanıtmak ve gelişim yıllarını anlatmaktır. Tabii ki sonraki bölümlerde bu kişilerle ve Victor'ın çocukluğundaki diğer olay ve insanlarla ilgili daha fazla bilgi sunacağım.

Victor'ın annesi ev hanımıydı ama birkaç dernekte çalıştığı için çok yoğundu. Önceden bir evlilik daha yapmıştı. İlk kocası evin çatısını onarırken merdivenden kayıp düşerek ölmüştü. Annesi hamile kaldığında Victor dokuz aylıktı. Annesi, Victor'a yeni doğan bebek Richard hastaneden eve getirildiğinde Victor'ın *"Onu buradan götür"* dediğini pek çok kez anlatmıştı. Küçük Victor, doğum sırasında annesine bir şey olduğuna ve kardeşinin dünyaya "sağlıksız" geldiğine inanıyordu. Hamile annesindeki sorunun ne olduğunu bilmiyordu ve bu konuda ayrıntı veremiyordu ama ailesinin Richard'ın epileptik olmasını beklediğini belli belirsiz anımsıyordu. Oysa erişkin Victor'm, erkek kardeşinin epilepsi atağı geçirdiğine dair bir anısı yoktu. Victor, erken çocukluğundan itibaren, erişkin aile üyelerinin, özellikle de annesinin, sanki Richard'm hayatı tehlikedeymiş ve

korunması gerekiyormuş yoksa her an ölebilirmiş gibi davrandıklarını görmüştü. Bu, küçük Victor'm arzu ve gereksinimlerine pek dikkat edilmediği anlamına geliyordu. Örneğin; ikisine farklı renklerde üç tekerlekli birer bisiklet alındığında Richard, Victor'm bisikleti daha iyi diye onu almak istemişti. Aile, küçük Richard'ı üzmemek için çocukların bisikletlerini değiştirmelerini sağlamıştı.

Victor'a göre, annesi, olağan sevgi ve ilgi tavırları sergilemez ya da çocuklarıyla gurur duyduğunu söylemezdi. Genellikle çocuklarının, özellikle de Richard'ın diğer insanlardan saklanması ve korunması gerekiyormuş gibi davranırdı. Şimdi geriye dönüp bakan Victor, annesinin neden bazı *gerçek* tehlikelerin farkında olmadığını düşünüyordu. Bir yamaca inşa edilmiş bir evde yaşıyorlardı. Evin bir yanında göl manzarası vardı, diğer yanında da evi çok hareketli bir sokaktan ayıran oldukça dik eğimli bir avlu vardı. Avlu ile sokak arasında büyük demir kapısı olan parmaklıklar vardı. Bu iki küçük çocuğun bisikletleriyle yamaçtan aşağı, kapıya doğru inme izinleri vardı. Şimdi, erişkin Victor, kendisi ya da Richard bisikletiyle demir kapıya çarpsaydı ne olurdu diye düşünüyordu. Eğer kapı açık olsaydı, sokakta trafik yoğun olduğu için kesin ölürlerdi. Bu iki çocuk büyürken annesinin onlardan bazı gerçekleri sakladığını Victor yeni fark ediyordu. Annesi, sanki sokaktan hiç ses gelmiyormuş, hiç kamyon geçmiyormuş gibi davranırdı ve sadece yaşadıkları evin güzel, güneşli manzarasından söz ederdi.

Victor doğduğu zaman babası çok prestijli bir üniversitede yöneticiydi ve yaşadıkları küçük kasabada iyi tanınan birisiydi. Bu üniversiteye giden öğrencilerin çoğu zengin ailelerin çocuklarıydı. Victor'm büyürken annesinden ve anneannesinden dinlediği hikâyelere göre babası onun doğumundan iki ay sonra kaygı atakları geçirmeye başlamıştı. Anlatılana göre babası dünyanın sallandığını ve üstünde durduğu zeminin çökebileceğini hissediyordu. Victor'a babasının kaygı nöbetlerini gizli tutmak için ailecek ne kadar uğraştıklarını, çünkü bunun camiada duyulmasının utanç verici olacağını, babasının yaşadıklarını kimsenin bilmesini istemediklerini söylemişlerdi. Victor'm babası, insanların gözü önündeyken seçkin bir insandan beklen-

diği gibi davranmalıydı. Tabii ki, Victor'm henüz bebekken babasının yaşadığı bu sorunlarla ilgili hiçbir anısı yoktu. Victor çocukluğundaki babasının tasasız bir insan olduğunu, yine de zaman zaman kısa "panik ataklar" yaşadığını hatırlıyordu. Babası bazen çok gergin görünürdü. Hemen anahtarlarını alıp sanki acil bir durum varmış gibi evden "kaybolurdu". Küçük Victor böyle zamanlarda babasının üniversitedeki ofisine gittiğini düşünürdü. Babası bu gözden kayboluşun ardından eve tekrar döndüğünde yine rahat bir havaya bürünür, pek bir iş yapmadan zaman geçirirdi. Victor biraz daha büyüyüp ergenlik öncesi döneme girdiğinde babasında bu belirtiler artık görülmez olmuştu. Victor, artık biraz daha yaşlanmış olan bu adamın hiçbir sevgi hareketini veya şakacı tavrını hatırlamıyordu. Babasının ona karşı tavrı annesininkine benziyordu. Victor ancak tenis oynayabilecek kadar büyüdükten sonra babasının güçlü rekabetçi ruhunu fark etmişti. Victor'ı tenis oynarken izleyen babasının ondan istediği şey sadece maçı kazanması değil, aynı zamanda onun "savaştaymış ve rakibini öldürecekmiş" gibi hareket etmesiydi.

Victor'ın anne ve babası çoğu zaman evde olmazdı ve küçük Richard ile Victor'a anneanneleri bakardı. Victor, annesinin, anneannesinin yaptığı yemekler için şişmanlatıcı ve "sağlıksız" dediğini hatırlıyordu ama anneannesinin yemeklerini sevip sevmediğini hatırlayamıyordu. Victor'ın anne ve babasının evde olmadığı bazı zamanlar anneannesi mobilyaları yeni renklere boyardı. Yaşlı kadın sanki yıllardır aynı olan bu evi değiştirme ihtiyacı duyuyordu ve evde bazı değişikler olmasını istiyordu ama bunu sadece kızı ve damadı evde değilken gerçekleştirebiliyordu. Victor büyürken, anne ve babasının, annesinin iki kız kardeşi ile erkek kardeşinin anneannesi öldüğünde ev için kavga edeceklerinden kaygılandıklarını hissetmeye başlamıştı. Victor'ın anne ve babası, tüm kardeşlerin kendi payına düşeni almak isteyecekleri için evin satılmasından korkuyorlardı. Bu nedenle, Victor daha küçük bir çocukken bir alışkanlık geliştirmişti. Her gün anneannesinin yatak odasına gidip onun hâlâ hayatta olup olmadığını kontrol ediyordu. Victor'm büyüdüğü evde her zaman birinin ölümü bekleniyormuş gibi bir hava

olduğu anlaşılıyordu. Bu, Richard'ın ya da anneannesinin, hatta kendisinin ölümü olabilirdi. Victor, üniversitede antropoloji okurken anneannesi ölmüştü. Beklenenin aksine, annesinin kardeşleri hiç sorun çıkarmamışlar, Victor'ın anne ve babası anneannesinin evinde yaşamaya devam etmişlerdi.

Victor'm babaannesi, Victor iki aylıkken ölmüştü. Victor, bunu Dr. Adeline'e anlatırken, babasında görülen dünyanın sallanması ve yerin çökmesi belirtilerinin, babaannesinin hastalığı ve ölümüyle bir şekilde bağlantılı olabileceğini düşündüğünü söylemişti. Çünkü Victor'a anlatıldığına göre babasının belirtileri o daha iki aylıkken ortaya çıkmıştı. Babaannesi küçük oğluyla beraber İkinci Dünya Savaşı'nın ortalarında Berlin'den bu kasabaya taşınmış ve Victor'm anneannesinin evinden çok uzak olmayan bir eve yerleşmişti. Victor'm baba tarafından olan büyükbabası Almanların Sovyetlerle çatıştığı Doğu cephesinde öldürüldüğünde Victor'm babası yedi yaşındaydı. Victor'ın babası otuz beş yaşına kadar dul annesiyle yaşamış, sonra da evlenip kayınvalidesinin evine taşınmıştı.

Victor, baba tarafından büyükbabasının üst düzey bir SS komutanı olduğunu söylemişti. Victor büyürken, ailedeki erişkinler, ona büyükbabasının kendini Doğu savaş bölgesine transfer ettirmeyi başardığını ve böylece kendini düşmanın hedefine koyarak bir bakıma "intihar ettiğini", bunun nedeninin de SS komutanıyken "kötü şeyler"e ortak olması olduğunu anlatmışlardı. Victor'ın bu "kötü şeyler"in ne olduğundan o zamanlar haberi yoktu. Büyüdüğü yıllarda Victor'a aile bireyleri tarafından büyükbabasıyla ilgili başka bir bilgi verilmemişti. Ancak ona çizilen resimde büyükbabası iyi bir adamdı, bir "şehit"ti. Erişkin Victor'ın büyükbabasının hayatıyla ilgili bütün bildiği buydu ve görünüşe bakılırsa, hiç tanışmadığı bu atasıyla ilgili düşüncelerle hiçbir zaman zihnini meşgul etmemişti.

Zaman içinde Victor'm hayatındaki olaylarla ilgili daha fazla bilgi edinmeye başlamıştık. Victor, üç yaşındayken, iki ay kadar kusma nöbetleri geçirdiğini ve hastaneye kaldırıldığını ailesinden öğrenmişti. Altı ay veya bir yıl gibi bir süre sonra, bademcik ameliyatı için tekrar hastaneye yatırılmıştı. Anlatılana göre cerrah Victor'a nitröz oksit vermek için yüzüne maske

takmaya çalışırken bir hemşire de onu sıkıca tutmuştu. Küçük Victor "gazlanmaya" karşı direnmişti. Ameliyat sırasında anestezi başarısız olmuştu ve Victor'ın bilinci yerine gelmişti. Erişkin Victor'ın o ana dair tek hatırlayabildiği kırmızı şekiller gördüğü, bunların buluta benzediği ve hareket ettiğiydi. Victor'ın en eski anıları arasında bademcik ameliyatı sonrası evde oluşu vardı. Anlattığına göre uyuduğu bir sırada çığlık atmaya başlamış ama uyanmamıştı. Anneannesi uyanması için yüzüne sert bir tokat atınca Victor gözlerini açtığını ve anneannesinin "çirkin yüzünü" gördüğünü hatırlıyordu. O anda Victor dehşete düşmüştü ve bu olaydan sonra kâbuslar görmeye başlamıştı. Erişkin Victor kâbuslarının içeriğini değil ama uykuya dalmadan önce renkli "bulutlara" benzeyen korkutucu imgeler gördüğünü hatırlıyordu. Küçük Victor'm bademcik ameliyatı sırasında ve daha sonraki çocukluk döneminde uykuya dalmadan önce renkli bulutlar gördüğünü duyan Dr. Adeline, Victor'm kız arkadaşının dövmesine olan ilgisinin bu çocukluk deneyimleriyle bağlantılı olduğunu düşünmüştü. Victor'ın kendisi de analizin ilerleyen dönemlerinde bu sonuca varacak, bulut imgesiyle ilgili çağrışımlarını daha da artıracaktı.

Victor başka bir ameliyatla ilgili daha fazla ayrıntı hatırlıyordu. Bu, on bir yaşındayken geçirdiği sünnet ameliyatıydı. Bu ameliyat Victor için çok travmatik olmuştu. Saçları başörtüsüyle kapalı olan kötü suratlı bir hemşire, Victor'a anestezi verip bayıltmak için onu ameliyat masasında sımsıkı tutmuştu. Victor bu olayla ilgili şöyle demişti: "*Beni gazlayacaklar diye paniğe kapılmıştım. Gazlanmak istemiyordum.*" Victor'ın zihninde, kötü suratlı hemşirenin yüzü, onu uykusunda çığlık atmayı kesmesi için yüzüne bir tokat atarak uyandıran anneannesinin "çirkin" yüzüyle bağlantılıydı.

Victor'ın kasabasında, aslında genel olarak Almanya'da, erkek çocuklarının sünnet olması sıra dışıydı. Ancak Victor, annesinin ona dünya üzerindeki erkeklerin yarısının sünnet olduğunu söylediğini hatırlıyordu. Victor'ın bu ameliyat için bir gerekçesi vardı ve bu, nüfusun çoğunluğunun Katolik olduğu bir kasabada yaşayan bir Protestan olma deneyimiyle bağlantılıydı. Evde, Protestanların akıllı ve bilgili insanlar olduğuyla,

Katoliklerin ise böyle olmadığıyla ilgili sözler duyduğu için "üstün bir varlık" olduğuna, okulundaki "daha az değer verilmesi" gerektiğini hissettiği Katolik gençlerden çok daha iyi olduğuna dair gizli bir duygu geliştirmişti. Sınıfındaki Katolik erkeklerle kavga etmiş, penisine ve testislerine tekme yemişti. Bu kavgalar sırasında penis başını örten deri zedelendiği için deriyi çekip temizlemek acı verir olmuştu. Daha sonraları idrara çıkmakta zorlanmaya başlamıştı. İşte bu yüzden sünnet olmak zorunda kalmıştı. Bu ameliyattan sonra iğneye ve doktora karşı bir korku geliştirmişti.

Victor ergenlik çağında geceleri çığlık atmaya başlamıştı. Çığlık atmasını neyin başlattığını hatırlamıyordu ama kahvaltıda annesinin ona "*Yine sessiz olmayan bir gece geçirdin*" dediğini hatırlıyordu. Ailede hiç kimsenin Victor'ın neden çığlık attığını merak eder gibi bir hali yoktu. Onun bu durumu herkes tarafından kabul edilen bir gerçek olmuştu. Gün içinde annesi, babası, anneannesi ve Victor "normal bir hayat" yaşıyorlardı. Victor bu hikâyeyi anlatırken, ergenlik döneminde geceleri çığlık atmasının "hiçbir anlamı olmadığını" dile getirmişti. Dr. Adeline ilk görüşmeden itibaren bu yakışıklı, sarışın adamın kendisiyle ilgili sıkıntılı şeyleri önemsizleştirdiğini ve inkâr ettiğini hissediyordu. Sanki hepsi bir başka dünyada olup bitiyordu ve bir başkasının başına geliyordu.

Hikâyeye devam etmeden önce okura belirtmek isterim ki, Victor, SS komutanı olan büyükbabasıyla ilgili kısa bilgiyi Dr. Adeline'e onunla tanıştığı ilk gün vermişti. Okur, Victor'ın tedavi sürecinde, divandaki üçüncü yıla kadar bu büyükbabanın zihinsel temsilinin ortaya çıkmadığını fark edecektir. Bu uzun "sessizliğe" neden olan psikolojik etkenleri de sonraki bölümlerde anlatacağım.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Narsisizm, Bölme, Depolama, Disosiasyon ve Kapsülleme

Dr. Adeline bana, Victor'ın seanslarına düzenli olarak geldiğini ve her zaman gülümsediğini söylemişti. Victor durmadan konuşuyordu, *kendisini analiz ediyordu* ve sanki dünyadaki "en iyi analiz edilen kişi" oymuş gibi davranıyordu. Anlattığı gündüz düşlerinde sanki tribünlerdeki kalabalıklar tarafından izleniyor, bir olimpiyat yarışında şampiyon olmuş gibi alkışlanıyordu. Victor psikanalizin onu ne kadar mutlu ettiğini ve hayatta bulabileceği "en iyi analist"in Dr. Adeline olduğunu söylüyordu. Sözlerinden ve davranışlarından, "en iyi hastası" olduğu için onu taparca sevsin diye Dr. Adeline'i zorladığı anlaşılabilirdi.

Victor, tıpkı babasının otuz beş yaşma kadar dul annesiyle birlikte yaşadığı gibi, hâlâ anne ve babasıyla yaşıyordu. Şehir dışında bir üniversitede okuduğu birkaç yıl hariç baba evini hiç terk etmemişti. Aslında bir bakıma babasıyla özdeşleşiyordu ve çok büyük olasılıkla bazı "ayrılma-bireyleşme sorunları" (Mahler, 1968) yaşıyordu. Victor, onun kirli çamaşırlarını yıkayan, gömleklerini, pantolonlarını ütüleyen annesinin bu görevi, bir insanın yapabileceği "en iyi şekilde" yaptığına inanıyordu. Tedavisi başladıktan sonra, Victor baba evinden ayrılmış ve Mariel ile birlikte, şehirde analistinin ofisinin bulunduğu bölgede, şehrin Psikanaliz Topluluğu'na ait binanın bitişiğindeki bir

daireye yerleşmişti. Sözcüklerle değilse de davranışlarıyla anlatmak istediği, kendisinin bu topluluğa ait olduğuydu. Mariel ile ikisinin ayrı birer yatak odası vardı ve odalar bir kapı ile birbirinden ayrılıyordu. Mariel'in kolit hastalığı olduğunu bu dairede yaşarken fark etmişti.

Victor, sanki "mükemmel" ütülenmiş kıyafetler giyme zorunluluğu varmış gibi, kirli çamaşırlarını annesine götürmeye devam ediyordu. Bir süre sonra bunu yapmaktan vazgeçerek bir çamaşır makinesi almış ve bu işle kendisi ilgilenmeye başlamıştı. Böyle yaparak "bağımsızlığını" kazandığını ve hızla "iyileşmekte olduğunu" ima ediyordu. Bunca zamandır, hiçbir seansta, gece yarısından sonra uyanıp birkaç saatini farklı bir zihinsel durum içinde geçirmek gibi tuhaf bir belirtisi olduğundan söz etmemişti. Bu arada, psikanaliz seanslarının masrafını sağlık sigortası karşılıyordu. Dr. Adeline, Victor'u izleyen tribüne yerleştirilmiş gibi olmaktan rahatsızlık duyuyordu. Bana danışmak için gelmesinin nedeni buydu.

Öncelikle, Dr. Adeline'in bana gelme nedenini dinlerken aklıma geleni okurla paylaşmak isterim. "Cam fanus" (Volkan, 1973, 1979, 1982, 2008; Volkan, Ast, 1992, 1994) içinde yaşadığını düşündüğüm ve beni kendi yalnız krallıklarının dışında bir izleyici olarak tutan bazı kişilerin analisti olarak çalıştım. Cam fanusu olan kişilerin apaçık ve kolay gözlemlenebilen narsisistik kişilik organizasyonları vardır. Tipik narsisistik kişilik organizasyonu olan kişiler güç, güzellik, zekâ veya tüm bu ve benzeri alanlarda alenen "bir numara"ymış gibi davranırlar ve psikanaliz literatüründeki ifadeyle "büyüklenmeci kendilik" (grandiose self) sergilerler.

Heinz Kohut (1966, 1971) bu terimi ortaya attıktan sonra, Kohut'tan farklı olarak, bu kişilerin nesne ilişkileri çatışmaları konusunda kafa yoran Otto Kernberg (1970, 1975), bu tip hastaların alenen sergiledikleri tümgüçlü kendilik parçalarının ifadesi olarak bu terimin kullanımını yaygınlaştırmıştır. Kernberg, büyüklenmeci kendiliği üç unsurun kaynaşmasının oluşturduğunu söyler: "Gerçek kendilik, ideal kendilik ve ideal nesne". Gerçek kendilik, çocuğun anneyle ve annelik işlevi olan öteki kişilerle yaşadığı erken dönem deneyimlerinin teşvik ettiği "özel olma"

durumudur. İdeal kendilik, çocuğun yaşadığı çevrede hissettiği normatif çaresiz öfke ile başa çıkabilmek için güç, güzellik ya da zenginlikle donatılmış kendilik imgesidir. Ayrıca, ideal kendilik imgesi, çocuğun erken yaşlarda hissettiği öfke ve kıskançlık gibi huzursuzluk veren ve zor olan duygularla başa çıkmasına da yardımcı olur. İdeal nesne, annenin çocuğun isteklerini sınırsızca karşılayan bir anne fantezisindeki imgesidir. Tipik narsisistik kişilik organizasyonu olan bireyler genellikle çekici olurlar ve çarpıcı derecede sözlü ifade yetenekleri vardır (Akhtar, Thomson, 1982). Dili, özgüvenlerini dengede tutmak için benmerkezli bir biçimde kullanırken, bilişsel ve duygusal kısıtlamalar gösterirler (Bach, 2006; Volkan, 2010). Görünüşe bakılırsa, divandaki Victor bu karakteristik özellikleri sergiliyordu. Ayrıca bu tip kişilerin örtük olarak taşıdığı ve benim "aç kendilik" (hungry self) olarak adlandırdığım, değersizleştirilmiş, istenmeyen içselleştirilmiş kendilik ve nesne imgeleri vardır. Bu kişiler aç kendiliklerini büyüklenmeci kendiliklerinden ayırırlar. Aç kendilik genellikle "öteki"nde dışsallaştırılır.

Narsisistik kişilik organizasyonunun farklı tipleri vardır ve bunlar "başarılı"dan "habis"e kadar değişkenlik gösterir. Başarılı olanların, hayranlık duyulan popüler bir simge, örgüt lideri ya da etkili bir politik figür olmaları durumunda, abartılmış kendilik sevgisi, "bir numara" olma, başkalarından daha üstün olma hissi, gerçek hayatta da yüzlerce, binlerce ya da milyonlarca kişi tarafından onaylanır. Akıllı olan ve bilinçdışı "kurtarıcı" olma fantezileri taşıyan, ayrıca bazı yüceltmeler (süblimasyon) açısından yeterliliği olanlar, büyüklüğe ve hayranlığa sahip olma psikolojileri ile dış dünyadan aldıkları yanıtlar arasında bir "uyum" yakalarlar ve bunu korurlar. Spektrumun öteki ucunda ise biricik, güçlü, yetkili ve savunmacı bir biçimde tümgüçlü hissetmek için kendilik temsillerinin "aç" yönlerini temsil eden ötekilere ve tehdit edici değersizleştirilmiş nesne imgelerine karşı "yinelenen saldırgan zaferler" (repeated aggressive triumphs) (Volkan, Ast, 1994) deneyimlemeye zorlanan kişiler yer alır. Bu kişilerin narsisizmine paranoyak beklentiler bulaşmıştır (Kernberg, 1975; Stone, 1989). Büyüklüklerini mazoşizm arkasına gizleyenler bile vardır (Cooper, 1989;

Volkan, 2010). Dr. Adeline'i dinlerken Victor'ın "başarılı" narsisistik kişiliği varmış gibi davrandığını düşünmüştüm ama günlük hayatında böyle bir pozisyona eriştiğini gösteren hiçbir hikâye dinlememiştim. Dr. Adeline ile seanslarında Victor'ın ailesinden bahsederken kardeşi Richard'ı korunmaya muhtaç biri gibi görmesi kardeşini alçaltmıyordu. Victor'ın "saldırgan zaferler" biriktirdiğine dair hiçbir iz görmemiştim. Eğer bu tarz eylemleri sabahın erken saatlerinde başka bir dünyadayken gerçekleştiriyorsa da bunları hatırlayamıyordu. Durum her ne olursa olsun, gerçek bir "başarılı" ya da "habis" narsisistik kişilik organizasyonu olan kişiler terapi yardımı almak için genellikle girişimde bulunmazlar.

Narsisistik kişilik organizasyonunun herhangi bir türüne sahip olan kişiler psikanalize başlar başlamaz, beklenilen aktarım dışavurumlarını geliştirmeye başlarlar. Bazen analiz edilen kişi "harika"dır ve analist "kötü"dür, bunların ilki hastanın büyüklenmeci kendiliğini, ikincisi de aç kendiliğini yansıtır. Bazen hem hasta hem analist "üstün varlık" olurlar ve analistin ofisinin dışındaki herhangi biri "iğrenç"tir. Hasta hem kendisinin hem de analistin "bir numara" olduğunu hissettiği zamanlarda bile büyüklenmeci kendiliğini koruma ihtiyacı hisseder. Öteki üstün kişi kendisine hayranlık duysun diye analisti "bir numara" yapar. Analist, hastanın sözlerinde ve davranışlarında büyüklenmeci ifadeler gözlemleyebilir ama hasta, bu ifadelerin anlamını araştırma işinde analistin samimi bir ortak olmasına izin vermez. Hasta, tek başına, söyledikleri ya da yaptıkları hakkında "merak duyabilir" ve kendi davranış örgüsüne kendine özgü bir açıklama getirebilir. Dr. Adeline'den duyduğum, Victor'ın onunla kurduğu ilişkinin narsisistik kişiliği olan birinden bekleneceği gibi olduğuydu.

Arnold Modell'ın (1975) dediği gibi, çocuğun kimlik duygusu, yani güvenilir ve sabit bir aynılık olduğuna dair öznel bir his (Erikson, 1956) geliştirdiği dönemde gerçekleşen zihinsel bir travma, tümgüçlülük fantezileriyle desteklenen erken gelişmiş ve dayanıksız bir bağımsızlık duygusunun yerleşmesine neden olabilir. Modell, dayanıksız çocukların bu sayede, annenin aşırı müdahaleciliğine karşı kendilerini korumaya çalı-

şıyor olabileceklerini söyler. Victor'ın gelişim yıllarında iki ameliyat ve zihinsel travma yaşadığı açıktı. Victor'ın çocukluk döneminde "annenin müdahaleciliği"nin yerinin daha sonra incelenmesi gerekiyordu. Burada, kimlik sorunları ile narsisizmin dağılımındaki sorunların her zaman bağlantılı olduğunu belirtmem gerekir. Uyumlu bir kimlik olmadığı zaman, kendilik sevgisi ve ötekilere (nesne) duyulan sevgi dağılımında sorunlar olabileceğini öngörürüz. Bu durumda çocuk büyüklenmeci bir kendilik çekirdeği ile beraber aç kendilik geliştirebilir ve bu iki parçayı birbirinden ayrı tutabilir.

Küçük bir çocuk, gelişimsel olarak, kararsızlığı (ambivalence) tolere etmeye ve sürdürmeye başlayıncaya kadar, zıt imgelerin "normal" gelişimsel bölünmesi söz konusudur. Araştırmacı Daniel Stern'ün (1985) belirttiği gibi, bir bebek günde dört ila altı kez beslenir ve her beslenme deneyimi bebeğe farklı seviyelerde haz sağlar. Stern, çocuk büyürken yaşadığı deneyimlerin çocuğun zihninde "iyi" ve "kötü" olarak gruplandırıldığını örneklerle açıklar. Eğer çocuk, biyolojik ve çevresel etkenler dolayısıyla bütünleştirme işini eksiksiz olarak gerçekleştiremezse, bireyin kimliği erişkinlikte bile bölünmüş kalır. Sınır kişilik (borderline) organizasyonu ve narsisistik kişilik organizasyonu olan kişiler için normal *gelişimsel* bölme, *savunmacı* bölme olarak evrilir. Bir başka deyişle, bu kişiler büyürken şu ya da bu seviyede birbiriyle bütünleşmemiş iki kopuk parçaya sahip olmayı sürdürürler. Tipik narsisistik kişilik organizasyonunun temeli, çocuğun birinci yaşının sonunda veya ikinci yaşında atılabilir.

Narsisistik kişilik organizasyonu olan kişilerin aile hikâyelerini araştırdım (Volkan, 2010; Volkan, Ast, 1992, 1994). Bu kişilerden birinin annesi (ya da ona annelik yapan kişi) soğuk ve verici olmayan bir anne olmasına rağmen çocuğu "özel" biri olarak, belki de öteki kardeşlerinden daha güzel ya da "ailenin soyunu devam ettirecek" kişi olarak görüyordu. İdealize edilmiş bir baba arayışı içinde olan depresyona yatkın Katolik bir anne, oğlunu özel biri olarak görüyor, oğlunun büyüdüğünde Papa (idealize edilmiş baba) olacağına dair gündüz düşleri kuruyordu. Bu annenin çocuğunun eşsiz olduğuna dair

algısı, anne-çocuk etkileşimi sırasında, deyim yerindeyse, çocuğun gelişen kimliğinin "içine sıkıştırılıyordu". Örneğin; bu anne, oğlu büyürken ona her gün lavman yapıyordu. Bu sayede çocuğun her zaman "temiz" kalacağını ve hayalini kurduğu Papa imgesine uygun olacağını düşünüyordu. Victor, annesinden bazen "aslan anne" diye bahsederdi. Bu anne, çocuklarını, özellikle de Richard'ı korumaya kararlı bir anneydi. Annesi, Victor'ı da özel bir çocuk yapmıştı. Victor, küçük kardeşinin ve ailenin koruyucusuydu. Ancak bu anne sevgi dolu "klasik" bir anne değil, "mesafeli" bir anneydi. Küçük Victor'ın "kurtarıcı" olmasıyla ilgili kendi düşüncelerini daha ayrıntılı olarak sonraki bölümlerde aktaracağım. Annesinin, küçük çocukları bisiklete binerken onlar için gerçek tehlike arz eden bazı unsurların farkında olmadığı yorumu da Victor'm bütünleştirici ego (benlik) kapasitesini engelleyici bir rol oynamış olabilir.

Bir çocukta narsisistik kişilik organizasyonunun altyapısının oluşmasında önemli rol oynayabilecek, aile üyeleriyle ilgili başka bir etkene kısaca değinmeme izin verin. Ölü bir çocuk ya da ölü bir erişkinin iyi biçimlendirilmiş zihinsel temsiline sahip bir anne veya bakıcı, bu zihinsel temsili, yaşayan çocuğa depolayabilir. Böylece çocuğun kendilik temsilini özel bir depo haline getirebilir. Eğer çocuğun gelişmekte olan kendilik temsiline depolanan şey ulu bir imgeyse, bu imge, gelecekteki büyüklenmeci kendilik için tetikleyici bir işlev görebilir.

"Depolama" (Volkan, 1987, 2010, 2014c, 2015; Volkan, Ast, Greer, 2002) "özdeşim" ile yakından ilişkilidir ama bazı yönleriyle de önemli ölçüde farklıdır. Psikanalizde yaygın bir kavram olan özdeşim, bir kişinin, bir başka kişinin gerçek ve fantezideki kendilik imgelerini ve bunlarla ilgili ego (benlik) ve süperego (üstbenlik) işlevlerini öteki kişiyle gerçek ve hatta hayali etkileşimler yoluyla bilinçdışmda içe yansıtması ve özümsemesi anlamına gelir. Hastalar özdeşim çabalarından söz ederken, bazen o nesneyi yediklerini düşlemek gibi içe alım fantezilerine atıfta bulunurlar. Şimdi, kişilik organizasyonunun temel taşlarını oluşturan çocukluk dönemindeki özdeşimlere odaklanmak istiyorum. Gerçek özdeşim yalnızca, çocuklar kendilik temsillerini ötekilerin temsillerinden ayırdıktan sonra

mümkün olur. Özdeşimde, çocuk birincil aktif ortaktır. Depolamada ise, kendi spesifik imgelerini çocuğun gelişmekte olan kendilik temsillerine aşılayan erişkin kişi aktif ortaktır. Bir başka deyişle, erişkin kişi, kendisine ait olan belli başlı kendilik imgeleri ve öteki imgeler için kalıcı bir depo olarak çocuğu kullanır (çoğu kez bilinçdışı olarak) ve çocukta, ona aktarılan bu imgelerle bağlantılı olan belli başlı psikolojik görevleri başlatır. Erişkin kişide bu zihinsel imgeleri en başta ortaya çıkarmış olan deneyimler çocuk tarafından erişilebilir değildir. Yine de bu zihinsel imgeler, onları yaratan deneysel/bağlamsal çerçeve olmadan çocuğa aşılanır. Melanie Klein'ın (1946) "yansıtmalı özdeşim"i bu süreci açıklar. Ancak ben, ebeveynlik yapan kişilerin çocukta psikolojik bir DNA yarattıklarını göstermek adına "depolama" terimini kullanmayı tercih ediyorum.

Örneğin, "ikame çocuk" durumunu ele alalım (Ainslie, Solyom. 1986; Cain, Cain, 1964; Green, Solnit, 1964; Legg, Sherick, 1976; Poznanski, 1972; Volkan, Ast, 1997). Ebeveynler (ya da ebeveynlik yapan kişiler) ölmüş olan çocuklarının ya da kaybettikleri önemli bir erişkinin zihinsel temsiline sahiptirler. Ebeveynler bir kayıp yaşadıktan sonra bir çocuk dünyaya geldiğinde, elbette bu çocuğun ölü kardeşle ya da kaybedilen erişkinle ilgili hiçbir doğrudan deneyimi bulunmamaktadır. Anne ya da annelik yapan öteki kişiler ölü ya da kayıp kişiyle ilgili sahip oldukları içselleştirilmiş kendilik temsilini (ve bununla ilgili görevleri) yeni doğan çocuğun gelişen kendilik temsilinde "depolarlar" ve bu sayede bir "psikolojik gen" yaratırlar. Karşılaştığım bir anne, oldukça karmaşık bir yas süreci geçiriyordu ve küçük çocuğunu ölü kardeşlerle olan bir bağ olarak düşündüğü için "ölümsüz" ve tümgüçlüymüş gibi görüyordu. Karmaşık yas süreci, onu bir anne olarak soğuk ve psikolojik olarak verici olmayan biri yapmış olsa da, çocuğuyla bir ilişki kuruyordu. Ancak bu ilişki annenin kendi psikolojik gereksinimlerine çocuğun yanıt vermesi için çocuğun üstünde kurulan yoğun bir baskıyla tanımlanıyordu. Bu bağlamda, bu kitabın ana konusu, Victor'm gelişen kendilik temsiline ebeveynleri tarafından "depolananlar" olacaktır.

Narsisistik kişilik organizasyonu olan kişilerin büyüklenmeci kendiliklerini korumaları gerekir. Arnold Modell (1975) bu tip kişilerin analizindeki başlangıç evresini "koza evresi" olarak nitelendirir. Çünkü bu kişiler büyüklenmeci kendiliklerini sanki bir kozanın içindeymiş gibi saklarlar. "Cam fanus" benzetmesinin "koza"dan daha kullanışlı olduğunu düşünüyorum. Çünkü cam fanus, içinde yaşayan kişinin dışarıdaki dünyayı, o istemediği sürece rahatsız edilmeden incelemesine izin veren ve bu sayede de tümgüçlülük ve kendine yeterlilik duygularını güçlendiren şeffaf bir korunağı ifade eder. Narsisistik kişilik organizasyonu olan kişiler, kişisel çıkarlarıyla fazlasıyla meşgul olsalar da diğer insanlarla *yoğun* ilişkiler kurarlar. İnsanları bir anlamda o mecazi camdan bakarak izlerler. Bu insanların, onlara hayranlık duyup duymayacaklarını ya da değer verip vermeyeceklerini görmeye çalışırlar. Bu tip kişiler, diğer insanlara onlarla ilgili bilinçli veya bilinçdışı değerlendirmeleri sonucu tepki verirler. Fanusun dışında kendi yalnız krallıklarını rahatsız edecek tehlikeli nesnelerin olup olmadığını bilmek isterler. Hatta bazıları, analistle ya da bir başka önemli insanla iletişim kurarken camın arkasında kendilerini nasıl hissettiklerinden bahsederler. Bazen de analist, söylediklerinin, bu kişiyi çevreleyen şeffaf duvara çarpıp bumerang gibi kendisine geri döndüğünü hisseder. Victor, analistini bir izleyici olarak kalması için "zorlasa da" onunla olan hiçbir seansını kaçırmıyordu. Bu da onun Dr. Adeline ile olan, kendi kontrolü altındaki yoğun ilişkisini yansıtıyordu.

Dr. Adeline'i dinlerken, Victor'ı, mecazi bir cam fanusun içinde analistinin divanında uzanırken hayal etmiştim. Ancak aynı zamanda fark ettiğim bir başka şey de, onun vakasının narsisistik kişilik organizasyonu tanımına tam anlamıyla uymuyor olduğuydu. Narsisistik kişilik organizasyonu olan kişi, temel zihinsel savunma olarak kendilik ve nesne imgelerini birbirinden ayırır. Bu kişi "aç kendiliğinin" varlığından gizlice haberdardır. Narsisistik kişiliği olan hastalarımdan bir tanesi yakışıklı ve sözlü ifade yeteneği kuvvetli bir tıp öğrencisiydi. Mutfağında en az yüz kutu konserve yemek bulundurdu. Bu sayının azalması durumunda "aç kendiliğini" hisseder, doğrudan bir

markete gidip yenilerini alırdı. Bu tip bir kişi, genel olarak aç kendiliğini "öteki"nde dışsallaştırır. Böylece büyüklenmeci kendiliğinin istenmeyen unsurlar tarafından kirlenmesine engel olur. Ancak işten atılmak, hatta yüzdeki bir sivilce gibi dış koşullar kişinin dikkatini "aç kendiliğine" çekebilir. Bu gibi durumlarda kişi depresif hissedebilir ve psikanalize gelme nedeni de bu olur. Bu kişi, küçük düşürülme ya da reddedilme ile karşı karşıya kaldığındaysa üstünlüğünü koruyabilmek için dramatik bir şey yapmak zorunda olduğunu hissedebilir. *Hayvan Katili* (Volkan, 2014c) adlı kitabımda, narsisistik kişilik organizasyonu olan erkek bir hastamın (oldukça habis bir tipti) reddedildiği veya küçük düşürüldüğü zamanlarda bir geyik sürüsünün üzerinden uçup hepsini makineli tüfekle taradığını anlatmıştım.

Her gün yirmi saat dünyanın en mutlu insanı olan, analistin divanında kendisini analiz eden ve "en iyi analiz edilen kişi" olan Victor, her gece, gece yarısından sonra dört saat kadar, görünüşe göre tehlikeli olan, başka bir dünyada yaşıyordu. Ancak Victor bu öteki dünyadayken kim olduğunu ve hangi içselleştirilmiş ya da dışsallaştırılmış nesne imgeleriyle uğraştığını *bilmiyordu*. Victor'm ana savunma mekanizması "disosiasyon" (ayrışma, çözülme) idi. Bu, onda, disosiasyon durumundaki kendilik ile buna karşılık gelen nesne imgelerini ve duygularını yaratıyordu. Dahası Victor, bu disosiasyon durumundaki kendilik için bir duvar örmüştü ve bu duvarı "kapsüllemişti" (Rosenfeld, 1965; Rosenfeld, 1992). Victor'ın disosiasyon durumundaki kendiliğinin varlığını öğrenmesi, bu durumu gözlemleyen insanların ona anlatması sayesinde mümkün olmuştu. Ayrıca Victor, yatağının yerinden oynamış olması ya da banyoda uyanmak gibi durumlara şahit olması nedeniyle, sonradan hatırlayamadığı eylemler gerçekleştirdiğini düşünmeye başlamıştı. Victor'da amnezi vardı.

Psikanaliz literatüründe "disosiasyon" (ayrışma, çözülme) teriminin "bölme" (splitting) teriminden ayırt edilmesiyle ilgili bir kafa karışıklığı vardır. Salman Akhtar (2009), Donald Winnicott'ın (1960) "bölme" ve "disosiasyon" terimlerini neredeyse eş anlamlı olarak kullandığını belirterek şöyle der: *"Şunu bilmek gerekir ki bu terimler, yıllar içinde, karakteristik bir*

şekilde 'moda' olarak önem kazanmıştır; 'disosiasyon' çoklu kişilik bozukluğuyla ya da 'disosiasyon durumundaki karakter' ile 'bölme' de sınır durumlarla ve şunu da eklemeliyim ki, narsisistik kişilik organizasyonuyla ilişkilidir" (s. 82). Ira Brenner (1994, 2001, 2004, 2014) disosiasyon hakkındaki bilgilerimize çok büyük katkı sağlamıştır. Brenner, disosiasyonu "*eski bir travma ile ilgili olan başkalaşmış zihinsel durumların şimdi ve burada olan kaygıya karşı bir mekanizma olarak yeniden canlanması*" olarak tanımlar (Brenner, 2004, s. 11).

Brenner bir başka yerde de şöyle der: *"Çocukluktaki travmatik ortamlarda çocuğun zihni, ruhsal ve belki de fiziksel olarak hayatta kalmak için gerekli olan çelişkileri kafasında uzlaştıramayabilir. Örneğin; tehlike saçan ve cinsel istismarda bulunan bir anneye olan bağlılığı sürdürebilmek için, kendilik ve nesne temsillerinin görünüşe göre birbirinden ayrı olan kendiliklerde kaynaşıp bütünleşmesi, hipnotik zihinsel durumdayken gerçekleşebilir"* (Brenner, 2014, s. 56).

Brenner, disosiasyonun işlevi bakımından "değişebileceğinin ve içsel tehlike olarak algılanan tahammül edilemez duygulara ve içgüdüsel çabalara karşı bir savunma olarak kullanılabileceğinin" (Brenner, 1994, s. 481) farkındadır. Brenner, disosiasyon durumundaki kişilik patolojisindeki hiyerarşik sürekliliği anlatır ve disosiasyonu, kafa karıştırıcı, uykulu trans benzeri zihinsel durumlarla, hafif dikkat dağılmalarıyla ve kısa hafıza kaybıyla ilişkilendirir. Bunun yanı sıra, disosiasyon mekanizmasını her zaman kullanan çoklu kişilik organizasyonu olan kişileri de anlatır. Daha önceki bir yazımda, çoklu kişilik organizasyonu olan kişilerin *ileri derecede* düşük seviye (psişik) kişilik organizasyonu sergilediklerini öne sürmüştüm (Volkan, 2015). Düşük seviye kişilik organizasyonu olan kişilerin iç dünyası, parçalı kendilik ve nesne imgeleri ve bu imgelerle ilgili duyguları içerir. Eğer parçalı kendilik imgeleri ve onlarla ilgili nesne imgeleri birbirlerinden farklı nitelikler kazanacak biçimde gelişir ve kişi bunları hissedecek kadar sağlam bir hal alırsa, yani sanki farklı kimlikleri (kişilikler) varmış gibi bir durum söz konusu olursa, bu kişinin çoklu kişilik organizasyonu olduğunu söyleriz (Abse, 1983; Brenner, 1994, 2001, 2004,

2014; Kluft, 1993). Kişi, bu farklı kimliklerine isim verebilir. Eğer bu kişiliklerden biri yeterince gelişmişse bu kişilik diğerlerini bastırır, yani kendisinden daha aşağı seviyede olanları tanımaz. Ancak bu, gelişmiş kişiliğin diğer kişiliği ya da kişilikleri öyle ya da böyle hissetmeyeceği anlamına gelmez. Bastırma fırsatı olmayan aşağı kişilikler en üsttekinin ve birbirlerinin varlığının farkında olabilirler. Ira Brenner, diğer kendiliklerini tanımayan, çok yıkıcı, ilkel, saldırgan temelli kendilikler gördüğünü söyler. Burada, kendilikler arasındaki ayrıştırıcı bariyerin tümgüçlü ve yıkıcı bir büyüklenmeci yanı olabilir. Böyle bir kendilik diğer kendiliklerin varlığını, özellikle zayıf ve muhtaç olanları şiddetle reddedebilir ya da eğer bunların farkındaysa veya sonradan farkına varırsa onları öldürmek ve vücudunun kontrolünü sadece kendi eline almak isteyebilir (Brenner, 2015).

Victor'ı iki kişilikli biri olarak düşünebiliriz. Dr. Adeline'in divanındaki mutlu Victor, insanların ona anlattığı öteki Victor'm başka bir adı var mı, ikinci Victor birincisinden haberdar mı bilmiyordu. Bir analist, narsisistik kişilik organizasyonu olan bir kişinin aç kendiliğini "öteki"ne nasıl dışsallaştırdığını rahatlıkla gözlemleyebilir. Victor'ın durumunda ise disosiasyon durumundaki kendiliğin dışsallaştırılmasına gerek yoktu. Çünkü bu kendilik sıkıca kapsüllenmişti (Rosenfeld, 1992; Rosenfeld, 1965) ve hafızadan silinmekteydi. Victor, psikanaliz seanslarında ailede "özürlü" olarak görülen erkek kardeşinden bahsederdi. Ancak Victor'ın kapsüllenmiş kendiliğini Richard'a dışsallaştırdığını söylemek zordu. Aslında Victor, disosiasyon durumundaki kapsüllenmiş kendiliğinin aşağı bir kendilik olup olmadığını bilmiyordu. Farklı kız arkadaşları, ona bu kendiliğin tehlikeli bir ortamda bulunduğunu söylemişlerdi ama bunun aşağı bir kendilik olup olmadığından söz eden olmamıştı. Ayrıca bu kendilik tehlikeden kaçmaya ya da tehlikeli "öteki" ile savaşmaya hazırdı. O zamana kadar, Dr. Adeline de ikinci Victor ile tanışmamıştı.

Her birimizin bilinçdışı, bizim farkında olmadığımız şeyleri sezmemizi mümkün kılacak yöntemler bulmak konusunda, en azından sembolik yöntemler yaratmakta oldukça beceriklidir.

Disosiasyon durumundaki kapsüllenmiş kendiliğini ve bunlarla ilgili nesne imgelerini ve duygularını açıklayamayan Victor, bu kendiliğin sembolik temsilinin farkındaydı. Victor, bir başka tekrar eden gündüz düşünde, olimpik arenayı terk ediyor ve şehir dışında tek başına yürüyordu. Bu sırada koltuğunun altına büyük bir yumurta taşıyordu. Bu yumurtanın içinde "felaketler" ya da "kaos" vardı. Victor'ın tamamen sessiz kalması gerekiyordu. En ufak bir ses çıkardığı takdirde yumurta çatlayıp kırılabilir ve içindeki "felaketler" ya da "kaos" dışarı sızabilirdi. Victor, bu gündüz düşünü anlatırken hiçbir kaygı belirtisi göstermemişti. Aksine, yumurtadan hiçbir şeyin dışarı kaçmayacağından emin olmak için yumurtanın etrafını parlak ambalaj kâğıdı gibi ikinci bir kabukla kaplama (kapsülleme) fantezisi kuruyordu. Victor'm bu tekrar eden fantezisi, onun "felaketler" ya da "kaos" barındıran disosiasyon durumundaki kendiliğini koltuğunun altında taşıdığını gösteriyordu. Bir başka fantezisinde, Victor'ın karşısına bir kale çıkıyordu ve bu kalenin ailesine ait olduğunu fark ediyordu. Kalenin yanında da beyaz at üstünde bir şövalye vardı. Victor, gündüz düşü imgesi olarak şövalyeyi gördükten kısa bir süre sonra, beş yaşındayken çizdiği beyaz bir at üstündeki şövalye resmini bulunca çok şaşırmıştı. Dr. Adeline ve ben, at üstündeki şövalyenin, yumurtadan çıkacak "felaketler"i ya da "kaos"u yok edebilecek bir büyüklenmeci kendiliği temsil ettiğini düşünüyorduk.

Victor'ın tedavisinin birinci yılında, olimpik arenadan çıkıp şehir dışına yürüdüğü tekrar eden gündüz düşünün içine bir kuş dâhil ettiğini öğrenmiştim. Düşünde, Victor'ın omzuna bir kuş konuyordu ve bu onu "iyi hissettiriyordu". Görünüşe göre, Victor, bu küçük kuşa dair bir merak beslemiyordu. Daha sonraki kısa bir fantezide ise bu kuşun renkleri çoğalıyordu. Dr. Adeline, bu kuşun, Victor'ın analistinin aktarım imgesini temsil ettiğini düşünmüştü. Çünkü omzunda oturup onu iyi hissettiren küçük kuş gibi, arkasında oturan Dr. Adeline de onu hissettiriyordu. Bir süre sonra kuşun yüzü bir aslamnkine benzemeye başlayınca Dr. Adeline'in aklına Victor'ın annesinden "aslan anne" diye bahsetmiş olduğu gelmişti. Dr. Adeline bunu Victor ile paylaştığında Victor bu konunun üstünde durmamıştı. Ken-

disini "iyi" hissetmesi için bir başkasına gereksinim duyabileceğini ya da küçüklüğünde annesine karşı beslediği duyguyu şimdi bir başkasına karşı besliyor olabileceğini duymak istemiyordu. Bilincinde tek istediği, Dr. Adeline'i "en iyi analist" olarak korumaktı ama bunu, onu kontrolü altında tutarak ve kendisine hayran bırakarak yapmak istiyordu. Victor, bu aşamada çağrışımlardan ve gündüz düşlerinden söz etmeyi kesmiş, analiz edilen "muhteşem bir kişi" olmaya geri dönmüştü. Ancak Dr. Adeline, Victor'ın deri kanseri ya da başka bir rahatsızlığı olmadığından emin olmak için kontrolden geçeceğini, bunun için bir doktordan randevu aldığını duymuştu. Ayrıca, artık "iyileştiği" için onunla çalışmayı sonlandırmayı istediğini de öğrenmişti. Victor'ın Dr. Adeline'i dinlemeye ve onun söylediklerini kabul etmeye başlaması, Dr. Adeline'in, Mariel'in omzundaki buluta benzeyen dövmenin Victor'ı büyülemesi ile çocukken geçirdiği bademcik ameliyatından sonra gördüğü buluta benzeyen kırmızı imgeler arasında bağlantı kurmasından sonra mümkün olmuştu.

Victor ergenliğe girmeden önce kendisini "üstün" bir varlık gibi hissediyordu ve Katolik öğrencileri değersiz görüyordu. Bu hikâye, Victor'm dışarıda bir yerlerde değersizleştirdiği imgelerin olduğu tek net hikâyesiydi ve bu yüzden cezalandırılmıştı. Victor'm disosiasyon durumundaki kapsüllenmiş kendiliğe sahip olması, onun tehlike ya da cezalandırılma ile ilgili bir anısı olmadan ve böyle bir "felaket" ile ilgili duygular beslemeden "üstün" kalmasını sağlıyordu. Victor bazen doktor korkusunun da koltuğunun altındaki yumurtanın içindeki "felaketlerden" biri olabileceğini söylüyordu. Dr. Adeline, Victor'ın belirtisinin, örneğin yukarıda anlatılan çocukluk dönemi travmalarının genetik nedenlerini, onunla birlikte inceleme girişiminin onu korkutacağının artık farkındaydı. Zaten Victor böyle bir psikolojik maceraya henüz hazır değildi. Dr. Adeline, Victor'm disosiasyon durumundaki kapsüllenmiş kendiliğini anlamak için yukarıda sunulan formülasyonu geliştirmesi ve onun iç dünyasını daha iyi anlamak için başka etkenleri de araştırması gerektiğinin farkındaydı.

Victor'ın açık kendilik temsili ile bu temsile karşılık gelen ve analistin divanındayken bu temsili destekleyen nesne imgeleri ("en iyi analist" gibi) abartılmış narsisizm ile ilişkiliydi. Analistin bu durumu kabul etmesi, yılgınlık ve sıkkınlık duygularını kendisine saklaması gerekiyordu. Victor'ın aktarım dışavurumlarının doğasının incelenmesi onu anında rahatsız ederdi. Çünkü onun temel amacı büyüklenmeciliğini korumak ve disosiasyon durumundaki kendiliğini izole edip kapsüllemekti. Nevrotik kişilik organizasyonu olan bir kişinin, aktarım nevrozuna karşılık gelecek çalışılabilir ve sağlam bir aktarım ilişkisini geliştirmesi ve hasta tarafından terapötik bir ilişkinin yavaş yavaş oluşturulması için en iyi yöntem, Victor'm açık aktarım dışavurumlarını tolere etmek olurdu. Böylece Victor, analistiyle beraber, kendi iç dünyası ile ilgili merak duymaya başlayabilirdi ve bu gelişim, onun psikolojik sorunlarının çözümünde kullanılacak bir araç olabilirdi. Dr. Adeline'e, Victor gibi birinin bu yeni aşamaya ulaşmasının aylar hatta bazen de yıllar aldığını söylemiştim. Dr. Adeline de zaten az çok benim gibi düşünüyordu ama yine de bir başka analistin onunla hemfikir olduğunu bilmenin ona yardımcı olduğuna inanıyorum.

Sonraki sayfalarda, Victor'ın hayatındaki erişkinlerin kendi zihinsel imgelerini, küçük Victor'ın gelişen kendilik temsiline nasıl depoladıklarını ve geçmiş nesillerden gelecek nesillere travma aktarımını anlatacağım. Ira Brenner'm (2014) da gözlemlediği gibi, nesiller arası travma aktarımı, disosiasyon durumundaki kişiliğin ortaya çıkmasında rol oynamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"İtfaiyeci"

Dr. Adeline'i dinledikten sonra Victor'ın ona Mariel'e ve eski kız arkadaşlarına davrandığı gibi davrandığını düşündüğümü dile getirmiştim. Dr. Adeline de bu yorumuma katılmıştı. Victor ile kız arkadaşları arasında samimi, sevgi dolu, paylaşımcı ya da etkileşimli bir ilişki yok gibi görünüyordu. Victor, cinsel ilişki sırasında boşalmadan önce ereksiyon halini diğer erkeklerden daha uzun süre koruyabilme becerisiyle övünüyordu. Bu durumu sünnet olmasına bağlıyordu. Durumunun, penis başının doğrudan iç çamaşırıyla temas ediyor olmasından kaynaklandığını söylüyordu. Ona göre, bu sürekli temas nedeniyle penis başı daha az hassas hale gelmişti ve bu sayede herhangi bir başka erkekten daha uzun süre erekte olarak kalabiliyordu. Bunlar onun düşünselleştirilmiş yorumlarıydı. Victor'm vurguladığı nokta, cinsel performans alanındaki olimpik yarışa katılmış ve yarışı kazanmış olmasıydı. O "üstün" bir varlıktı.

Victor iş yerinde de abartılmış narsisistik kişilik organizasyonu sergiliyordu. "En iyi" finans şirketinde çalıştığını, iş yerinde ve evde gece, gündüz ve hafta sonları bilgisayar başında oturarak şirkete "en iyi" müşterileri bulduğunu söylüyordu. Patronuna şu dünyadaki en yakın insan oymuş gibi bir izlenim veriyordu. Ancak Dr. Adeline, onun çalıştığı finans şirketindeki gerçek pozisyonunun ne olduğundan pek de emin değildi. Victor'm gerçekte çok para kazanmadığını öğrenmişti.

Victor divanda uzanırken çoğu kez psikanaliz seansları dışında yaptıklarından bahsederdi. Onu, yaptığı aktiviteleri, özellikle de onun ne kadar yüce bir insan olduğu düşüncesini destekleyen hikâyeleri gazete okur gibi, en son haberleri bildirir gibi paylaşırken hayal etmiştim. Bazen çocukluk hikâyelerini paylaşıp fantezilerini anlatırdı. Çünkü psikanalistlerin böyle şeylere ilgi duyduğunu bilirdi. Bir süre sonra analisti, bu konuşkan hastasının hayatındaki bazı olayları saklı tuttuğunu öğrenmişti. Örneğin, Dr. Adeline'in, Victor ve Mariel'in yaşadıkları daireden çıkıp, Mariel'in annesinin evinde yaşamak için şehir merkezinde Psikanaliz Topluluğu'na ait olan binanın yanına taşındıklarını öğrenmesi uzun zaman almıştı. Daha sonra Victor ile Mariel bu evden çıkıp kasabadaki bir evi paylaşmaya başlamışlardı. Mariel, Victor'm beklenen disosiasyon (ayrışma, çözülme) durumundaki kendiliği geceleyin ortaya çıkmadan önce uyumak için onun yanından ayrılıp başka bir odaya ya da annesinin evine giderdi. Victor yaptığı bazı şeyleri neden gizli tuttuğunu sorgulamıyordu. Bunu düşünmemin nedeni, Victor'ın, psikanaliz seanslarına başladıktan birkaç ay sonra, bağımsızlık kazandığının "kanıtı" olarak ailesinin evinden çıkıp şehre taşınmasının ardından bu "kanıtı" kaybettiğini psikanalistine göstermek istememesiydi.

Bir önceki bölümde Dr. Adeline'in, Victor'a, Mariel'in bulutlara benzeyen dövmesi ile Victor'ın çocukken geçirdiği bademcik ameliyatının ardından "bulutlar" görmesi arasındaki olası bağlantıdan bahsettiğini belirtmiştim. Dr. Adeline, Victor'm dış dünyada gözlemlediği bir şeyi iç dünyasının ürünü olan bir olayla ilişkilendiriyordu. Mariel'in dövmesi dış dünyada var olan bir gerçeklikti. Renkli bulut imgeleri ise Victor'm iç dünyasının ürünüydü. Dr. Adeline'in yaptığı ilişkilendirme, Peter Giovacchini'nin (1969, 1972) "bağlantılı yorumlar" (linking interpretation) olarak adlandırdığı kavram ile açıklanabilir. Ben, daha sonra, bağlantılı yorumlar kavramının uygulamasını genişletmiş ve bu kavramı birkaç klinik vaka ile örneklendirmiştim (Volkan, 1976, 1987, 2010, 2015). Giovacchini, bağlantılı yorumlar tanımını, Freud'un (1900) rüyadaki gün kalıntısı (day residue) kavramına dayandırır. Gün kalıntısı gerçek dün-

yanın kişide bıraktığı önemsiz izlenimler olarak (otobanda çok hızlı giden bir aracı takip eden bir polis arabası görmek ya da elinde süt şişesiyle gülümseyen bir kadının olduğu bir reklam panosunun yanından geçip gitmek gibi) saldırgan ya da cinsel olan bebeklik arzularıyla bir araya gelir ve rüyaların içeriğini oluşturur. Giovacchini, Freud'un bahsettiği gün kalıntıları kavramını klinik ortamda kullanmış ve şöyle demiştir: *"Bir yorum, gün kalıntılarına gönderme yaparak, hastanın çağrışım akışı veya başka türlü açıklanamayan bir davranış için uyaran olabilecek bir neden sonuç ilişkisi kurabilir"* (Giovacchini, 1969, s. 180). Giovacchini ve ben, bağlantılı yorumların kullanımını ilk olarak, gerçeklik testi zayıf sınır kişilik ve psikotik kişilik organizasyonu olan kişilerin terapideki ilk aşamasında fark etmiştik. Bu yorumlar, dış gerçeklikteki olayları iç ruhsal çatışma olgularıyla ilişkilendirerek gerçeklikle iletişim kurulmasını teşvik eder.

Daha önce Rudolph Loewenstein (1951, 1958) nevrotik kişinin analizinin başlangıç aşaması boyunca yapılan hazırlık yorumlarını (preparatory interpretations) anlatmıştı. Hazırlık yorumlarının öncelikli odağı, kişinin iç dünyasındaki bir şeyin, beklenen bir davranışı belli koşullarda nasıl teşvik ettiğidir. Analist, bu iç olguyu, onu yaratmış olabilecek şeyin derin bir açıklamasını yapmadan adlandırır. Örneğin; bir analist, erkek bir hastasının sürekli olarak rekabetten kaçtığını fark eder. Bu durumda, analist, hastanın bilinçdışı bir yarışta olduğunu ve bunu rekabetten uzak durarak gösterdiğini öne sürer. Hastanın dış davranışının içten gelen bir motivasyondan kaynaklandığını belirten terapist, hastanın kendi iç dünyasıyla ilgili merakını uyandırır ve hastanın bilinçdışı rekabetini incelemesine yardım eder. Eğer rekabetten sakınan hasta bu sürece analistiyle beraber dâhil olursa, analist, hastanın belli başlı ödipal sorunlarının bazı yanlarını görmeye başlayabilir.

Analist, hazırlık yorumu yaparken, insan psikolojisinde var olduğunu bildiği bir iç olguya değinir. Sonra, bu iç olgunun dışavurumu olarak dış bir olaya atıfta bulunur. Bir bakıma, hazırlık yorumları içsel olanların dışsal olanlar üzerindeki etkisini yansıtırken, bağlantılı yorumlar, dışsal olanın içsel olan üzerin-

deki etkisini gösterir. Şu açıktır ki, bağlantı ve hazırlık yorumlarının hepsi yetersizdir. Bunlar sadece zaman içinde giderek genişleyen bir malzemeyi kapsar.

Dr. Adeline'in "bağlantılı yorumlar" yaptığını görmüştüm ve bu hareketini desteklemiştim. Bunun, Victor gibi bir hastayı, analistinin yaptığını dolaylı olarak takip etmesi için teşvik edeceğini ve bu sayede hastanın birbiriyle ilişkilendirilebilecek başka dış ve iç olaylardan söz etmeye başlayacağını düşünmüştüm. Bağlantılı yorumlar yapmak, Victor gibi bir hasta ile analisti arasında işleyen bir ortaklığı, hastayı daha savunmacı ya da kaygılı yapmadan başlatabilir veya sağlamlaştırabilir. Şu aşamada, analistiyle samimi bir ilişki kurması ve onunla beraber kendi iç dünyasını incelemesi için Victor'a yardımcı olmak amacıyla hazırlık yorumlarına başvurmanın daha zor bir yöntem olduğunu düşünüyordum.

Dr. Adeline, Victor'ın psikolojisi ve gizli aktarım dışavurumu konularında daha çok bilgi edinebilmek için Victor'ın yaşadığı iki olayı birbiriyle ilişkilendirmişti. Victor'ın içsel motivasyonu ile bağlantılı olan olay, onun bütün psikanalitik seanslarında yaşanıyordu. Dr. Adeline'in terapi odasının girişinde, yerde küçük bir kilimin serili olduğunu öğrenmiştim. Victor bir alışkanlık geliştirmişti. Odaya her girişinde, bu kilime basmakla yetinmiyor, aynı zamanda bir ayağıyla kilimi düzeltmeye çalışıyor ve kapıya olabildiğince paralel hale getirip terapi odasına daha sonra giriyordu. Bacak hareketinden anlaşıldığı üzere, Victor kilimi ütülüyordu. Bu alışkanlığı geliştirmiş olmasının içsel ve bilinçdışı nedenleri olduğu açıktı.

Victor'ın dış olayı yakın geçmişe ait değildi. Analizinin birinci yılının sonlarına doğru anlattığı bu olay, Victor henüz on bir yaşındayken, büyük olasılıkla sünnetinden sonra başından geçmişti. Biraz daha yakından bakılınca, bu olayın, genç Victor zihinsel bir disosiasyon durumu (dissociative state) içindeyken yaşadığı içsel bir dürtü nedeniyle gerçekleşmiş olabileceği görülüyordu. Ancak divandaki Victor bunu dış bir olay olarak anlatmıştı. Çocukluğunda, ailesinin, yemekten sonra oturma odasında otururken bir mum yakma geleneği vardı. Victor, bir akşam ikinci kattayken anne ve babasını merdivenlerden yukarı

çıkarken gördüğünü hatırlıyordu. Onlara *"Mumu söndürdünüz mü?"* diye sormuş, onlar da *"Evet"* demişlerdi. Annesi, Victor'a her şeyin yolunda olduğunu, yatağına gitmesini söylemişti. Ertesi sabah aile bireyleri oturma odasına indiklerinde odanın dumanla kaplı olduğunu görmüşlerdi. Gece yakmış oldukları mum sönmemiş, eriyip halıya düşerek halının bir kısmını yakmıştı. Görünüşe bakılırsa ateş kendi kendine sönmüştü. Böyle olmasaydı tüm ailenin hayatı ciddi bir tehlikeye girecekti.

Dr. Adeline, bu hikâyeyi ilk duyduğunda yangını, disosiasyon durumundaki küçük Victor'm anne ve babası ile Richard yatak odalarına gittikten sonra başlatıp, disosiasyon durumu sona erince de ateşi söndürmüş olabileceğini düşünmüştü ama gerçekten ne yaşandığını bilemiyordu. Victor, oturma odasındaki yangınla ilgili konuşurken bu olayı kendisinin dâhil olmadığı bir dış olay olarak anlatıyordu. Hikâyenin can alıcı yanı, Victor'ın mumun sönmüş olduğundan emin olmalarını söylemiş olması nedeniyle ailesinin onun altıncı hisse sahip olduğu inancını geliştirmiş olmasıydı. Onlara göre genç Victor yaklaşmakta olan tehlikeyi görebildiği için hem kendisini hem ailesini ölümden kurtarma yeteneğine sahipti. Bu olaydan sonra ailesi ona "İtfaiyeci" demeye başlamıştı ve artık tüm aile onu gerçekten "felaketten koruyucu" olarak görüyordu. Victor'ın annesi, bu olayın bir hatırası olarak halının yanmayan bir parçasını kesip Victor'a "hediye" etmişti. Bu halı parçası yıllarca çatı katında saklanmıştı.

Victor'm annesinin, oğlunun kıyafetlerini "mükemmel" ütülediğini biliyordum. Victor'ın, analistinin küçük halısını ayağıyla "ütülediğini" duyduğumda aklıma ilk gelen şey, onun Dr. Adeline'in ofisini mükemmel bir yer yapmaya çalışıyor olduğuydu. Victor'ın ergenliğe girmeden kısa bir süre önce ailenin "itfaiyeci"si olduğunu öğrendikten sonra, analistinin terapi odasının kapısındaki halıyı belli bir biçimde düzleştirme ve düzeltme hareketinin başka bir anlamı daha olabileceğini düşünmüştüm. Bu hareket, yangını söndürerek analistin hayatını kurtarmak olarak düşünülebilirdi. Victor'ın analistin kurtarıcısı olarak rolü de sözü edilmemiş aktarım olabilirdi. Birilerinin

ölümünü beklemek ve bir kurtarıcı ihtiyacı, Victor'm büyüdüğü yıllara ait konulardı.

Dr. Adeline, Victor'm dikkatini kilimi düzeltme alışkanlığına çekmiş ve bu alışkanlıkla Victor'm on bir yaşındayken "felaketten koruyucu" olarak görülüyor olması arasında bağlantı kurmuştu. Dr. Adeline bu aktarımla ilgili daha ayrıntılı konuşmayı tercih etmemişti çünkü Victor'ın içini dökmesini ve daha fazla çağrışım yapmasını engellemek istemiyordu. Eğer Dr. Adeline, o anda Victor'm analistiyle ilgili saklı duygularına aşırı odaklanacak olsaydı, büyük olasılıkla Victor bunu savunmacı "kendilik analizine", "en iyi analiz edilen kişi" ve analistinin "en iyi analist" oluşuna bir saldırı olarak algılayacaktı. Dr. Adeline'in bu iki olayı ilişkilendirmesinin ardından, Victor, tüm ailenin "felaketten koruyucu"su ilan edildikten sonra kardeşi Richard'ın kurtarıcısı olduğu fikrinin ailede iyice yerleştiğini paylaşmıştı. Victor anne ve babasının açıkça *"Passe auf Deinen Bruder auf!"* dediğini hatırlıyordu. Bu, kardeşine bakması, dikkat etmesi, onu incitmemesi gerektiği anlamına geliyordu. Victor annesiyle babasının bazı eksikleri olduğunu görüyordu. Richard'a pek iyi bakamıyorlardı ve bu işi Victor'a yüklüyorlardı.

Victor, artık analistin divanında her zaman olduğu gibi davranmıyordu. Annesi ile babasının hayatıyla, onların duygularıyla ve davranış biçimleriyle ilgili gerçek bir merak duymaya başlamıştı. Ayrıca, çocukluk döneminde içinde bulunduğu çevreyle ilgili düşünme sürecine Dr. Adeline'in de dâhil olmasına artık izin veriyordu. Victor küçük bir çocukken, evlerinde, annesinin merdivenden düşüp ölen ilk kocasıyla ilgili hiç konuşulmuyordu. Sanki annesinin Victor'ın babasıyla evlenmeden önceki hayatı, ondan bir "sır" gibi saklanmaktaydı. Annesinin ilk kocası kimdi? Kocası öldüğü zaman annesi ne hissetmişti? Kocasının ölümünden sonra kendi annesinin evine taşınıp yeni bir koca aramaya başladığında yas tutuyor muydu? O dönemde Victor'm babası annesiyle beraber yaşamaktaydı. Gelecekteki karısının onu "hanım evladı" olarak gördüğünü ama yine de onunla evlendiğini ve onu annesinin evinden alıp kendi annesinin evine taşıdığını öğrenmiştik. Victor'm babası, oldukça eğitimli ve prestijli bir meslek sahibi olmasına rağmen, kendisin-

den yaşça büyük bir kadının annesinin egemenliğinde olan bir evdeki bir hayata kendisini "teslim etmişti". Victor, babasının kendisine ait bir hayatı olmadığını düşünüyordu.

Dr. Adeline, bu bilgileri benimle paylaştıktan sonra, Victor'ın annesinin, ikinci kocasıyla evlenmeden önce, ilk kocasının ölümü için yeterince yas tutmamış olabileceği aklıma gelmişti. Bu arada, Victor'ın babasının, annesini, Victor iki aylıkken kaybettiği unutulmamalıdır. Tüm bu bilgiler ışığında, Victor'm annesinin karmaşık yasının, kocasının yasıyla bir araya gelip Victor'm ayrılma-bireyleşme (separation-individuation) sorunlarını karmaşıklaştırmış olduğunu düşünmüştüm. Victor, Dr. Adeline'e annesinin "aslan anne" olduğunu söylüyor, annesinin yaptığı ikinci evlilikten olan çocuklarının sağlığı ve güvenliği için her zaman kaygılandığını anlatıyordu. Ancak Dr. Adeline ile henüz bilmediğimiz bir nedenle Victor'm küçüklüğünden bu yana, aile içinde, kardeşinin her zaman "dayanıksız" olduğu algısı mevcuttu. Ailenin algısına göre Richard "incinebilir"di. Victor'a erken çocukluğundan itibaren "özürlü" kardeşinin koruyucusu olma görevi verilmişti. Yangın olayından sonra Victor'm bu görevinin aile tarihinde kabul edilmiş bir mite dönüştüğü görülüyordu. Dr. Adeline, analizine başladıktan sonra kardeşini *her gün* telefonla aradığını, onun iyi olup olmadığını kontrol ettiğini ve "itfaiyeci" olmayı sürdürdüğünü, "özürlü" bir kardeşin hayatını koruyan kişi olma görevine devam ettiğini görüyordu. Richard, kendisinden büyük olan Victor kadar eğitimli değildi ama istikrarlı bir işi ve bir kız arkadaşı vardı. Victor, Dr. Adeline'e Richard'ın psikiyatriste gittiğini söylemişti.

Dr. Adeline, Victor'ın dikkatini terapi odasına girerken "yangın"ı sembolik olarak söndürme alışkanlığına çektikten sonra, Victor, analistin küçük halısıyla olan fiziksel meşguliyetinden vazgeçmişti. Anne ve babasının tuttuğu yasın olası sonuçlarına ve annesinin daha fazla kayıp yaşamamak için Victor'a "kurtarıcı" rolünün biçilmesindeki payına, kendisiyle beraber analistinin de merak duymasına "izin vermişti". Ancak Victor kısa bir süre sonra iç dünyasıyla ilgili merakını yitirmişti ve analistiyle yeniden daha önceden olduğu gibi ilişki kurmaya başlamıştı. On bir yaşındaki anısını hatırlayıp o anıyla ilgili

konuşmanın onu hızlı bir biçimde "iyileştirdiğini" analistine kanıtlamak için kardeşini telefonla aramayı bırakmıştı.

İlginçtir ki, Victor'ın sıra dışı aşırı ilgisini kaybeden Richard bir anda işini ve kız arkadaşını bırakmış, yaşadığı evden çıkıp anne ve babasının evine taşınmıştı. Dr. Adeline'e göre Richard bir bakıma "özürlü" bir insana *dönüşmüştü* ve anne, babası tüm dikkatini bir kez daha ona odaklamıştı. Bu dönemde Victor'ın artık o evde yaşamıyor olduğunu hatırlamakta fayda var. Ayrıca o dönemde Victor kirli çamaşırlarıyla da kendisi ilgileniyordu. Ancak akşam yemeği için her akşam, Mariel olmadan, anne ve babasının evine gidiyordu. Anne ve babasının Richard'la sanki "özürlüymüş" gibi ilgilenmelerini takıntılı bir biçimde incelemeye başlamıştı. Victor'ın haftalar boyunca her seansta konuştuğu tek konu, kardeşinin özürlü bir insan olduğu algısı, anne ve babasının Richard'ın sağlığına yönelik duyduğu kaygı ve sürekli Richard için kaygılanmakla meşgul olduğuydu. Bir bakıma, Victor'ın çocukluğunda mevcut olan durum yeniden ortaya çıkmıştı. Bu sayede Dr. Adeline, Richard'ın erken çocukluk ortamıyla ilgili birinci elden gözlem yapma fırsatı bulmuştu. Ancak Victor bir süre sonra bu merakını yitirmişti. Gün yüzüne çıkanlarla ilgili düşünmek yerine sadece ailede yeni beliren durumu anlatıp duruyordu. Bu gelişme, Victor'ın disosiasyon durumunun etrafındaki kapsülü çatlatıyor ve yaşadığı disosiasyon durumunu tamamen anlamadan hatırlamasını, hissetmesini ve bazı yönlerini ifade etmesini sağlıyordu.

Victor, bir gün analistinin tuvaletine girmiş ve aynada çılgınca kahkaha atan bir sıçan görmüştü. Bir anda "*Deliriyor muyum?*" diye düşünmüş, ardından görüntü kaybolmuştu. Victor, analistine gördüğü rüyaları anlatmaya başlamıştı. Bu rüyaların çoğunda kapalı (kapsüllenmiş) bir mekânda bulunuyordu. Rüyasında karanlık bir yerde olduğunu ve bir engel nedeniyle buradan çıkamadığını görüyordu. Bu rüya ona, çocukken çatı katında bir başka çocuğun kapıyı kapatıp onu orada bırakması üzerine birkaç saat karanlıkta kaldığı günü hatırlatmıştı. Bir başka rüyada kendisini *"Hadi hemen çıkalım buradan! Çabuk!"* derken görmüştü. Bir de kendisini yatak odasındayken gördüğü bir rüya vardı. Odasının kapısını açmaya çalışınca kapı hızla

dönmeye başlıyor ve gelip ona çarpacak büyük bir bumerang gibi bir şeye dönüşüyor ve Victor odadan çıkamıyordu. Bir diğer rüyada biri büyük biri küçük iki oda görmüştü. Dr. Adeline bu iki odanın büyük olasılıkla Victor'ın açık büyüklenmeci kendiliği ile disosiasyon durumundaki kendiliğini temsil ettiğini düşünmüştü. Victor tek bir yer yaratmak için bu iki yeri birleştirmek istemişti ama başarılı olamamıştı. Bu sonuncu rüya, Victor gibi kendilik temsili bütünleştirilmemiş olan bir kişinin tedavisinin amacına işaret ediyordu. Bu tip kişiler, kopuk ya da parçalı kendilikleri ve nesne imgeleri ile, bunların ürettiği zıt duyguları bütünleştirmek için, Melanie Klein'ın (1946) deyimiyle, "kritik bağlantı" (crucial juncture) deneyimlerine gereksinim duyarlar. Victor şu aşamada yararlı çağrışımlar sunmayacaktı ve rüya imgeleri üstünde çalışmayacaktı. Victor henüz bir "kritik bağlantı" deneyimi yaşamaya hazır değildi. Böyle bir deneyim yaşaması için ilk önce kapsüllenmiş disosiasyon durumu içinde saklanan psikolojik sorunlar ile kendilik ve nesne imgelerini bilmesi, hissetmesi, aynı zamanda da analistinin gerçeklik testine, eğitici ve bütünleştirici işlevlerine katılması gerekliydi.

Victor'ın Dr. Adeline ile ilk kez paylaştığı bir bilgi de, yirmi yaşlarındayken yaşadığı bir disosiasyon anında babasına saldırıp yaşlı adamın kolunun çıkmasına neden olduğuydu. Farklı bir ortamda, yine disosiasyon durumundayken, bu kez de Richard'ı boğmaya çalışmıştı. Tam olarak hangi hareketleri yaptığını hatırlayamıyordu ama yaşadığı ikinci dünyadan çıkınca oradayken yaptıklarının farkına varıyordu. Bu ikinci dünyada Victor'm saldırgan yönleri bulunuyordu. Bu olayları ve rüyaları anlatırken hiçbir kaygı belirtisi göstermiyor, bunlarla ilgili üzerinde çalışılabilecek çağrışımlar paylaşmıyordu.

Richard, insanları, yaklaşmakta olan bir yeraltı treninin önüne iterek öldürme isteği duyduğunu Victor'la paylaşınca, kardeşinin durumunun takıntılı bir gözlemcisi olan Victor'ın tavrı aniden değişmişti. Richard öfke kusuyordu. Victor'a söylediği bir başka şey de annesini, babasını ve kendisini de öldürmek istediğiydi. Victor bu bilgileri divandayken vermişti ve bu sürede hiçbir duygu sergilememişti.

Dr. Adeline, Richard'ın, aile evine dönmüş olmasına ve kendisine "özürlü" bir insanmış gibi davranılmasına tepki olarak öfke duyduğunu düşünüyordu. Victor, bir gün Richard'm araba kazası geçirdiğini söylemişti. Richard, kendisine doğru gelen bir araca çarpmamak için direksiyonu kırıp bir ağaca çarpmıştı. Victor, kardeşinin geçirdiği kazayı anlatırken de kaygılı görünmüyordu. Victor'ın aksine; Dr. Adeline, Richard'ın intihar etmeye çalışıyor olabileceğini düşünerek kaygılanmıştı. Dr. Adeline sıra dışı bir durumla karşı karşıyaydı. Eğer Richard kendisini ya da başkalarını gerçekten öldürürse Dr. Adeline ne hissederdi? Victor'ın analisti olarak bir trajediyi engelleme sorumluluğu ne kadardı?

Victor'a acilen konuşmaları gereken bir konu olduğunu söylemiş ve analitik çalışmalarına devam edebilmeleri için öncelikle kardeşinin tehditleriyle ilgili bir şeyler yapılması gerektiğini belirtmişti. Victor'ı, Richard'm ona anlattıklarını, Victor'm psikiyatristine ve/veya polise bildirmesi konusunda uyarmıştı. Aksi takdirde, Richard'm tren istasyonundaki masum insanları, anne ve babasını ya da kendisini öldürme olasılığının önüne geçmek için Dr. Adeline'in yasal olarak ilgili yetkililerle konuyu görüşme zorunluluğu doğacaktı. Dahası, Victor'dan böyle bir talepte bulunarak, ikisi arasındaki analitik çalışmayı koruduğunu da belirtmişti. Eğer Dr. Adeline bu konu nedeniyle kaygılanacak olursa psikanalist kimliğine bağlı kalması mümkün olamazdı. Richard'ın katil olması ya da intihar etmesi durumunda Victor'm kötü duygular yaşayacağını ve bu durumun analitik çalışmayı etkileyeceğini eklemişti. Dr. Adeline sözlerini bitirince Victor, *"Ama eğer annemle babam öldürülürse ve kardeşim intihar ederse size daha çok ihtiyacım olur!"* demişti. Sonuç olarak Victor, bir sonraki seansa geldiğinde Dr. Adeline'e annesi, babası ve Richard'ın psikiyatristiyle durumu konuştuğunu söylemişti. Victor'm anlattıklarına göre psikiyatristi Richard'a ilaç vermeye başlamış ve onunla bu durumu konuşmuştu. Richard kısa bir zaman sonra sakinleşmişti ve artık intihar etme ya da birilerini öldürme niyeti olmadığını açıklamıştı. Böylece Victor'm analizi kaldığı yerden devam edebilmişti.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kalbi Atmaya Devam Eden Yaşlı ve Ölü Bir Adam

Victor'm psikanalizinin ikinci yılının ortasından itibaren Dr. Adeline ile aylarca konuşamadık. Benimle tekrar iletişime geçtiğinde bana olan bitenleri aktardı. Victor, bir gün analist divanında yatarken sanki hava durumu raporunu sunuyormuş gibi bir ifadeyle *"Bu arada, dün Mariel ile nişanlandık!"* demişti. Victor nişanlanacağını analistine söylemeye tenezzül etmemişti. Dr. Adeline, Victor ve Mariel'in nişanından aylar önce Mariel'in bir dövme salonuna gidip omzundaki dövmeye çiçekler ve yapraklar eklettiğini öğrenmişti. Bu sayede, Mariel'in dövmesi artık Victor'm bademcik ameliyatından sonra düşlediği korkutucu "bulutlara" benzemiyordu. Dövme bu haliyle "dostça" görünüyordu. Dr. Adeline, Mariel'in dövmesinin artık içi "felaketlerle" dolu bir yumurtayı anımsatmadığını düşünmüştü. Victor, Mariel'den dövmeyi bu şekilde değiştirmesini mi istemişti yoksa erkek arkadaşının tepkisini hisseden Mariel, kendi kendine mi omzundaki dövmenin görünüşünü değiştirmeye karar vermişti, bilmiyorum.

Dr. Adeline, Mariel'in babasının geçirdiği kazadan sonra hâlâ iyileşemediğini, bir enfeksiyon kaptığını ve sağlığının kötüleştiğini öğrenmişti. Görünüşe göre, Victor'm "üstün" bir nişan yüzüğü alacak kadar parası olmamasına rağmen Mariel'le nişanlanmaya karar vermesinde Mariel'in babasının ölüme yak-

laştığı düşüncesi rol oynamıştı. Mariel, nişanından bir gün sonra, yanında Victor olmadan Portekiz'e tatile gitmişti. Benim için bu çiftin ilişkisini anlamak zordu. Mariel tatildeyken babası ölmüştü ve Mariel geri dönüp Victor'la beraber babasının cenazesine gitmişti. Victor, Mariel'in ailesinin "erkeği", "kurtarıcısı" ve "itfaiyecisi" olmuştu.

Victor önce nişanlısının ailesine ait olan bir çiftlik evine taşınmıştı. Daha sonra büyük bir evin üçüncü katında bir daire kiralamış ve bu evin altı banyosu olmasıyla övünmeye başlamıştı. Anlaşılan o ki, bu yeni eve taşındığı bilgisini analistiyle taşındıktan birkaç ay sonra paylaşmaya karar vermişti. Birazdan göreceğimiz üzere, bu hikâye ve bu "büyük ev"in psikolojik önemi çok sonra anlaşılacaktı. Victor analistiyle zaman zaman önemli bilgiler paylaşıyordu. Kendisine bu bilgilerin derin anlamları üzerinde düşünme fırsatı tanıyor ama genel olarak Dr. Adeline'i izleyici konumunda tutmaya hâlâ devam ediyordu. Bu sırada, bu altı banyolu evin hikâyesi ve psikolojik önemi, özellikle de evin üçüncü katı, Victor'm "sırlar"ı idi. Dr. Adeline, Mariel'in bütün gece Victor'la beraber uyumadığını ve o evde kendine ait bir odası olduğunu biliyordu.

Dr. Adeline, bu sürede Mariel'in fiziksel sağlığıyla ilgili çok daha fazla bilgi edinmişti. Mariel'in ülseratif kolit, mide krampı, ishal ve rektal kanama rahatsızlıkları vardı. Bu durum onu "özürlü" bir kişi yapıyordu. Dr. Adeline, Victor'ın özürlü Richard'a olan takıntısının, kurtaracak başka bir "özürlü" insan bulmasıyla daha da yoğunlaştığını görüyordu. Sakinleşmiş olan, ilaç tedavisi gören ve psikiyatristiyle iyi bir çalışma yürüten Richard, artık Victor'm kurtarma ihtiyacını gidermek için iyi bir hedef değildi. Victor, Mariel'in ülseratif kolitinin kötüleştiğini, bunun nedeninin de, Victor'm gece belirtileri yüzünden duyduğu kaygı olduğunu düşünüyordu. Victor, bir bakıma, çocukluk ortamını şimdiki hayatında bir kez daha yaratıyordu. Bir ölüm (Mariel'in babası), bir özürlü birey (Mariel) ve bir "kurtarıcı" vardı (Victor). Victor, böyle bir hikâyeyi aktarım sürecinde geliştirip sözcüklere dökmek yerine, çocukluk ortamının kendi eylemleriyle tekrar hayata geçmesini sağlayacak bir senaryo yaratıyor ve bu senaryoyu yaşıyordu. "İyileştiğine" ve "sağlığı-

na kavuştuğuna" dair yeni fikri ve inancı, yakında Mariel ile evlenme isteğine paralel olarak ortaya çıkmıştı. Evlilik hazırlıkları sırasında, annesinin düğüne çağırmayı düşündüğü davetliler listesine bakarken, listedeki bazı kişileri "istemediğine" karar verip annesine bu isimleri listeden silmesini söylemişti. Victor ve Mariel nişanlandıktan bir yıl sonra evlenmişlerdi. Bir buçuk yıl sonra Mariel hamile kalmıştı. Mariel'in hamileliği zor geçmişti. İshali ve rektal kanama belirtileri dönemsel olarak ağırlaşmıştı. Kürtaj olması bile gündeme gelmişti.

Victor nişanından önce Mariel'in aile ekonomisini korumak için her gün saatlerce çalışıyordu. Görünüşe göre Mariel'in annesi Victor'ın bazı tavsiyelerine uymuyordu Victor ayrıntı vermediği için Dr. Adeline onun aslında ne yaptığını tam olarak anlayamıyordu. Mariel'in ailesine ait ekonomi işlerine gömülmüş olmasının, Victor'ın çalıştığı finans şirketindeki işini engellediğini öğrenmişti. Victor, şirketteki pozisyonunun tehlikeye girdiğini bile söylemişti. Victor'm aklında, çalıştığı şirketten ayrılıp kendi müşterilerini bulmak ve kendi işini yapmak vardı. Çok sonraları, analistine, bir kişinin sahip olabileceği "en iyi patron"un müşterilerinin parasını çaldığını fark etmeye başladığını söyleyecekti.

Victor'ın hayatında bu değişiklikler yaşanırken Dr. Adeline benimle iletişime geçmemişti. Sonra bir gün ondan bir e-posta aldım. E-postada şöyle yazıyordu: *"Çaresiz hissediyorum. Victor bana yalan söylüyor. Ulaşılamayan, yapmacık, her zaman gülümseyen biri. Yerinden kımıldamıyor; ilerleme ya da gerileme söz konusu değil."* Dr. Adeline, Victor'm analistiyle arasına koyduğu "sımr"ı bana anlatabilmek için, onun yeni edindiği bir alışkanlığı yazmıştı. Victor her seanstan önce ve sonra tuvalete gidiyordu. Analistine, divanda uzanmadan önce ve uzandıktan sonra idrara çıkması gerektiğini söylemişti. Ayrıca su akışının ses kaydı olan bir kaset aldığını da eklemişti. Victor, uykuya dalmadan önce su sesini dinlemeye başlamıştı. Dr. Adeline, Victor'ın sünnetten önce idrar sorunu yaşadığını anımsamış, hastasının yeni alışkanlığının bununla bir bağlantısı olup olmadığını düşünmeye başlamıştı. Victor, kendisini sarmalıyor oluşunu (bu işi idrar ile ve uykuya dalmak için kendisiyle

dış dünya arasına koyduğu su ile yapıyordu) geçirdiği travmatik ameliyatla ilişkilendirmiyordu.

Dr. Adeline, Victor'ın yeni huyunun, kendisi için su ile çevrili bir ada yaratmanın bir yolu olduğunu düşünüyordu. Bunun, Victor'ın cam fanusunun yeni bir versiyonu olduğunu tahmin ediyordu. Dr. Adeline bundan bir süre önce, Friday'siz (Cuma'sız) bir Robinson Crusoe olduğu fantezisine sahip olan narsisistik kişilik organizasyonlu bir hastamla ilgili yazdığım yazıyı okumuştu (Volkan, 2006b). Bu hastamın cam fanusu olduğunun birincil göstergesi, kendisini, su ile çevrili bir kara parçasında tek başına hayal ediyor oluşuydu. Dr. Adeline'in Victor'ın da kendisine su ile çevrili, yalnız bir krallık yarattığını ve analistinin bu adaya ayak basmasını engellediğini fark etmesinde, bu yazımı okumuş olmasının bir etken olduğuna inanıyorum. Dr. Adeline, Victor'ın divanı da bir ada olarak hayal ettiğini bile düşünmüştü. Bana şöyle diyordu: *"Müdahale etmediğim sürece Victor bu divanda kendisini güvende hissediyor."*

O sırada, Alman medyasında, İngiltere'de disosiasyon (ayrışma, çözülme) anında karısını öldüren bir adamın duruşmasıyla ilgili haberler yer alıyordu. Bu dış olay, Victor'da yeni bir zihinsel meşguliyeti başlatmıştı. Kendi disosiasyon durumu sırasında karısına zarar verebileceğinden korkuyordu. Bu kez yaşadığı kaygıyı, analistinin görmesine izin vermişti. Victor, bir sabah yatak odası penceresinin kırılmış olduğunu görmüştü. Bunu, kendisinin gece başka bir dünyadayken yaptığını fark etmişti. Sonraki gece Victor, Mariel'in odasına gitmiş ve kafasına bir yumruk atmıştı. Mariel zarar görmemişti. Victor seansa geldiğinde kaygılı görünüyordu. Son iki gece yaptıklarıyla ilgili konuşunca disosiasyon durumunun bazı yanları aklına gelmişti, yani kapsülü bir kez daha çatlamıştı. Dr. Adeline'e, rüyasında bir otobüste ya da kamyonda olduğunu ve hava alamama tehlikesi yaşadığını anlatmıştı. Nefes alması ve hayatta kalması için otobüsün penceresini kırması gerekmişti. Victor'm kapalı bir otobüste havasız kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalması Dr. Adeline'in aklına, Nazilerin zihinsel hastalığı olan "özürlü" bireyleri hedef alan ötenazi programını getirmişti. Bu insanlar

bir otobüse (kapalı bir mekâna) konmuş, hepsinin ölmesi için otobüsün egzoz borusu içeriye gaz verecek şekilde ayarlanmıştı.

İşte bu seansta, Dr. Adeline'in çok hassas olduğu bir konuya gelinmişti. Dr. Adeline, Victor'la çalışmaya başladığından bu yana biliyordu ki, Victor'm disosiasyon durumunu, bu durumun içerdiği kendilik ve nesne imgelerini, fantezileri, görevleri ve duyguları tam olarak anlaması için; çocukluğu, annesinin ve babasının tuttukları yas, ondan uzak durmaları ve onun psikolojik sorunlarını yok saymaları, yaşadığı ayrılma-bireyleşme sorunları, geçirdiği travmatik ameliyatlar ve ilerlemekte olan büyüklenmeci kendiliği üzerine odaklanmak yeterli değildi. Bir şeyler eksikti.

Dr. Adeline daha ilk görüşmelerinde Victor'm, ona, baba tarafından olan büyükbabasının Berlin'de, *Reichskanzlei des Führers*'de, önemli bir Nazi figürü olduğunu söylediğini hatırlamıştı. Dr. Adeline, Victor çocukken, bu büyükbabasının ona bir "şehit", iyi bir insan olarak anlatıldığını biliyordu. Dr. Adeline artık bu "eksik" şeyin ne olduğunu anlamıştı. Eksik olan, Victor'ın SS komutanı büyükbabasının imgesinin Victor'm aile dinamiklerindeki rolü ve küçük Victor üzerindeki etkisiyle ilgili bilgi ve incelemeydi.

Dr. Adeline Alman'dı ve gençliğinde *Hitlerjugend*'e (Hitler Gençliği) üye olup daha sonra Üçüncü Reich döneminde orduda görev yapmış olan babasıyla kişisel deneyimleri vardı. Dr. Adeline'in babası hiçbir savaş suçu işlememişti ama savaş bittikten sonra Nazi dönemiyle ilgili konuşmaktan kaçınmıştı. Dr. Adeline babasının evde ve iş yerinde takıntılı bir tutum sergilediğinin ve çoğu zaman sanki orduda çavuşluk yapıyormuş gibi davrandığının farkındaydı. Dr. Adeline, babasını, Victor'la çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra kaybetmişti. Bu ölüm, Dr. Adeline'in, Victor'ın SS komutanı büyükbabasını şimdiye kadar hiç düşünmemiş olmasında bir etken olabilir miydi?

Dr. Adeline, ebeveynlerdeki İkinci Dünya Savaşı'na ait imgelerin bazı hastalarına aktarılmış olduğunu ve bu imgelerin hastaların iç dünyasında bir rol oynadığını gözlemlediğini anımsıyordu. Victor'm vakasında şimdiye kadar bu konu üstün-

de neden hiç durmadığını merak ediyordu. Victor'la çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra babasını kaybetmesinin yanı sıra, Yahudi Alman olan bir psikanalist ile gerçekleştirdiği kendi eğitim psikanalizinde de Holokost ile ilgili sorunlara hiçbir zaman derinlemesine inmediklerini düşünmüştü. Dr. Adeline'in kendi analistiyle ilgili olan ve üzerinde çalışmadıkları geçmiş aktarım duyguları, onun Victor'a yönelik "karşı aktarım" tepkilerine mi yansıyordu? Bu durum, Victor'm analizinde Dr. Adeline'in Üçüncü Reich imgelerini görmezden gelmesine mi neden oluyordu?

Ben, Dr. Adeline'e ara sıra danışmanlık yapan ve "zor hasta"sıyla ilgili bilgi paylaştığı biriydim ama Dr. Adeline'den kendi geçmişi ve psikolojisiyle ilgili onun bana anlatmayı seçtiklerinin dışında daha fazla bilgi vermesini hiçbir zaman talep etmedim. Dr. Adeline, onu engelleyebilecek kendi psikolojik sorunlarını değerlendirirken, hastasının o ilk görüşmeden sonra büyükbabasıyla ilgili bir daha hiç konuşmadığını da düşünmüştü. Victor tabii ki büyükbabasının adını biliyordu ama görünüşe bakılırsa, onun Üçüncü Reich'taki pozisyonunun tam olarak ne olduğundan haberdar değildi.

Dr. Adeline, Victor'ın on bir yaşında "itfaiyeci" olduktan kısa bir süre sonra Edgar Allen Poe'nun yazdığı, kalbi atmaya devam eden ölü bir adamın hikâyesinden çok etkilendiğini anlattığını hatırlıyordu. Poe'nun *The Tell-Tale Heart* kitabı, 1843'te *Boston Pioneer* tarafından basılmıştı ve *The Broadway Journal*'ın 1845 baskısı için revize edilip şimdiki biçimini almıştı. Bu hikâyede, aklının başında olduğu konusunda ısrar eden isimsiz bir anlatıcı vardır. Bu anlatıcı bulanık, donuk mavi, tıpkı bir akbabanınkine benzer gözleri olan yaşlı bir adamla birlikte yaşamaktadır.

Anlatıcı, yaşlı adamın korkutucu gözlerinden rahatsızlık duyduğu için onu öldürmeye karar verir. Anlatıcı bunu gerçekleştirmek için yedi gece boyunca, gece yarısından sonra, elinde bir gaz lambasıyla yaşlı adamın odasına girer ama adamın gözleri hep kapalıdır. Anlatıcı, yaşlı adamın "akbaba gözleri"ni görmeden onu öldüremeyeceğini hisseder. Sekizinci gece yaşlı adamın odasına girince adam irkilerek uyanır ve yatağında otu-

rur. Gaz lambasının ışığı "akbaba gözleri"ne yansır ve anlatıcı, yaşlı adamı yatağından aşağı iter ve onu yatak örtüsüyle havasız bırakarak öldürür. Yaşlı adamın kalbi dakikalar boyunca atmaya devam eder. Daha sonra, anlatıcı, kurbanının vücudunu bir küvetin içine koyup dikkatle parçalara böler ve kestiği vücut parçalarını tahta zeminin altına saklar. Sabah saat dörtte eve üç polis gelir. Çünkü komşuları polise bir çığlık duyduklarını söylemiştir. Anlatıcı, polise kendisinin uykusunda çığlık attığını ve yaşlı adamın şehir dışında olduğunu söyleyerek masum olduğunu iddia eder, ta ki saatin tik tak sesini duyana dek. Bu sesi ondan başka kimsenin duymamasına rağmen, anlatıcı için duyduğu sesin şiddeti giderek artmaktadır. Bu sesin yaşlı adamın atan kalbi olduğunu fark eder. Sonunda, cinayeti itiraf eder ve polise yaşlı adamın vücudunu nerede bulabileceklerini söyler.

Dr. Adeline, Victor'm baba tarafından olan büyükbabasının kalbinin hâlâ attığını düşünmeye başlamıştı. Victor'ın ona ilk görüşmelerinde verdiği kartvizitinde adeta patronunun adının altına saklanan, tahta zeminin altındaymış gibi, küçük puntoyla yazılmış adını hatırlıyordu. Victor, Poe'nun hikâyesindeki durumu tepetaklak etmiş, kendisinden yaşça büyük patronunun etkisine boyun eğmişti. Dr. Adeline, Victor'ın "en iyi" finans şirketinin başındaki bu adam için çalışmaktan çok büyük gurur ve mutluluk duyduğunu biliyordu. Victor'ın büyükbabasının imgesinin Victor'la beraber bütün seanslara eşlik ettiğini hisseder olmuştu ve bana telefonla edip bu kritik bilgiyi aktarmıştı.

Dr. Adeline de Victor'm büyükbabasının adını biliyor ama *Reichskanzlei des Führers*'de ne yaptığını bilmiyordu. Telefon görüşmemizde, Victor'ın kendisini tehlikede hissettiği rüyasını anlatmış ve bu rüya benzeri durumunu öğrendikten sonra aklma gelenleri Victor'la paylaşmadan önce, büyükbabası hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istediğini söylemişti. Dr. Adeline, Victor'la beraber, büyükbabasının aile dinamikleri içindeki ve Victor'ın kendi içindeki imgesi ile Victor'm "özürlü" kardeşinin "kurtarıcı"sı olma süreci, tehlikeyle yüzleştiği hissi, yatağını taşıması, gece yarısından sonra yatak odasının penceresini kırması ve başka benzeri sorunlar arasındaki bağlantıları incelemek istiyordu. Dr. Adeline bir kütüphaneye gidip

Victor'm büyükbabasıyla ilgili bütün belgeleri incelemeyi düşünüyordu. Bunu yapmalı mıydı? Yapması için onu tüm kalbimle yüreklendirmiştim.

ALTINCI BÖLÜM

T4 Ötenazi Programı

Kütüphanedeki tarih kitaplarını okuyup ilgili belgeleri inceleyen Dr. Adeline, Victor'ın büyükbabasıyla ilgili çok fazla bilgiye ulaşmıştı. Victor'ın büyükbabası, "T4 operasyonu" olarak bilinen, "işe yaramaz" ve/veya Nazi Almanya'sının Aryan saflığına tehdit olarak görülen zihinsel ve fiziksel özrü olan "çaresiz durumdaki insanların öldürülmesi"ni amaçlayan ötenazi programında önemli bir figürdü. T4, *Tiergartenstraße 4*'ün kısaltmasıydı. Bu, programın Berlin'deki merkezinin adresiydi. T4 operasyonu, Hitler'in doğrudan kontrolü altında olan *Führerhauptquartier*'in bir koluydu.

Nasyonal sosyalist propagandaya göre T4 programını başlatan olay şu olmuştu: 1938'in sonlarında Hitler, fiziksel ve zihinsel engelli ve kör olan oğluna ötenazi yapılması için izin isteyen bir babadan mektup almıştı. Hitler, kendi aile doktoru olan Dr. Karl Brandt'a bu öneriyi değerlendirmesini söylemiş ve 1939 Temmuz'unda bu engelli çocuk öldürülmüştü. Tarihçiler bu olayı T4 programının başlangıcı olarak görürler. Çocuk öldürüldükten üç hafta sonra, Hitler, *Reichsausschuss Zur Wissenschaftlichen Erfassung Erb Und Anlagebedingter Schwerer Leiden*'ın (Ağır Kalıtımsal ve Doğumsal Hastalıkların Bilimsel Kaydı İçin Reich Komitesi) kurulması için yetki vermişti. Führer idaresi yöneticisi Phillip Bouhler bu komitenin idari sorumlusu olmuştu. Bouhler, Dr. Karl Brandt, SS Oberführer (kıdemli albay) Victor Brack, polis müfettişi Christian Wirth ve diğerle-

ri, engelli çocukların gizlice öldürülmesi işini örgütlemişlerdi. Daha sonra, program, on yedi yaşına kadarki "işe yaramaz" gençleri de kapsayacak biçimde genişletilmişti. Altı tane öldürme merkezi kurulmuştu. Öldürme işini doktorlar veya polisler yapıyordu (Lifton, 1986; Proctor, 1988). T4 programına atanmış dört yüze yakın kişi vardı. Bunların bazıları, aileleri ve doktorları bu programa uymaları için teşvik etmekten sorumluydu. Zihinsel hastalığı olan kişilerin öldürülmesi, kısa zamanda, işgal altındaki batı Polonya'ya da sıçramıştı ve burada da "engelli" erişkinlerin öldürülmesine başlanmıştı. Bazı kaynaklara göre, başlangıçta çoğunlukla zehirli iğne ile infaz gerçekleştiriliyordu. Sonradan, kurbanları gazlayarak zehirlemenin daha pratik olduğu keşfedildi. İnsanları kilitli kamyonlarda ya da otobüslerde öldürmek, onların imha sürecini daha hızlı ve verimli hale getirmişti.

Doğu Avrupa'yı, Alman ve Sovyet etki alanı olarak ikiye bölen Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı (Molotov Ribbentrop Paktı olarak da bilinir), İkinci Dünya Savaşı başlamadan hemen önce, 23 Ağustos 1939'da imzalanmıştı. 1939 Eylül'ünde Almanlar batı Polonya'yı, Ruslar da doğu Polonya'yı işgal etmişti. Sovyetler Birliği'nin Baltık Cumhuriyetleri'ni topraklarına katması 1941 Ağustos'unda gerçekleşmişti. Nazi Almanya'sı hiçbir uyarıda bulunmaksızın 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ne saldırınca, Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı son bulmuştu. Sovyet etkisi altına giren Baltık ülkelerinden kaçan 60.000 kadar Alman'a, Almanya'da ve/veya Polonya'nın ilhak edilmiş kısmında yer açmak amacıyla, 1939 Ekim'inden 1940 baharına kadar, hastanelerdeki zihinsel engelliler, SS tarafından otobüslerde gazlanarak ve üstlerine ateş açılarak öldürülmüştü.

T4 programında binlerce doktor, hemşire ve başka görevliler çalıştığı için bu programı gizli tutmak mümkün değildi. Halk olan biteni kısa zamanda öğrenmişti. Pek çok aile hastanede kalan engelli yakınlarını eve almıştı. Daha da önemlisi, Katolik ve Protestan kiliseleri bu programa karşı çıkmıştı. T4 programı 1941'de sonlandırılmıştı ama 1939 ve 1941 yılları arasında yaklaşık olarak 70.273 kişi katledilmişti. Pek çok tarihçiye göre bu program "Son Çözüm" için bir "alıştırma" idi.

T4 ötenazi programı 1942 Ağustos'unda tekrar başlatılmış ve İkinci Dünya Savaşı'nın son günlerine kadar gizlice yürütülmüştü. 20 Kasım 1945 ile 1 Ekim 1946 tarihleri arasında Nürnberg Savaş Mahkemeleri'nde toplanan kanıtlara göre 1939 ve 1945 yılları arasında 270.000 kişi öldürülmüştü. Victor'ın büyükbabası ölmüş olduğundan mahkemeye katılmamıştı.

Victor'm kimliğini saklı tutmak adına, büyükbabasının T4 ötenazi programındaki tam pozisyonunu söylemeyeceğim. Tarih kitaplarındaki ve evraklardaki bilgilere göre, Victor'ın büyükbabası, 1941'de Hitler bu programı geçici olarak durdurunca, başka bir Nazi faaliyetine atanmıştı. Yine Victor'ın kimliğini gizli tutmak adına, bu Nazi komutanının sonradan atandığı görevin ne olduğu konusunda bilgi vermeyeceğim. Bu konuda söyleyebileceğim tek şey, Victor'm büyükbabasının, yeni görevinde kitlesel katliamlara katılmamış olsa da, Nazizm'in insanlık dışı faaliyetler içinde olduğunu gösteren işler yapmakla görevlendirilmiş olduğudur. Victor'ın büyükbabası, T4 ötenazi programındaki pozisyonuna, program 1942 Ağustos'unda yeniden başladığında geri dönmemiş, Rus cephesine gönderilmişti. Bunun nedeni, çok büyük olasılıkla, uzmanlığını kullanarak, işgal edilen topraklardaki direniş savaşçıları ya da Yahudiler gibi "istenmeyen" insanları bu topraklardan "temizleyebilecek" olmasıydı. Bu adam önemli bir SS komutanıydı. Özel arabası, şoförü ve onu "ağırlayan" aile tarafından hizmet gördüğü güzel bir evi vardı. Bazı belgelere göre, düşman ateşi tarafından öldürülmeden önce, ailesini ara sıra ziyaret etmesine izin verilmişti.

Victor'ın büyükbabası, ilk T4 programında çalışırken, karısıyla beraber Berlin'de konforlu bir villada yaşıyordu. 1943 Kasım'ında Berlin Muharebesi patlak verince şehir, hava saldırıları, bombalar ve kitle imhası için bir hedef haline gelmişti. 22 Kasım 1943 tarihindeki hava saldırısı 2.000 Berlinlinin ölümüne, 175.000 kişinin de evsiz kalmasına neden olmuştu. Ertesi gece bir bombardıman daha gerçekleşmişti. Bu kez 1.000 kişi ölmüş, 100.000 kişi evsiz kalmıştı. Bu denli büyük olan yıkım bir süre daha devam etmişti (Grayling, 2006).

Victor'ın büyükbabası zengin bir arkadaşından, karısı, oğlu ve kendisi için güvenli bir yer bulmasını istemiş, arkadaşı

da onların daha sonra Victor'ın doğacağı kasabaya taşınmalarına yardımcı olmuştu. Bu zengin adamın o kasabada çok büyük ve lüks bir tatil mekânı vardı. Victor'ın babaannesiyle oğluna, bu binanın üçüncü katındaki bir daire verilmişti. Binadaki diğer daireler başka önemli isimlere kiralanmıştı ve burada Hitler Gençliği'nin toplantıları için de bir oda ayrılmıştı. Victor'ın büyükbabası buraya taşındıktan sonra bu lüks binanın işletmesinde bina sahibine yardım etmeye başlamıştı. Binanın sahibi Nazi suçlusu bulunmadığı için bu tatil mekânı elinden alınmamıştı. Victor'ın büyükannesinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra buraya kira ödemeye başlayıp başlamadığı tam olarak bilinmiyor ama oğlunun, yani Victor'ın babasının bu evde büyüdüğü ve evlenip kayınvalidesinin evinde yaşamaya başlayıncaya kadar bu evde annesiyle beraber yaşadığı biliniyor. Okurun da tahmin etmiş olabileceği gibi burası, Mariel dövmesini değiştirdikten sonra Victor'ın Mariel ile birlikte taşındığı ve ailesiyle geçmişten gelen bağlantısını Dr. Adeline'den bir süre "saklı" tuttuğu evdir. Bu kitabı yazarken, Victor ile analistinin, Mariel'in dövmesini, Holokost kurbanlarının numaralandırılmış dövmeleriyle hiç ilişkilendirmediklerini fark ettim.

Dr. Adeline'in, Victor'ı dinlerken çok net olarak anladığına göre, İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra Victor'm babaannesi, subay olan kocasının savaş alanına gönüllü olarak transfer olduğunu ve iyi bir adam, "kötü şeyler"de isteksiz bir katılımcı olduğunu anlatan bir hikâye yaratmak için elinden geleni yapmıştı. Aslında yapmaya çalıştığı şey, kocası savaştan sağ kurtulacak olursa, onun Nürnberg Savaş Mahkemesi'ne suçlu olarak çağrılmayacağı fikrini herkesin zihnine kazımaktı.

YEDİNCİ BÖLÜM

Saklı Mektuplar

Daha sonra öğrendiğim üzere, Dr. Adeline, Victor'a Nazi büyükbabasıyla ilgili çok fazla bilgi edindiğini hemen söylememişti. Bir gün Victor yine kendisini Mariel'in aile ekonomisinin kurtarıcısı olarak gördüğüyle ilgili konuşurken, bu anın, nesiller arası aktarım kavramını basit bir dille ona tanıtmak için iyi bir fırsat olduğunu düşünmüştü. Victor'a, çocukken, Nazi büyükbabasının bazı "kötü şeyler" yapmış olan iyi bir insan, iyi bir şehit olduğunun söylendiğini hatırlatmış ve bir "kurtarıcı" olup "iyi şeyler" yapmasının, büyükbabasının "kötü şeyler"ini düzeltme ya da silme çabası olabileceğini söylemişti. Victor eğer bu "kötü şeyler"in ne olduğunu bilseydi, kendi hayatını daha kolay düzeltebilirdi.

O dönemde Dr. Adeline'i üç yıldan uzun süredir görmekte olan Victor, evliydi ve sağlık sorunları yaşayan karısı hamileliğinin dördüncü ayındaydı. Victor'm analistine verdiği yanıt, bir kez daha, çocuklukta duyduğu birkaç kısa yorumdan başka büyükbabasıyla ilgili hiçbir şey bilmediği olmuştu. Dr. Adeline onu meraklandırmaya devam ederek büyükbabasının kim olduğunu bulabileceğini ve ne yaptığını öğrenebileceğini söylemişti. Victor'ın hemen bu işle ilgilenmeye başlayacağını sanmıyordu ama o öyle yapmıştı. Bu işe çok fazla zaman ayırmıştı ve ilginçtir ki, bulduğu tüm bilgileri babasına iletmişti. Ayrıca, bulduğu bilgileri ayrıntısıyla analistine de anlatmıştı ama bunu yaparken hiçbir şaşkınlık ya da başka bir duygu göstermemişti. Victor'ın

bu hali Dr. Adeline'i çok şaşırtmıştı ve onun bu tuhaf sakinliğinden rahatsızlık duymuştu. Dr. Adeline'e, yaşadığı duygudurumunun Victor tarafından ona dışsallaştırılan duygu olabileceğini söylemiştim. Dr. Adeline, Victor'm duygularını sahipleniyor olabilirdi ama yine de sakinliğini koruyabilmiş, terapötik kimliğine bağlı kalmış, Victor'ı dinlemeye devam etmişti.

Victor, büyükbabasıyla ilgili bulduğu bilgileri ve T4 programını babasına e-posta ile ilettiyse de, birlikte oldukları zamanlarda aralarında bu SS komutanıyla ilgili hiç konuşma geçmiyordu. İkisi arasındaki bu tuhaf sessizlik dört aydan uzun sürmüştü. Bir pazar günü, Victor ve sekiz aylık hamile olan eşi, Victor'ın anne ve babasının evinde bir barbekü partisine katılmışlardı. Victor babasını kenara çekip öğrendikleriyle ilgili onunla yüzleşmeyi başarmıştı. Babasına, yüz yüze, Nazi atasını sormuştu. Babasının ilk tepkisi, *"Birkaç hafta içinde bir bebeğin olacak. Bunu bilmek istemezsin"* sözleri olmuştu. Bu konuşmayı Dr. Adeline'le paylaşan Victor, bir zamanlar Hitler'e yakın olan o büyük SS komutanıyla bağlantılarını gizli tutmanın, babaannesi ve babası için ne kadar önemli olduğunu o zaman anlamıştı.

Victor büyürken, ailede büyükbabasıyla ilgili bir sessizlik hâkimdi ama artık, büyükbabasının imgesinin her zaman onlarla beraber, ailenin içinde olduğunu hissetmeye başlamıştı. Victor büyükbabasıyla ilgili bilgi edinmek isteyince babası hastalanmış, zayıf düşmüş ve kulak çınlaması sorunu yaşamaya başlamıştı. Babasının duymak istemediği şey neydi? Victor, o iki aylıkken babasının hastalandığını söylediklerini hatırlamıştı. Dr. Adeline, Victor'ın babasının, büyükannesinin ölümünün ardından, büyükbabasının işlediği suçlarla ilgili verilere ulaşıp ulaşmadığını merak etmişti. Victor'ın babasının o zaman geçirdiği hastalık sadece annesini kaybettiği için tuttuğu yasla ilgili değildi. Bu hastalık, aynı zamanda bir bebeğin doğumuyla da ilgiliydi. Eğer bebek, yani Victor, sağlıklı olmasaydı, büyükbaba (imgesi) onu bir otobüse koyup gazlayacaktı.

Victor ameliyatlarında, anestezi sırasında gazlanmak istemiyordu. Victor'm çocukluk ameliyatlarıyla ilgili travmaları, anne ve babasının hasta bir çocuğun öldürülebileceğine dair

duyduğu kaygı nedeniyle şiddetli olmuştu. Bu kaygı küçük Victor'a geçmişti. Ancak sonunda neden Richard'ın "özürlü" çocuk olarak seçilirken Victor'm "kurtarıcı" olduğu pek net değildi. Victor, Richard doğduğu zaman kardeşinin sağlığıyla ilgili gerçek bir sorun olabileceğini düşünmüştü. Victor'ın "itfaiyeci" olarak görevlendirilmiş olmasının nedeni, SS büyükbabasının yapmış olduğu "kötü şeyleri" tersine çevirmekti. Ancak Victor'ın bu görevi yerine getirmesi için "iyi" ve tümgüçlü olması gerekiyordu. Akıl almaz derecede yıkıcı şeyler yapmaya izni olan büyükbabası kadar tümgüçlü olmalıydı. Dr. Adeline ile Victor arasında böyle konuşmalar geçiyordu ama Victor duygularını hâlâ göstermiyordu.

Victor'ın bir gün anne ve babasının evine yaptığı bir ziyarette, annesi, Victor'ın baba tarafından olan büyükbabasının Rus cephesinden mektuplar gönderdiğini ve bunların Victor'm büyükannesinin evinde güvenli bir yerde kilitli tutulduğunu itiraf etmişti. Victor'm babası, annesi öldükten sonra bu mektupları yeni doğan Victor'ın yaşadığı eve getirmiş ve bir kasaya kilitlemişti. Bir bakıma, büyükbabanın imgesi gerçek anlamda bebek Victor'ın yakınına gelmişti. Dr. Adeline bu kilitli, kapsüllenmiş mektupların, Victor'm anne ve babasının, oğullarına disosiasyon (ayrışma, çözülme) durumundaki bir kendilik modeli geçirmelerinde rol oynayıp oynamadığını merak etmişti. Victor daha sonra bu kendiliğin kaos ve felaketlerle dolu olduğunu hayal edecekti. Dr. Adeline, Victor'm mektuplarla ilgili merakını canlı tutmak için çok uğraşmıştı. Victor, babasına mektupları görmek istediğini söylemişti. Babası, *"Sana mektupların bazılarını göstereceğim. Büyükbabanın kötü bir insan olmadığını göreceksin. Öteki mektuplar ise, onları görmek istemezsin!"* demişti. Babası, Victor'm bazı mektupları okumasına izin vermişti. Bu mektuplarda, ailenin Nazi atası, savaş alanına yakın yaşadığı yerdeki Rus bir kadının hazırladığı patates çorbası gibi gündelik olağan olaylardan bahsediyordu. Sürmekte olan savaşla, Nazilerle ya da düşmanlarla ilgili hiçbir şey anlatmıyordu. Sanki büyükbaba, karısı ve çocukları olmadan, tek başına, keyifli bir tatile çıkmış ve onların da yanında olmasını istiyor gibiydi. Victor'ın görmesine izin verilen mektupla-

rın yalnızca bir tanesinde büyükbaba oğluna sesleniyor, kendisine bir şey olursa, annesine bakması gerektiğini açıkça belirtiyordu. Öyle ki, Victor'ın babası, babasını yedi yaşındayken kaybettikten sonra, otuz beş yaşına gelip evleninceye kadar annesiyle yaşamıştı. Victor'a da, babasıyla birlikte pek anısı olmadığı için onu tanımadığını söylemişti. Victor'ın babası, büyüdüğünde, babasının hayatını bir kez araştırmış ama önemli "hiçbir şey" bulamamıştı.

Dr. Adeline, Victor'ın babasının bazı mektupları ona göstermemesinin nedenini düşünürken, Victor'ın gösterilmeyen bu mektuplara pek ilgi duymadığını fark etmişti. Victor, *"Onların hiçbir önemi yok. Neden daha fazla okumam gereksin ki?"* deyip duruyordu. Büyük olasılıkla daha fazla "kötü şey" öğrenmeye hazır değildi. Bunun başka bir nedeni de Victor'ın annesinin, oğlunun bazı mektupları okuduğunu ve diğerlerini de okumak istediğini öğrendiğinde çok sinirlenmiş olmasıydı. Annesi Victor'a, *"Hayret ediyorum! Sinirliyim. Bizi yargılıyorsun"* demişti. Victor ve Dr. Adeline, öncelikle Victor'ın babaannesinin, sonra da babası ile annesinin, SS komutanı olan atalarının gerçekten mahkemede yargılanması durumunda yaşayacakları utanç ve suçluluktan kaçmak istediklerini anlamışlardı.

Yaşanan birtakım olaylar, Victor'm analistiyle olan çalışmasının akışını önemli ölçüde engellemişti. Victor büyükbabasının bazı mektuplarını okuduktan bir ay sonra, Mariel bir erkek çocuk dünyaya getirmişti. Bu çocuğa "Bernd" diyeceğim. Mariel doğum sırasında yoğun kanama yaşamıştı, çünkü plasentası rahim kasına doğru büyümüştü. Bu hayati tehlike arz eden bir durum olduğundan Mariel acilen ameliyata alınmıştı. Cerrahlar karısını ameliyat ederken, Victor hastanenin bir odasında tek başına kalmış, kucağında yeni doğan bebeğini tutuyordu. Bu sırada, doğumdan önce bebeğinin "özürlü" doğabileceğini hayal ettiğini düşünmüştü. Bernd'in sağlıklı olduğunu söylemişlerdi ama bu kez karısının hayatı tehlikedeydi. Belki hayati tehlikeyi atlatıp yaşamaya devam ederdi ama "özürlü" de kalabilirdi. Aklından çok hızlı geçip giden bir düşünce eğer karısı kürtaj olsaydı bu hayati tehlikeyi yaşamayacağı olmuştu. Kürtajın ötenazinin bir türü olarak görülebileceğini düşünüyordu. Katil

büyükbabasının imgesinden kurtulamadığını hissediyordu çünkü bu yeni gerçeklik, T4 programının hikâyesini Victor'm zihninde bir kez daha canlandırmıştı.

Mariel hayatta kalmıştı ve cerrahlar rahmini de kurtarmayı başarmışlardı. Ona psikolojik yardım sunmuşlardı ama Mariel bu yardımı reddetmişti. Mariel ve bebeği, eve dönmeden önce bir süre daha hastanede kalmışlardı. Bu sürede ailede Bernd'le en çok ilgilenen kişi Victor olmuştu. Victor'ın karısıyla bebeği eve geldiklerinde, karısının bebekle ilgilenecek durumda olmadığı açıktı. Bebeğin birincil bakıcıları, Victor'ın kayınvalidesi ile iki kadın yardımcıydı. Ancak Victor, Dr. Adeline'e, Mariel ile bebeğe iyi bakıldığını, evde iki yardımcı kadın olduğunu söylememişti. Dr. Adeline, Victor'm açıklanması güç bir kafa karışıklığı yaşadığını görebiliyordu. Onun anne ve babasının çocukları doğduktan sonra yaşadığı gibi bir ortamı şimdi kendisinin deneyimlediğini ve aynı şekilde ötenazi için çocuğunun ondan alınabileceğine yönelik kaygı taşıdığım düşünmüştü. Ancak Victor seanslarda bu fantezilerini dile getirmiyordu. Aslında bu fantezilerin farkında olup olmadığı da belli değildi. Birisinin bebeğe zarar verebileceğini ya da onu öldürebileceğini hayal ettiğini çok sonraları söylemişti. Bir süre sonra, Victor, kayınvalidesinin telefonda bir arkadaşıyla konuşurken, Mariel'in ve kendisinin Bernd'i akşam saatlerinde Victor ile yalnız bırakmak istemediklerini söylediğini duymuştu. Ayrıca, Victor'm belirtileri nedeniyle, herkes onu bebeğe bakarken uyuyakalmaması gerektiği konusunda uyarıyordu.

Daha sonra, Dr. Adeline ile Victor arasında yaşananları öğrenmiştim. Dr. Adeline, Victor'ın hasta karısına bakarken fazla sorumluluk yüklendiği izlenimini taşıyordu ve yeni doğan bebeğin sağlığıyla ilgili derin kaygı duyuyordu. Dr. Adeline'in iki yardımcıdan haberi yoktu. Victor'ın haftada üç kez arabayla ofisine gelmesinin onun için artık bir yük haline geldiğini düşünüyordu. Bir gün Victor'a bir öneride bulunmuştu. Victor divanda uzanırken ona, üç ay boyunca haftada üç yerine bir kez gelmeyi düşünmesini söylemişti. Bu süre içinde Mariel eski gücüne kavuşur, Victor da haftada üç saat olan ziyaretlerini gerçekleştirmeye yeniden başlardı. Victor duraksamıştı, analizin

iyi gittiğini söylemişti ama bu konuyu düşündükten sonra teklifi kabul etmişti. Yaklaşık bir ay sonra, Dr. Adeline Victor'ın kayınvalidesinin iki yardımcı kadın tuttuğunu öğrenmişti. Kayınvalidenin yeni doğan bebeğe mümkün olduğunca düzgün bakılmasını istemesinin insani ve gerçekçi olmasının yanı sıra, psikolojik açıdan, kayınvalide, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bebeğin "kurtarıcısı" olarak belirmişti. Ancak bir sonraki bölümde anlatacağım gibi, Victor'ın gözünde analitik sürecin kendisi artık "özürlü" bir nesneye dönüşmüştü ve Victor bu sürecin "kurtarıcısı" ve kendi "psikanalisti" olma ve içindeki korkutucu şeylerden kurtulmaya yönelik eylemler gerçekleştirme çabalarını artırmıştı. Üç ay geçtikten sonra, Victor, Dr. Adeline'i yeniden haftada üç kez görmeyi reddetmişti. Bunu takip eden iki yıl boyunca Victor haftada sadece bir kez gelip divana uzanacak, "rutin" bir analitik süreç (bu kez çok farklı, terapötik ilişki içeren ve Victor'ın kendi sorunları üstünde çalıştığı bir süreç) ancak bundan sonra başlayacaktı.

Daha fazla ilerlemeden önce hatırlatmak isterim ki, bu kitabı yazma amacım, inanılmaz insani trajedilerle bağlantısı olan bir suçlu atanın var olduğu bir aile tarihinin, nesiller arası aktarımlarının hikâyesini anlatmaktır. Bunu yaparak, aynı zamanda, kendi etnik grup psikotarihinin bir yanına ışık tutan böyle bir hikâyenin anlatılması gerektiğini düşünen Dr. Adeline'in arzusunu yerine getirmiş oluyorum. Dr. Adeline'in Victor ile yaptığı cesur yolculukta ona ara sıra danışmanlık yaparak destek olmaktan büyük mutluluk duyuyorum. Victor'ın hikâyesini anlatırken, klinikteki teknik sorunlara değinmeye devam edeceğim. Ancak burada, Dr. Adeline'in tekniğinin ve onunla zaman zaman gerçekleştirdiğimiz görüşmelerin derin bir değerlendirmesini yapmak niyetinde değilim. Her analistin kendine özgü bir analiz yöntemi vardır, kişisel sorunlar bu yöntemin içine istenmese de sızabilir.

Eminim ki, Victor psikanalitik terapisini bir başka analistle gerçekleştirmiş olsaydı tedavi süreci farklı olurdu. Victor bir başka analistle çalışsaydı, belki analize yeterince uzun süre devam etmezdi ve tedaviyi bırakırdı. Belki de, bir başka analist, SS komutanı büyükbabanın gölgesini Dr. Adeline'den daha

önce fark ederdi. Ayrıca, eğer ben bu vakaya her zamanki tarzda süpervizyon yapıyor olsaydım, Victor'm kendi analitik sürecine dâhil oluşunda benim oynayacağım rol de büyük olasılıkla çok daha farklı olurdu. Victor'ın içsel psikolojik yapısından kaynaklanan engellemeler ve Üçüncü Reich ile ilgili konuların terapi sürecinde yarattığı farkında olunan ya da olunmayan kararsızlıklar karşısında Dr. Adeline'in hoşgörülü tavrını koruyabilmesini ve ne olursa olsun Victor ile çalışmaya devam etmekte kararlı olmasını takdir ettiğimi belirtmek isterim.

Divandayken çoğu zaman gülümsemesi ya da "sağlıklı" (günde en azından yirmi saat) olduğunu vurgulaması veya bir an önce "iyileşmek" için çabalaması ya da sakladığı bazı sırlarının olması, Victor'm hem psikolojik (bilinçdışı) hem de fiziksel olarak hayatta kalmak için başvurduğu zorunlu savunmalardı. Bu davranışlar ayrıca psikolojik sorunları üstünde çalışmasının karşısında da bir direnç oluşturuyordu. "Ego psikolojisi" (Hartmann, 1939, 1951) olarak bilinen ekolün ABD'de 1950'den 1980'lere kadar psikanalitik eğitime hâkim olduğu günlerde bile, direnç, artık analizin önündeki bir engel değil "ruhsal yüzey"in bir parçası olarak görülüyordu. Bu görüşün doğru olduğuna inanıyorum çünkü direnç, beklenen ve "normal" bir olgudur. Bu olgunun hastanın zihinsel çatışmalarla baş etmesinde payı vardır (tıpkı belirtilerin, kısıtlamaların, kişilik özelliklerinin ve uyum sağlamanın payı olduğu gibi). Direnç, bir hastanın kasıtlı olarak analistle mücadele etme çabası değildir. Her analistin hem bilinç hem de bilinçdışı seviyelerde hastaya yönelik karşı duyguları ve hastayla ilgili düşünceleri olduğu için, analist de, bu ruhsal yüzey incelemesini daha kolay ya da daha zor yapan bir etkendir. Her analitik süreçte, analistin ait olduğu ekolden bağımsız olarak, odada her zaman iki kişi bulunur. Buradaki amacım, direnç "normal" bir insan deneyimine ait olsa bile, direncin psikanalitik anlamını veya onun yaratabileceği zorlukları yok saymak ya da minimize etmek değildir. Direnç terimini kullanmaya devam etmeyi tercih ediyorum. Ancak biri, yeni bir terim önerecek olursa, psikanalizin bu en can alıcı yanına odaklanmaktan vazgeçmediğimiz sürece, buna

karşı çıkmam. Dirençler üstünde çalışılmalıdır ve bunu sadece başlangıç aşamasında değil, tedavi boyunca yapmak gereklidir.

T4 programında eğer bir doktor, bir kişinin sağlıksız ya da "özürlü" olduğunu görürse bu kişi hakkında idam kararı verirdi. Artık, aktarım ilişkisini incelemenin ve Victor'ın hayatının Dr. Adeline'in elindeyken tehlikede olmadığını bilmesini ve hissetmesini sağlamanın zamanı gelmişti. Bu, Victor'm, analistiyle farklı biçimde ilişkilenmesine ve çalışılabilir bir terapötik ilişki kurulmasına yardımcı olacaktı. Ancak Mariel'in başına gelenler ve bunun sonucunda Victor'ın haftada üç olan seanslarının haftada bire inmesi bu gelişime sekte vurmuştu.

Şimdi, Bernd doğduktan kısa bir süre sonra, Victor ile Dr. Adeline arasında yaşanan bir başka olayı anlatmama ve bu olayın da Victor'ın analistini bir izleyici olarak tutmasında nasıl rol oynadığını açıklamama izin verin. Victor analistine yeni bir hayat sigortası almak istediğini söylemişti. Eğer o ölürse bebeğinin ve ailesinin bakımı için yeterince paralarının olacağından emin olmak istiyordu. Bir psikoterapistle tedavi sürdürdüğünü sigorta acentesine bildirmişti ve bu nedenle analistinden Victor'ın ortalama bir insandan daha erken ölme riski taşımadığına dair bir yazı alması gerekiyordu. Dr. Adeline, daha önce hiç kimseye böyle bir yazılı belge vermemişti. Dr. Adeline, biraz düşündükten sonra Victor'm riskli gruba girmediğini ve durumunun hayati tehlike içermediğini belirten bir yazı yazıp imzalamıştı. Bu yazıyı Victor'a verdiği zaman, Victor teşekkür etmek yerine onur kırıcı bir biçimde şöyle demişti: *"Bu yazdığının doğru olduğunu nereden biliyorsun?"* Belki de hastanın bu yazıdan çıkardığı sonuç, ölümcül bir tehlikeyle karşı karşıya kalması durumunda analistinin onu korumayacağı olabilirdi. Bu konu terapide incelenmemişti.

Sonraki iki yıl boyunca Dr. Adeline'i düzenli olarak ama haftada sadece bir kez görmeye gelen Victor, SS büyükbabasının "kötü" eylemlerini tersine çevirebileceğini kanıtlamak için bazı eylemlerde, hatta dramatik eylemlerde bulunacaktı. Ancak bu sürede, küçülmek ve disosiasyon durumundan kurtulmak için genellikle kendi kontrolü altında, Dr. Adeline'le çalışmasını da yavaş yavaş test edecekti. Daha sonra anlatacağım üzere,

Victor'm finans şirketinden kovulması, Mariel ile boşanması gibi daha güncel olaylar da onun psikolojik dünyasının talepleriyle bağlantılıydı. Bu olaylar, Victor'la yapılan sonraki iki yıllık çalışmayı hem çok yıldırıcı hem de çok ilgi çekici hale getirmişti.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Oksijene Gerek Var

Victor, haftada bir olan seanslarını Bernd ve onun bakımı ile ilgili konuşarak geçiriyordu. Yaşadıkları geniş dairede ayrı bir odası olan Mariel, geceleri bebeği yanında yatırmıyordu. Çünkü bebeğin her hareketi onu uyandırıyordu. Victor'a göre, kayınvalidesi, kızına karşı fazla korumacıydı ve kızının yavaş yavaş "normal bir anne" olmasına izin vermiyordu. Öte yandan, Victor'ın da "normal bir baba" olmasına izin vermiyordu. Victor, kayınvalidesinin ya da karısının Mariel'in babasının ölümüyle ilgili tuttukları yas konusunda bir merak beslemiyordu. Victor'ın düşüncesine göre, karısı iyi annelik işlevlerinden yoksundu. Bunun nedeni ise, Bernd'in travmatik doğumu ve karısının geçirdiği ameliyattan sonra iyileşme sürecine gereksinim duyması değil, karakterindeki psikolojik bozukluklardı.

Dr. Adeline ve özellikle de ben, hiçbir zaman Mariel'i kendi zevkleri, arkadaşları, hobileri, duyguları ve düşünceleri olan erişkin bir kadın olarak tanıma fırsatına sahip olmamıştık. Onun üniversitede sanat tarihi okuduğunu öğrenmiştim ama Victor'm divandayken anlattığı hikâyelerde, karısının doğumdan önce veya doğum sırasında günlük hayatında ilgilendiği sanatsal aktivitelere dair hiçbir bilgi yoktu. Victor kendisini "damızlık öküz" olarak görüyordu ve Mariel hamile kalmıştı. Görünüşe göre, o zamandan bu yana, Victor ile karısı arasında cinsel birliktelik yaşanmamıştı.

Victor, Bernd'in bakımıyla ilgili iki tür davranış sergiliyordu. Birinci türde Victor bebeğin "kurtarıcı"sıydı. Kayınvalidesinin bebeği ondan uzak tutmaya çalıştığını hissediyordu. Kayınvalidesi ise akşamları Bernd'e baktığı için yorulduğundan yakmıyordu. Victor, Bernd'in gece beslenmesi işine dâhil olması gerektiğini hissedip bu işe başladıktan sonra bebeğe şöyle demeyi alışkanlık edinmişti: *"Bu yanındaki kişi sadece benim, sakin olabilirsin"*. Bebek, Victor'ın odasının yanındaki odada uyuyordu. Victor, bebeğin odasındaki ses alıcısını çalıştırıyor ve bir ses duyar duymaz doğru bebeğin odasına gidip ne yapılması gerekiyorsa yapıyordu. Bebek, gece yan odada değil de anneannesiyle bir başka yerdeyse, Victor bazen bir rüya durumu yaşıyordu. Buna kapsüllenme olmayan bir disosiasyon (ayrışma, çözülme) da denebilir. Bu disosiasyon durumundayken, Victor telaşla bebeğin yattığı yerde rahat olduğunu, yatak örtüleri arasında boğulma tehlikesi yaşamadığını görmeye çalıştığını hatırlıyordu. Ayrıca bebeğin düşüp zarar gördüğü düşüncesiyle yatağın altına baktığını da hatırlıyordu. Victor bazen yatağın bebeğin üstünde olduğunu ve onu sıkıştırdığını hayal ederdi. Kapsüllenmiş yumurtanın ikinci bir kabuğu yoktu. Sabahları uyandığı zaman, bu ikinci durumdayken başından geçenleri hatırlayamadığını fark ederdi. Örneğin; sabah kalktığında, yatağının yerini değiştirmiş olduğunu görürdü. Yatağı her zamanki yerine getirmeye çalıştığında ise bu işi tek başına yapmanın ne kadar zor olduğunu anlardı. Bunu yapmak için oldukça fazla enerji harcaması gerekirdi. Ancak bir gece önce yatağın yerini değiştirmek için bu kadar çok enerji harcadığını hatırlayamazdı.

Victor'ın Bernd ile ilgili sergilediği ikinci tür davranış, onu kayınvalidesiyle bırakıp karısıyla beraber bir haftalık tatile gittikten sonra ortaya çıkmıştı. Bu tatil sırasında ikisi de aralarında derin bir duygusal boşluk olduğunu hissetmişti ve Victor, Mariel'e olan "sevgisinin" tükendiğini anlamıştı. Victor, Bernd'in, çocukluğundaki "özürlü" kardeşine benzediğini düşünmeye başlamıştı. Kardeşi, Victor'ın annesini ondan "çalmıştı". Şimdi de Mariel, Victor'dan "çalınmıştı".

Dr. Adeline, Victor'ın, oğlu, karısı ve kayınvalidesiyle olan ilişkisiyle ilgili verdiği bilgileri, onun çocukken yaşadığı

olaylarla ve SS büyükbabasının aile üzerindeki psikolojik etkisiyle ilişkilendirmeye çalışıyordu. Victor, yatağın Bernd'in üstüne düşüp onu boğduğunu hayal ettiğinden söz edince, bu görüntüyle Edgar Allan Poe'nun *The Tell-Tale Heart* hikâyesinde de karşılaşıldığını hem Dr. Adeline hem de Victor hemen fark etmişti. Ancak Dr. Adeline, Victor'ın, şimdiki düşünceleri ve eylemleriyle çocukluk deneyimleri arasındaki bağlantıları, analistiyle beraber incelemeye karşı bir merak duymadığını anlamıştı.

Victor'a göre, psikosomatik belirtiler gösteren Mariel hâlâ "hasta"ydı. Mariel, Victor'dan ayrılmayı düşündüğünü artık açıkça ifade etmeye başlamıştı. Victor kendi dairesinde bile ona bir yer olmadığını hissediyordu. Ayrıca, Mariel'in, günlerini televizyonda dizi izleyerek geçirmesinden yakınıyordu. Haftalık seanslarında terapi süresini bebeğin gereksinimleriyle ilgili konuşarak, bu konunun ertelenemeyeceğini ve saptırılamayacağını vurgulayarak dolduruyordu. Sonra birdenbire, yıllarca çalıştığı finans şirketinden kovulduğunu söylemişti. Dr. Adeline, Victor'ın Mariel'in aile ekonomisine çok fazla zaman ayırdığı dönemde iş yerinde sorunlar yaşadığını biliyordu. Ancak Mariel'in babası öldükten sonra aile ekonomisinde bir sorun kalmamıştı. Çünkü babasının bakımı için yapılan masraflar ortadan kalkmıştı. Yine de, Victor'ın işini kaybettiğini duymak Dr. Adeline'i şaşırtmıştı. Victor'ın düşüncesine göre, Mariel, boşanmayı Victor işsiz kaldığı için, Bernd bir yaşma gelinceye kadar ertelemiş ve Bernd'i alıp şehre taşınmıştı. Mariel'in annesi evini satmış, kızının ve torununun yanına yerleşmişti. Daha sonra anlatacağım üzere, Bernd iki yaşma gelince Mariel ve Victor ayrılmışlardı.

Victor'ın karısından ayrıldıktan sonra yaşadıklarını anlatmaya başlamadan önce, kapsüllenmiş yumurtasının içinde ne olduğunu "hatırlama" çabasıyla ve bazı aktivitelere dâhil olarak "iyileşmenin" yollarını bulmasıyla ilgili veriler sunacağım. Artık Dr. Adeline ile benim net olarak bildiğimiz şey, Victor'ın disosiasyon durumundayken duyumsadığı tehlikenin, kendisinin ve diğer herkesin havasız kalma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bir otobüste bulunuyor olma hissi olduğuydu. Bu otobüste,

soluyup hayatta kalmaları için gereken oksijen yoktu. Sonra, yine bir disosiasyon anında, kendisinin ve diğerlerinin hayatını kurtarmak için bu otobüsten nasıl çıkacaklarının yollarını arıyordu ya da herkes oksijen soluyabilsin diye otobüsün penceresini kırmaya çalışıyordu. Victor'ın büyüklenmeciliğinin de farkındaydık. Bunu seanslarında belli ediyordu. Delikanlıyken Katolik sınıf arkadaşlarını kendisinden "aşağı" görmesi gibi anlattığı bazı olaylardan da bu anlaşılıyordu. Kapsüllenmiş yumurtayı dolduran "kaos", gazlanmayı beklerkenki korkuyu canlı tuttuğunun, insanları kurtarmak için Nazilere karşı verdiği mücadeleyi sürdürdüğünün, tüm bunların yanı sıra üstünlüğünü de koruduğunun ifadesiydi. Victor'ın kendi üstünlüğü ile büyükbabasının Nazi üstünlüğü arasındaki bağlantı, kafamızda yavaş yavaş aydınlığa kavuşmaya başlamıştı. Bir başka ifadeyle, Victor, saldırganın verdiği korkunç zarar ile başa çıkmak için onun büyüklenmeci imgesini özümsemişti. Zıt unsurların bir arada bulunduğu yumurtanın içinde böyle bir durumun "kaos" ya da "felaket" olarak algılanması kaçınılmazdı.

Dr. Adeline, Victor'ın "sırlar"ından birini daha öğrenmişti. Bu sır, Victor'ın üçüncü katını kiraladığı ve tek başına yaşadığı büyük binaya sahip olma arzusuyla ilişkiliydi. Okur, bu binanın, Victor'ın babasının ve babaannesinin Berlin'den ayrıldıktan sonra oturdukları dairenin bulunduğu bina olduğunu hatırlayacaktır. Onların bu daireye taşınmaları, Victor'ın büyükbabasının üstünlüğü ve önemli bir SS komutanı oluşuyla bağlantılıydı. Çok zengin bir Alman olan ev sahibi, Victor'm büyükbabasının arkadaşıydı ve onu memnun etmek istemişti. Adam öldükten sonra, torunları bu büyük binayı bir emlak firmasına satmıştı. Victor üçüncü kattaki dairesi için bu firmaya çok yüksek bir kira ödüyordu.

Dr. Adeline, Victor'ı dinlerken, onun bu binaya sahip olmayı istemesinin, öncelikli olarak Nazi üstünlüğüne sahip olmak istemesiyle bağlantılı olduğunu anlamıştı. Dr. Adeline, bu binanın çeşitli toplantılar için konferans salonu olarak kiralanan birinci katı hakkında daha fazla bilgi edinmişti. Burası, Hitler Gençliği'nin toplandığı yerdi. Daha da önemlisi, üçüncü katta ve özellikle de Victor'ın yaşadığı dairede bazı tablolar

bulunuyordu. Victor'ın fantezisine göre bu tablolar Naziler tarafından başka ülkelerden çalınıp bu büyük binanın sahibine verilmişti ve özel olarak da babaannesiyle büyükbabasının yaşadığı yere asılmıştı. Victor bu binaya sahip olunca binanın ilk sahibine benzeyecekti. Bir "patron" olacaktı ve bu tabloları sahiplenme yetkisi bulunan zengin bir Nazi sempatizanı gibi bu eserlere el koyacaktı. Bunun yanı sıra, bu büyük binayı satın aldıktan sonra daireleri çocuklu insanlara kiralayıp, bahçeye de "en iyi" çocuk parkını yaptırma fantezisi kuruyordu. Bu parkta oynayan çocukları izleyecekti. Bir çocuk parkı inşa ederek üstün büyükbabasının eylemlerini tersine çevirmek ve çocukları öldürmek yerine onlara korkunun olmadığı mutlu bir hayat sağlamak istediğinin farkında değildi.

Victor üçüncü kattaki daireyi kiralama isteğinin başlıca nedenini ve bu binayı almak için duyduğu derin arzuyu o zamana kadar analistinden "saklı" tutmuştu. Bu büyük binayı almak kesinlikle gerçekçi olmayan bir hedefti. Victor'ın iç dünyasında beliren bir fanteziydi. Bu arzu, disosiasyon durumu içinde var olan iki zıtlığın sembolik ifadesiydi: Üstün bir Nazi komutanı kadar önemli olmak ya da katil Nazi eylemlerinden kaynaklanan suçluluk duygusundan kurtulmak. Ancak Victor, Mariel'in ailesinden ve kendi anne, babasından aldığı borç parayla, şehir merkezindeki çok daha küçük bir binayı Mariel ile ortaklaşa satın almıştı. Bu binayı, kendi emlak firmasını kurma yolunda bir adım atarak pansiyon olarak işletmeye başlamıştı.

Victor'm analistinden sakladığı daha fazla "sırlar"ı vardı. İşten atıldıktan sonra, bu finans şirketindeki birtakım yasa dışı faaliyetlerle ilgili Dr. Adeline'i yavaş yavaş bilgilendirmeye başlamıştı. Şirket, bazı müşterilerinin parasını yönetirken toplanan para miktarının sonuna bir sıfır ekliyor ve böylece miktarı hatalı olarak katlayarak bu para ile borsada oynuyordu. Finans konusunda fazla bilgi sahibi olmadığım için şirketin, yatırımcılarının parasıyla bu yasa dışı faaliyetleri nasıl yürüttüğü konusundaki ayrıntıları bilmiyorum. Sonuçta, bu "en iyi" finans şirketinin yolsuzluk yaptığı ve "en iyi patron"un da bir suçlu olduğu açıkça ortadaydı. Anlaşılan o ki, Victor da bu işin bir parçası olmuştu. Bazen yasa dışı planlar tasarlayıp zihninde onlarla

oynardı ve patronuyla paylaşsa onun bu planları hayata geçirip geçirmeyeceğini düşünürdü. Ancak Victor bu planları hiçbir zaman kimseyle paylaşmamıştı. Onun bu hikâyesinde, Hitler'i "en iyi patron" olarak gören ve insanlık dışı eylemlere dâhil olmak için gönüllü olan SS büyükbabasının yankısını duyabiliyordum. Bu sırada Victor ilginç bir bilgi paylaşmıştı. Dr. Adeline'i ilk ziyaret ettiği gün gösterdiği kartvizitinde kendi ismini altına sakladığı "en iyi patron"un ismi, güç ve üstünlük ifade eden "uydurma" bir isimdi. Victor, bir suçlu olan patronundan uzaklaşmak istiyordu ve gelecekte kendi müşterilerini bulup onlarla yasa dışı olmayan yollarla çalışmayı ümit ediyordu.

Victor işinden kovulmadan önce, çalıştığı finans şirketi adına özel bir projeyle ilgileniyordu. Dr. Adeline bunu, Victor'ın Naziler tarafından gazlanma tehlikesiyle karşı karşıya olan otobüse doldurulmuş insanları kurtarmaya dair bilinçdışı arzusunun en açık sembolik ifadesi olarak görmüştü. Victor bir süre önce finans şirketinin zengin bir müşterisiyle konuşmuştu. Adamın kızı ekolojik sorunlarla ilgileniyordu ve politikacılar, çevreci sivil toplum kuruluşları ile iş dünyasından temsilcilerin bir araya gelip İngiltere İklim Değişikliği Yasası'm ve Almanya'da yasal olarak uygulanabilir bir iklim değişikliği yasasının kabul edilmesini tartışacakları bir toplantı için Berlin'e gitmeye hazırlanıyordu. Bu müşterinin anlattıklarından Victor'ın ilgisini çeken şey, Almanya'da insanların soluyacağı oksijen miktarının artırılmasıyla ilgili kısımdı.

Victor'ın, nedenini bilmeden aylarca takip ettiği haberlerin konusu Almanya İklim Koruma Yasası'mn kabulü, özel sulak arazi restorasyonu çalışmaları ve sera gazı salınımlarım azaltmaya yönelik hedefleri tutturma gayretiydi. Bir hedef alanın, bir bataklığın doğal yapısına dönmesi için gereken yüksek miktardaki paranın yüzde doksanı Avrupa Birliği'nden, yüzde onu da başka kaynaklardan sağlanacaktı. Victor bu tarz projelerin ekonomiyi de canlandıracağını ve bu alanlara yatırım yapma fırsatı yaratacağını belirtmişti. Bir bataklığın doğal yapısına döndürülmesi ile turistlerin ilgisinin nasıl çekilebileceği konusunda kafa yoruyordu. Bataklığın üzerine kilometrelerce uzunlukta tahta yollar döşenebilirdi ve burada yürüyen turistler bitki

örtüsünün çeşitliliğini seyrederken temiz hava alırlardı. Victor hedef alanlardan bazılarını dolaşmış ve bu alanlarda çalışma yapılabilmesi için gerekli olan paranın yüzde onunu toplama fikriyle insanlarla görüşerek onların finans şirketine yatırım yapmalarını sağlamıştı. Bu yatırım karşılığında turizm artacak, böylece yatırımcılar projeye girerken verdikleri parayı fazlasıyla geri alacaklardı. Victor'ın artık disosiasyon durumundayken pencereleri kırması gerekmiyordu, çünkü disosiasyon durumunda değilken oksijen bulabiliyordu. Ailesinin parasını bile bu işe yatırmıştı. İşte tam bu sırada bir insanın sahip olabileceği "en iyi" patronun, müşterilerinden ve Victor'ın ilgilendiği iklim koruma projesindeki müşterilerden de para çaldığını kesin olarak anlamış, sonunda da işten atılmıştı.

Finans şirketinden çıkarılan ve karısından ayrılan Victor "ağır paranoya"sı olan bir adam gibi davranmaya başlamıştı. İşten ayrılırken finans şirketine ait olan binlerce e-postayı bir sabit diske kopyalayarak yanına almış ve götürüp bir yere saklamıştı. Amacı, şirketin yasal bir incelemeyle karşı karşıya kalması durumunda kendi masumiyetini göstermek için elinde kanıt bulundurmaktı. Ayrıca şirketin ana bilgisayarında bulunan ve Victor'ı suçlu çıkarabilecek olan bazı dosyaları da silmişti. İnsanların Victor'ın yaptığından daha azını yaptıkları için bile öldürülebildiğini tekrar tekrar belirtmişti. Hayatının tehlikede olduğunu hissediyordu. Evden dışarı çıkmaya korkuyordu. Biri kapıyı çaldığında paniğe kapılıyordu. Aslında, hem fiziksel hem de elektronik olarak saklanmaya başlamıştı. Bilgisayarında, bulunduğu yerin tespit edilmesine yol açabilecek hiçbir işlem yapmıyordu. Bu sırada Dr. Adeline'i haftada bir ziyaret etmeye devam ediyordu.

Victor'ın Dr. Adeline'i haftada bir ziyaret ettiği yıl boyunca Dr. Adeline'le fazla konuşmadık. Bana bir kez yazmıştı ve Victor tarafından "iğdiş edilmiş" gibi hissettiğini belirtmişti, tıpkı Victor'ın on bir yaşındayken sünnet olunca "iğdiş edildiği" gibi. Victor'la birlikte olduğu elli dakika boyunca "engelli" hissetmesinin dışında, bütün hafta "iktidarlı" olduğunu da eklemişti. Dr. Adeline'in yazısında, sabahki dört saat dışında, bütün gün ve gece boyunca sağlıklı olduğunu tekrar eden Vic-

tor'ın yankısını fark etmiştim. Victor'm analistini kullandığını, bunu, bazı yanlarını ona depolamak için, bir yandan da hareketleri aracılığıyla "iyileşmek" için yaptığını düşünmüştüm.

Görünüşe göre Victor iki ay kadar sonra "ağır paranoya"sından kurtulmuştu. Victor'a saklanmaktan vazgeçmesi için yardımcı olan bir olay olup olmadığını bilmiyorum. Dr. Adeline Victor'ın bir seansta korkması için hiçbir neden olmadığını ve "azgınlığına" yeniden kavuştuğunu açıkladığını söylemişti. Bir avukatla konuşmuş ve anlaşmıştı. Kovulması ve şirkete yatırdığı aile parasını geri alması ile ilgili olarak finans şirketini mahkemeye vermişti. Victor'ın mahkemelerini bir sonraki bölümde anlatacağım. Duruşmalar, Victor'ın finans şirketiyle ve özellikle de bataklık projesiyle olan bağını zihninde canlı tutmasına neden olmuştu. Victor, Dr. Adeline'le çalışmaya ve iklim koruma projesi için hissettiği psikolojik motivasyonunu fark edip sahiplenmeye hazır hale gelmişti. Çevreyi öldüren karbondioksiti azaltırken aynı zamanda da havadaki oksijeni artırarak, büyükbabasının masum insanları oksijensiz bırakmasından kaynaklanan "suçluluk duygusu"yla başa çıkabiliyordu. Atasının imgesiyle beraber bu yaşlı adamın "kötü eylemler"ini iyi olanlarla değiştirme yükünün de kendisinde depolandığını gerçekten hissediyordu.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Yasal Düzenleme ve Eylem Yoluyla Hatırlamanın Psikolojisi

SS büyükbaba 1945 ve 1946 yılı Nürnberg duruşmalarında yoktu. Hakkında *gıyabi* yargılama da yapılmamıştı. Yani Hitler'in özel sekreteri Martin Bormann'ın bu şekilde yargılanıp suçlu bulunması gibi bir durum büyükbabanın başına gelmemişti. Victor, babaannesinin, kocasının Nürnberg duruşmalarında bulunması için hiçbir neden olmadığını tekrar tekrar ısrarla söylediğini öğrenmişti. Babaannenin, Victor'ın atasının ölü olduğu onaylanmış olsa bile, ölü kocasının er ya da geç *gıyabi* yargılamayla yüz yüze kalmasından korktuğu açıktı. Kadın ve oğlu, yani Victor'm babası, SS komutanının "kötü eylemler"ini saklı tutmaya kararlı görünüyorlardı. Önceki bölümde Victor'ın annesinin benzer bir tavır geliştirdiğini anlatmıştım. Bu tavır, büyükbabadan gelen ve kilitli bir kutuda tutulan mektupları Victor'ın okumak istediğini öğrendiğinde, oğlunu aileyi "yargılamak" istemekle suçlamasından anlaşılıyordu. Victor eskiden çalıştığı finans şirketini mahkemeye verdikten sonra, Dr. Adeline ile uzun bir telefon görüşmesi yapmıştık. Victor'ın "suçlu" patronunu mahkemeye taşıdığını duyar duymaz bu duruşmanın aynı zamanda Victor'ın büyükbabasının asla gerçekleşmeyen duruşması olduğunu da anlamıştım.

Victor'm finans şirketine dava açmasının iki nedeni vardı. Birinci neden, şirket için çalışmaya devam etmesi durumun-

da bir yıldan fazla sürede kazanmış olacağı parayı almaktı. Haksız yere işten atıldığını ve şirketin kıdem tazminatı ödemesi gerektiğini iddia ediyordu. İkinci neden, anne ve babasından alıp şirkete yatırdığı parayı geri almaktı. Bu yüzden, iki duruşma olacaktı. Dr. Adeline, Victor'm işten atıldıktan sonra hem anne ve babasından hem de kayınvalidesinden büyük bir miktar borç aldığını öğrenmişti. Karısından ayrıldıktan sonra kayınvalidesinden almış olduğu para büyük sorun olmuştu. Kayınvalidesi, arkadaşlarına, Victor'm ona borçlu olduğunu söylüyordu. Tabii ki, insanlar arasında böyle bir bilginin yayılması, kendi şirketini kurmaya ve müşteri bulmaya çalışan Victor açısından hiç de iyi bir şey değildi. Victor'ı dehşete düşüren, kayınvalidesinin, arkadaşlarına, Victor'ın sabahın erken saatlerindeki belirtilerinden de bahsetmiş olmasıydı. Bütün bunlara rağmen, Victor kayınvalidesine büyük evini satmasında yardımcı olmuştu. Bu satışta kayınvalidesine yardım ederek ona biraz para kazandırmış olduğu halde kayınvalidesinin onun hakkında dedikodu yapmaya devam etmesinden kaygılanıyordu. Victor ekonomik olarak güvende olmak ve insanlara bunu duyurmak istiyordu. Kendi işini yapmasının önünde herhangi bir engel olmasını istemiyordu.

Mariel, Victor'dan ayrıldıktan sonra Bernd ve annesi ile birlikte şehir merkezinde ferah bir daireye taşınmıştı. Mariel hemen bir müzede iş bulmuştu. Bu yüzden de Bernd'in birincil bakıcısı Mariel'in annesi olmuştu. Victor, Mariel'e çocuk bakımı için aylık çek göndermeye başlamıştı. Bu miktar oldukça yüksekti. Çünkü Victor Bernd'in gereksinimlerinin mükemmel olarak karşılanmasını istiyordu. Victor'ın, oğlunu, hafta sonlarında yanına alma izni vardı.

Finans şirketindeki bir çalışan, Victor'ın sildiği dosyaları geri yüklemeyi başarmıştı. Victor'ın işten ayrılmadan önce ne yaptığını kimse bilemeyecekti. Birinci duruşma sürerken, Dr. Adeline, Victor'ın mahkeme salonunda daha iyi bir performans sergileyebilecek olmasına karşın bunu yapmadığını gözlemlemişti. Bir gün, Victor bu duruşma için "hayalet duruşma" demişti. Bunun üzerine Dr. Adeline, Victor'a, SS büyükbabasını da (patronu ve kendisiyle birlikte) *gıyabında* mahkemeye verdi-

ğini ama *gerçekleri* de aklından çıkarmaması gerektiğini, çünkü yaptığı şeylerin, suç ortağı olarak itham edilmesi için kapı araladığını söylemişti.

Dr. Adeline'in bu müdahalesi çok önemliydi. Victor birinci duruşma boyunca analistinin uyarısını aklından çıkarmamış ve kendini korumuştu. Birinci duruşma birkaç ay sürmüştü ve Victor finans şirketinden bir miktar para almıştı. Bu tam olarak istediği miktar değildi ama bir yıllık maaşını karşılıyordu. Victor'm avukatı bu anlaşmadan büyük memnuniyet duymuştu. İlginçtir ki, mahkeme kararı açıklandıktan sonra, eski patronunu mahkeme salonunun dışında otururken gören Victor gidip onun yanma oturmuş ve iki adam, medeni bir şekilde açık açık konuşmuşlardı. Victor kendisinden yaşça büyük olan bu adama, mahkemeye gitmeden anlaşmaya varabileceklerini söylemişti. Bu, Victor'da olumlu bir değişime işaret ediyordu. İkinci duruşma, birincisinden çok daha uzun sürmüştü. Victor bu konuda anne ve babasıyla yoğun bir iletişim kurmuş, finans şirketine yatırdıkları paranın neden geri ödenmesi gerektiğini onlara anlatmıştı. Hepsinden önemlisi de, babasını, mahkemede kararlı ve dimdik durması için cesaretlendirmişti. Victor'ın anne ve babası mahkemeyi kazanmışlardı. Daha sonra Dr. Adeline'in bana söylediğine göre, ikinci duruşmada, Victor ve babası bir araya gelerek nesiller arası aktarılan travmayı denetimleri altına almışlardı.

Dr. Adeline'in mahkeme sürecine müdahale ederek, Victor'a mahkemedeyken hayatın gerçeklerini göz önünde bulundurması gerektiğini hatırlattığı zamana geri dönelim. Dr. Adeline, Victor'a, mahkeme salonunun analistin ofisinden çok farklı bir yer olduğunu da söylemişti. Dr. Adeline'in dikkat çektiği noktalar sayesinde Victor, iki duruşmanın da gerçekçi hedeflerinden uzaklaşma korkusu taşımadan, gerçekleştirdiği eylemlerin, psikolojik durumuyla ilişkisinin incelenmesi konusunda Dr. Adeline'le beraber çalışmaya başlamıştı. Bazı dış olaylar da Victor'ın tarihteki Nazi dönemiyle ilgili çağrışımlarını tetiklemiş, mahkemeye gitmesi ile içsel psikolojik sorunları arasındaki ilişkinin daha fazla farkında olmasını sağlamıştı.

Birinci dış olay, Almanya'da otuz yaşlı adamın Nazi suçlarından suçlu bulunması haberiydi. Victor, *"Büyükbabam hayatta olsaydı kesinlikle o da suçlu bulunur, mahkûm edilir ve cezaya çarptırılırdı. Binlerce masum insanın ölümüne neden olmak en büyük suçtur"* demişti. Bir başka dış olay, çocuklar da dâhil olmak üzere insanların gazlandığı Orta Doğu'da gerçekleşmişti. Victor internette ölü çocukların fotoğraflarına bakarak şok olduğunu belirtiyordu. Bir keresinde, analistin divanında uzanırken, kısa bir işitsel halüsinasyon yaşamış, sokaktaki bir çocuğun çığlık attığını duymuştu. O günlerde ABD'deki kölelik dönemini anlatan bir film izlemeye gitmişti. Film, Afro Amerikalılara, insandan değersizlermiş gibi davranılan günleri anlatıyordu. Bu üçüncü dış olay, Victor'ın, ABD'deki korkunç ırkçılık ile Nazilerin Yahudi ve Roman insanlara, ayrıca "özürlü" çocuk ve erişkinlere yaptıkları arasında bir ilişki kurmasına yol açmıştı. Bu, Victor için acı verici bir durumdu. Dr. Adeline daha sonra bana, yukarıda anlatılan tüm bu gelişmeleri duymanın ve bunlara katlanmanın onun için de çok zor olduğunu söylemişti. Hem Victor hem de Dr. Adeline, bir yandan sorgulayan zihinlerini işlevsel tutarken, bir yandan da duygusal olarak çok rahatsız edici bir durum yaşıyorlardı. Victor bir gün, oldukça gergin bir halde ve yüksek sesle, bu rahatsız durumdan kurtulmak istediğini açıklamıştı. Irkçılık konusunu ele alan filmi hatırlayıp kendisinin de ABD'deki beyaz insanlar gibi olabileceğini düşünmüştü. Victor'da sanki rüyadaki gün kalıntısıymış gibi bir etki yaratan film, büyükbabasının "kötü eylemler"ini tersine çevirmekle psikolojik olarak yükümlü olan Victor'ın bir yandan da büyükbabasının Nazi üstünlüğü mitine sımsıkı tutunmaya devam ettiğini fark etmesini sağlamıştı.

Birkaç ay sonra, filmin Victor'da yarattığı çağrışımları duyunca, onun disosiasyon (ayrışma, çözülme) durumundayken pencerenin camını kırmasının *Kristallnacht* (Kristal Gece) ile de bir ilgisi olabileceğini düşünmüştüm. 7 Kasım 1938'de, bir Yahudi delikanlı olan Herschel Grynszpan, Paris'te bir Alman diplomatı vurarak öldürmüştü. 9-10 Kasım 1938'de Alman Reich'ta, özellikle Berlin ve Viyana'da, Yahudi karşıtı bir eşgüdümlü "soykırım" gerçekleşmişti. Fırtına birlikleri, Hitler

Gençliği ve Alman siviller, Yahudilerin sinagoglarını, dükkânlarını ve evlerini yakıp yıkmışlardı. Kırık cam parçaları sokakları doldurmuştu. Üçüncü Reich'ta bu olaya "Kristal Gece" adı verilmiş, korkunç cam kırıkları yerine hoş kristal parçaları imgesi yerleştirilmişti. Bu olayın ayrıntıları bu kitabın amacının dışında olmakla birlikte, yaklaşık 30,000 Yahudi erkeğin tutuklanıp toplama kamplarına gönderildiği bilinmelidir. Bu kadar fazla sayıda Yahudi'nin etnik kökeni nedeniyle hapse atıldığı ilk olay budur. Pek çok uzmana göre, *Kristallnacht*, nasyonal sosyalist antisemitizm politikasında bir dönüm noktasıdır (örnek için bkz. Gilbert, 2006; Read, 1989; Steinweis, 2009). Victor'ın büyürken *Kristallnacht*'ı duymuş olduğundan emindim. Eğer Victor hem oksijen almak hem de Nazi gibi hissetmek için cam kırmak istiyorduysa ve yumurtasının içinde de bu isteğin etkileri varsa, yumurtanın içinde tabii ki "kaos" olacaktı. Bu düşüncemi Dr. Adeline'le paylaşmak istemiştim ama biliyordum ki o aralar, Dr. Adeline'in kendisi de, ona Nazi dönemini hatırlatan pek çok şeyle karşılaştığı için zor bir dönemden geçiyordu. Onunla çok sonra Victor'ın pencere camını kırma eylemini ve *Kristallnacht* sembolizmini konuşmuştuk. Bana, Victor'la çalışmasında *Kristallnacht*'ı doğrudan konuşmadıklarını söylemişti.

Victor tedaviye ilk geldiğinde kapsüllenmiş disosiasyon durumu, yani koltuğunun altında ikinci bir kabuğu olan bir yumurtası vardı. "İtfaiyeci" olarak pek çok eylem gerçekleştirmişti. Bunlar, Dr. Adeline'in küçük kilimiyle olan zihinsel meşguliyetinden Richard'ı her gün aramasına, Mariel'le evlenmesinden onun ailesinin ekonomisi ile ilgili çalışmasına kadar değişen eylemlerdi. Bu eylemlerin birincil amacı yumurtayı izole etmek ve güvende tutarak kırılmasını engellemekti. Bataklık projesine dâhil olması da öncelikli olarak günlük aktivitelerinin ana hedefini yansıtıyordu. Finans şirketini mahkemeye vermesi ve mahkemedeki faaliyetlerle ilgili çağrışımları sayesinde yumurtanın içindeki "kaos"u hissedebilir ve gözlemleyebilir olmuştu. Yumurtanın içinde imgelerin, bilinçdışı fantezilerin ve duyguların bir karışımı vardı. Bu karışım, sırları olan kaygılı annenin, babanın, büyükbabanın, Nazilerin, cerrahların ve Kato-

lik oğlanların imgelerinden oluşuyordu. Yumurtada, bu imgelerin ona ne yapabileceğine ve onun da bu imgelere ne yapabileceğine, kendisini ve başkalarını bu imgelerden nasıl koruyabileceğine dair fanteziler vardı. Bir de acı, suçluluk, utanç ve bunların yanı sıra büyüklenmecilik duyguları vardı. Bu imgelerin, bilinçdışı fantezilerin ve duyguların iç içe geçmesi, her gün en azından yirmi saat kapsüllenmesi gereken yüksek bir gerilim yaratıyordu. Bir günde sadece dört saat, bu gerilimi atmasına izin vermesi gerekiyordu. Günün yirmi saati boyunca sağlıklı, kendi kendine yetebilen bir adam ve bir "kurtarıcı" olduğunu gösteren eylemlerde bulunmak zorundaydı. Böylece kimse onun saklı olan "kaos"unu fark etmeyecek, onu "özürlü" biri olarak görmeyecekti. Ayrıca, çocukluk ameliyatları ve Katolik oğlanların saldırganlığı gibi olaylarla yüzleşmeyecek ve hiçbir Nazi onu gazlamayı düşünmeyecekti. Böylesine tehlikeli olasılıklar, gece yarısından sonra birkaç saat boyunca kendi bağımsız hayatı olan bir yumurtanın içine kapatılıp kilitleniyordu. Victor, bir süredir, Dr. Adeline'in yanındayken, yumurtanın içinde olanları hissetmesi ve bu içerikle bağlantılı karmaşık duyguları deneyimlemesi için kendi kendine izin veriyordu. Victor'ın yumurtanın kabuğunu çatlatmakla ilgili sözlerini bir sonraki bölümde anlatacağım.

Otto Fenichel (1945) klasik psikanalizin eyleme bakışını, *"egonun bilinçdışı malzemeyle yüzleşmesini engelleyen bir şey"* (s. 570) olarak özetler. Fenichel şunu öne sürer: *"Eylem sadece şimdiki zamanla ilgilidir ve hastanın geçmişi tarafından yönetildiğinin bilincinde olmasını sağlamaz. Analiz, geçmişin, şimdiki zaman üzerinde etkili olduğunu göstermek zorundadır."* Fenichel, burada, erişkin bir hastanın analistin ofisindeki ya da seanslar dışındaki eyleme dökme deneyiminden söz etmektedir. Bu terim "psikanalizde ya da sözle ifadeye dayanan başka bir tedavi türünde, kişinin, bir anısını, düşüncesini ya da çatışmasını sözcüklerle ifade etmek yerine eylemlerle açığa vurması" anlamına gelir (Moore, Fine, 1990). Freud (1914) eyleme dökmenin (acting out), hatırlamanın bir yolu olabileceğini öne sürer ama Freud'un daha çok üstünde durup araştırdığı, bunun tedaviye karşı bir direnç olarak nasıl çalıştığıdır. Klasik analistler,

eyleme dökmeyi istenmeyen bir kavram olarak değerlendirdikleri için psikanaliz literatüründe hastaların eylemleriyle ilgili inceleme ya da açıklama pek yer bulmazdı.

İç ruhsal sorunların çözümünde eylemin rolünü ilk kabul eden kişinin Alan Wheelis olmuştur (Wheelis, 1950). Wheelis, analistlere, hastalarının bazı davranışlarına dikkat etmelerini söylerken demek istediği, analitik süreçte sözcüklerle çalışmanın daha az gerekli olduğu değildi. Ayrıca Wheelis'in, analistleri hastalarını şu ya da bu şekilde davranmaları için ikna etmeye çalışmamaları konusunda uyardığını da belirtmekte fayda var. Wheelis'in yazısı psikanaliz uygulamasında genel olarak pek etki yaratmamıştı. 1967'de Kopenhag'da düzenlenen Uluslararası Psikanaliz Kongresi'ndeki bir açık oturumda, Leo Rangell, eyleme dökmeyi, bu kavramla ilgili küçültücü önyargılardan "kurtarmıştı". Rangell, eyleme dökmenin iletişimsel doğasına ve tedavideki değerine dikkat çekmişti. Rangell'in bu konuyla ilgili kongrede sunduğu makale bir yıl sonra yayımlanmıştı (Rangell, 1968). Aynı yıl, Samuel Novey, "ikinci bakış" (second look) adını verdiği, geçmişe hâkim olmak için çocukluk mekânlarım ve anısı olan yerleri ziyaret etme eylemiyle ilgili olan kavramı ortaya atmıştı. Novey, bu tezi, "çocukların hoşnutsuzluk yaratan deneyimleri tekrar ettikleri, bunu, pasif olarak ilk kez deneyimledikleri duruma aktif olarak hâkim olmak için yaptıkları" görüşünü geliştiren Freud'dan ödünç aldığını belirtir (Novey, 1968, s. 71). Warren Poland (1977) ve ben (Volkan, 1979), Novey'nin ikinci bakışına benzeyen bir kavramı, "hac" (pilgrimage) olgusunu anlatmıştık. Harold Blum, "eyleme dökme"nin klasik anlamda müthiş bir direnç olduğunu ama hastanın eylemlerinin, aynı zamanda travmaya hâkim olma çabasını ve analitik çalışma sürecinde meydana gelen aktarım gelişimini ve yüceltilmiş eyleme doğru atılan bir adımı temsil ediyor olabileceğini yazmıştı (Blum, 1976, s. 183).

Psikanalitik tedavi sırasında hastalarımın eylemlerine yönelik ilgim, divanımda yeterince bütünleşmiş kendilik temsili olmayan kişilerle karşılaştığım zaman ortaya çıkmıştı. Bu hastalarla çalışmalarımdaki birincil terapötik hedef, onları, kişilik organizasyonlarındaki bölünme ya da parçalanmayı onarmayı

deneyecekleri bir seviyeye taşımaktı. Bu onarım süreçlerini anlatan sözcüklerin hastalar için yeterli olmadığını fark etmiştim. Kendi içlerindeki yapısal değişimi gerçekten deneyimleyebilmeleri ve bu değişimi sahiplenebilmeleri için belli başlı eylemleri bizzat gerçekleştirmeleri gerekiyordu. Ben bu tip eylemleri "terapötik oyun" (therapeutic play) olarak adlandırıyorum. Terapötik oyunda "oyun" sözcüklerle anlatılmaz, bunun yerine, öncelikle, genelde haftalarca ya da aylarca devam eden spesifik eylemlerle ifade edilir. Hastanın bu eylemle ilgili zihinsel meşguliyeti ve eylemi analistine anlatış biçimi, her bir seansta, sözel iletişimin merkezi odağı olur.

Terapötik oyun, hasta için yeni bir deneyim olarak yaşanmaya başladığı zaman son bulur. Yüksek seviye kişilik organizasyonu olan hastaların terapötik oyununu da gözlemlemiştim. Bu kişilerde hedef, bir onarımı deneyimlemek değil, zor bir zihinsel çatışmanın çözümünü sahiplenmek ya da bilinçdışı bir fantezinin patolojik etkisini azaltmaktı. Genç bir erkek hastamın penisi önce ödipal yaştayken, sonra da ergenlik döneminde hasar görmüştü. Hastanın iğdiş edilme fantezisi gerçek olmuş, zihinsel çatışmaları ortaya çıkarmıştı. Hasta, çocukluk travmalarının üzerindeki etkisini fark edince terapötik oyuna başlamıştı. Bisiklete binmesini gerektiren yeni bir işe başladığı için kendine bir bisiklet almıştı. Aldığı ilk bisiklet hasarlıydı ve hasarlı penis imgesini temsil ediyordu. Daha sonra, hasarlı penisin zıddını, bacakları arasında bulunan ve güçlü ama savunmacı olan penis imgesini temsil eden süper bir bisiklet almıştı. Eylemlerinin sonuncusu "normal" bir bisiklet almak olmuştu. Bu terapötik oyundan olumlu bir sonuç elde etmesi hastanın aylarını almıştı. Eylemleri sayesinde ortalama bir birey, iyi bir insan olabileceğini "öğrenmişti". Kısaca ben, oynanan farklı rollerin farkına varmıştım. Hastaların daha uyumlu ve sağlıklı bir işleyişe doğru ilerlemelerinde gerekli olan eylemleri değerli bulmaya başlamıştım (Volkan, 1987, 2004b, 2010; Volkan, Ast. 2001; Volkan, Ast, Greer, 2002; Volkan, Fowler, 2009).

Victor'm ilk yıllarında analistin ofisinde ve dışarıda sergilediği eylemler, klasik anlamda eyleme vurma olarak değerlendirilebilir. Havaya daha fazla oksijen salınmasıyla ilgili pro-

jede yer alması ve özellikle de duruşma deneyimi, terapötik oyunla benzerlik göstermektedir. Victor'ın bir "yeni nesne"ye (buna bazen "analitik nesne" ya da "gelişimsel nesne" de denir) gereksinimi vardı (Cameron, 1961; Giovacchini, 1972; Kernberg, 1975; Loewald, 1960; Tähkä, 1993; Volkan, 1976; Volkan, Ast, 1992, 1994). Çünkü bu nesneyi içselleştirecek ve onunla özdeşleşecek, böylece başlangıçtaki çocukluk deneyimlerinden ve onda depolanan şeylerden ortaya çıkan patolojik özdeşimlerin yerine bu yeni nesneyi koyabilecekti. Hastaların "yeni nesne"yle olan etkileşimi, doyurucu bir anne, çocuk ilişkisine benzer (Ekstein, 1966; Rapaport, 1951). Böyle bir gereksinimden söz etmek Victor'ın durumunda tehlikeliydi. Çünkü bu onun zayıf bir birey olduğu anlamına gelirdi. Bu da Victor'ın kendi kendine yeten ve büyüklenmeci olan savunmacı pozisyonuna ters düşerdi. Bu nedenle, Victor, "yeni nesne"ye duyduğu gereksinimi eylemlerinin arkasına saklamıştı. Buna, divandaki eylemi, "öz analizi" de dâhildi. Ancak yine de, "yeni nesne" gereksinimi nedeniyle, Dr. Adeline'in ofisine gelmeye devam etmişti ama bunu, tedaviyi kendi kontrolü altında tutarak yapmıştı. Örneğin, Victor'ın, haftada üç günlük seans rutinine geri dönmeyi reddettiğini biliyoruz. Benim düşünceme göre, Dr. Adeline'in hastasına yönelik karşı aktarım tepkisi, çaresiz öfke hissetmek olmuştu. Victor'ın eylemleri terapötik oyunun hedeflerine yönelmeye başladığındaysa Dr. Adeline, Victor'a karşı daha fazla empati besler olmuş, artık bir olimpiyat koşucusunu izleyen bir izleyici olmadığını hissetmeye başlamıştı. Dr. Adeline ve Victor, birlikte yan yana yürüyecekleri bir noktaya varmak üzereydiler. Victor'ın başka eylemlerini, örneğin; fotoğrafçılığa başladığını analistiyle paylaşması, yumurtasının içindekilerin ve onun yumurtayla ilişkisinin daha ayrıntılı incelenmesini olanaklı kılmıştı.

ONUNCU BÖLÜM

Fotoğrafçılık, Kurtçuklar ve Dikenli Tel Örgülerden Atlamak

Duruşmalar sırasında ve daha sonra, Victor, iki yeni tür tekrarlayan eylemde bulunuyordu. Bunların birincisi, sert şekerlemeleri ağzına atıp seans sırasında emmesiydi. İkincisi de, pek çok farklı yerde fotoğraf çekme hobisiydi. Victor'ın eylemlerini duyunca aklıma iki hastam gelmişti.

Bu hastalarımdan bir tanesi, istenmeyen bir bebek olan genç bir kadındı. Bu kadının ağır narsisistik olan annesi, doğum yüzünden bel çevresinde oluşan çatlaklar nedeniyle çok sinirliydi. Hastanın annesi, sabahları çıplak bir şekilde büyük bir aynanın karşısına geçer, çatlaklarına bakar, çaresizce öfkelenir, sonra da bebeğine bakması için hizmetçisini çağırıp bir köşeye çekilerek somurturdu. Bu hasta beni görmeye başladığında, onun zihninde ben eski bir "kötü nesne", bir "kötü anne" idim. Beni "içeri almak" istemiyordu. Tedavisine başladıktan birkaç ay sonra divanımda uzanırken ağzında bir şeyler olduğunu fark etmiştim. Her seanstan önce ağzına gizlice bir "Life Saver" (cankurtaran) attığını öğrenmiştim. Life Saver, ABD'de küçük paketler içinde satılan bir naneli şeker markasıdır. Bu kadın, eylemleriyle eski annesini temsil eden tehlikeli bir analist imgesinin kendi içine girmesini engelliyordu (Volkan, 2010). Victor ise, ağzına bir şeker atarak, benim hastamın yapmaya çalıştığının tam tersi için çabalıyordu. Victor, tatlı bir "yeni nesne"yi

(literatürde "analitik nesne" ya da "gelişimsel nesne" olarak da adlandırılır) içine alma, içeri yansıtma isteğini açığa vuruyordu (Loewald, 1960; Cameron, 1961; Giovacchini, 1972; Kernberg, 1975; Volkan, 1976; Tähkä, 1993; Volkan, Ast, 1992, 1994). Analistin yeni olması demek, onun gerçek dünyada bir sosyal varlık olması demek değil, şimdiye kadar karşılaşılmamış bir nesne (ve bu nesnenin temsili) olması demektir. Victor, "yeni nesne"yi içine alma, onunla özdeşleşme, yeni ve daha sağlıklı ego işlevleri geliştirme isteğini açığa vuruyordu. Bir gün divanda uzanırken kendisini işaret ederek şöyle demişti: *"Korkularından arın, hayallerini gerçekleştir."* Bu sırada hastayla konuşan kişinin, analistinin "iç yansıması" (introject) olduğunu düşünüyorum. Victor yıllar sonra ilk kez yüzmeye gittiğini ve Mariel ile yaşarken aldığı kiloları vermeye başladığını söylemişti. Duruşmalarla ilgili şunu sormuştu: "*Bütün bunları yaşama cesaretim nereden kaynaklanmıştı acaba?*" Sonra büyükbabasının ötenazi ve öteki yasa dışı eylemlerdeki görevlerini, yaptığı insanlık dışı şeyleri listelemiş ve bunları finans şirketindeyken kendi yaptıklarıyla ve gelecekte yapmak istedikleriyle karşılaştırmıştı. Şimdiden bazı içsel değişimler yaşamaya başladığı görülüyordu.

Aklıma gelen ikinci hastam, analiz yaptığım ilk hastalarımdan biri olan genç bir kadındı. Onunla uzun yıllar önce çalışmıştım. O doğduğu sırada bir buçuk yaşında olan ablası hastaymış ve ölmesi bekleniyormuş. Bu ölüm beklentisi nedeniyle yas tutan anneleri bir göğüs enfeksiyonu geçiriyormuş. Hastam bebekken annesi onu emzirirken çoğu zaman acı duyarak memesini hemen onun ağzından çekermiş. Hastam iki yaşına gelmeden ablası ölmüş. Karısının yıllarca süren yası nedeniyle gerginlik yaşayan baba, hastama cinsel bir motivasyonla dokunmaya başlamış ve bunu hastam ergenliğe girinceye kadar sürdürmüş. Bu nedenle hastam ensest travması yaşamış. Hastam beni görmeye başladıktan bir yıl kadar sonra, her seansın sonunda, divanımda bir dakika boyunca oturup bana bakıyor ve gözlerini kırpıyordu. Sonra da odadan çıkıp gidiyordu. Gözlerini kırparak benim fotoğrafımı çektiğini söylemişti. Seans dışında, kötü duygular nedeniyle yorgun düştüğü zamanlarda, karan-

lık bir odaya gidip aynı şekilde gözlerini kırpıyordu. Bu sırada, zihninde, benim görsel imgem düz bir zemine yansıyarak beliriyordu. Benim varlığımı yanında hissetmek onu rahatlatıyordu. Onun için ben "yeni nesne" olmuştum. Beni "içine alarak" ondaki "iç yansımamı" içinde taşıyordu. Gereksinim duyduğunda bunu kendi yanma dışsallaştırarak zor durumlarla başa çıkabiliyordu (Volkan, 2002). O sırada, benim "yeni nesne" olarak imgemle henüz tam olarak özdeşleşmemişti.

Victor'ın fotoğrafçılık hobisinin, tıpkı benim ilk hastamın sembolik olarak yaptığı gibi, analistinin imgesini içine alma isteğiyle ilgili olduğunu düşünmüştüm. Victor, bunu yapmadan önce, dışsallaştırılmış "kötü nesneler"in fotoğrafını çekiyordu. Bu imgeleri analistine anlatarak "kötü nesneler"i değiştirmeyi ve kendisini bunlardan arındırmayı deniyor, böylece "yeni nesne" için yer açıyordu.

Victor'ın anlattığına göre, Dr. Adeline'in yaşadığı yerde Mezbaha Bölgesi adında bir yer vardı. Bu bölgedeki büyük bir alanda bulunan bazı binalarda hayvanların kesilmesine hâlâ devam ediliyordu. Anlaşılan o ki, buradan geçerken kan kokusu almak ve hayvanların çığlıklarını duymak mümkündü. Diğer binalar eti satışa hazır hale getirmek için paketleme yeri olarak kullanılıyordu. Bu Mezbaha Bölgesi içindeki bir başka alan yenilenerek bir restoran, sinema ve marketin bulunduğu bir alışveriş merkezine dönüştürülmüştü. Victor içsel psikolojik motivasyonlarının farkında olmadan bu Mezbaha Bölgesi'nde fotoğraf çekme işine kendisini kaptırmış ve analistine fotoğraflarını anlatırken heyecan duyar olmuştu. Kısa süre sonra Dr. Adeline, Mezbaha Bölgesi'nin, masum insanların öldürüldüğü Nazi bölgelerinin yerini tuttuğunu anlamıştı. Kesilen hayvanların simgelediği, masum "özürlü bireyler", Yahudiler ve Romanlardı. Ancak kanlı bir yeri bir alışveriş merkezine, içinde güzel şeyler satılan dükkânların, eğlence merkezlerinin ve restoranların olduğu; mutlu, gülen ve canlı insanlarla dolu olan bir yere çevirmek mümkünse, Victor da Nazi büyükbabasıyla ilgili olan korkunç imgeleri korkutucu olmayanlarla değiştirebilirdi. Dr. Adeline, Victor'm fotoğraf çekme hobisinin ve ağzında şekerleme emmesinin ne anlama geldiğini ona açıklamıştı. Victor

artık, sembolik olarak söylemek gerekirse, analistiyle yan yana yürüyor, analistinin ona anlattıkları üstünde düşünüyordu. Çünkü olan biteni kavramaya, kendini gerçek anlamda anlamaya başlamıştı.

Victor, bir pazartesi sabahı arabasını Dr. Adeline'in ofisinin yanına park ettikten sonra, her zamanki gibi, oradaki bir çöp kutusunun yanından geçmişti. Bu hoş mahallede, bu çöp kutusunun kapağı her zaman kapalı tutulurdu ve çevresi de tertemiz olurdu. Görünüşe bakılırsa, birisi hafta sonunda bu çöp kutusunun içine büyük bir parça et atmıştı ve çöp kutusunun kapağını kapatmayı unutmuştu. Çürük et berbat kokuyordu ve üstünde kurtçuklar ziyafet çekiyordu. Victor seansa bu gördüklerini anlatarak başlamıştı. Dr. Adeline hastasının anlattıklarının bir halüsinasyon olmadığını biliyordu. Çünkü bir saat önce kendisi de bu çöp kutusunun yanından geçmişti. Bu seansta ve bunu takip eden pek çok seansta, Victor sürekli kurtçuklardan söz etmiş, Nazilerin öldürdüğü kurbanların derisini yiyen kurtçukları düşünmüştü. Zihninde oluşan görüntü, cesetlerle dolu penceresiz bir otobüstü ve elinde çekiç olan bir adam, hareket edemesin diye otobüsü yere çivilemeye çalışırken, süpürgeli kötü bir kadın da otobüsün çevresini süpürüyordu. Victor'ın aklına, uzun zaman önce "bulut" imgelerini anlatırken, Dr. Adeline'in ondan bu "bulutlar"ın resmini çizmesini isteyerek bahsettiği şeyi gözünde canlandırabileceğini söylediği gelmişti.

Victor, analistinin istediği bu resmi hiçbir zaman çizmemişti. Şimdi, analistin bir iş toplantısı için bir hafta ofisinde olmadığı sürede, Victor'ın hayalindeki penceresiz otobüs ile otobüsün yanında çalışan iki insan, bir "kartpostal"a dönüşmüştü. Victor kurtçuklarla kaplı çürük etin fotoğrafını çekmemişti ama zihninde, bu gördüğüyle ilgili bir resim çizmişti. Victor, Dr. Adeline ile bir tepede oturup aşağılara bakarak bu "kartpostal"da resmedilenleri izleme fantezisi kurmuştu. Otobüsü yere çivileyen adamın imgesiyle, Nazi büyükbabasının imgesini Victor'ın zihnine çivileyen anne ve babasının imgesi birbiriyle bağlantılıydı. Yeri süpüren kötü kadın imgesi ise, Nazi döneminde otobüslerde yaşanan olayları inkâr eden ve saklayan babaanne/anne/baba imgesine dönüşmüştü. Önemli olan, Victor'ın

analistiyle yan yana oturmuş olması ve Victor'ın "kartpostal"ını birlikte izliyor olmalarıydı.

Sonraki seanslarda Victor, otobüsün cesetle dolu olduğunu "görmüştü". Victor, Nazilerin öldürdükleri bu insanların cesetlerinin doğaya karışmayacağını, çünkü bu süreç için gerekli olan kurtçukların da gaz nedeniyle ölmüş olması gerektiğini düşünmüştü. Ancak bir gün, divanda uzanırken, bu analiz divanının yüzlerce kurtçuğun saldırısına uğradığını hayal etmişti. Kurtçukların derisiyle temas ettiklerini ve onu yediklerini hissetmişti. Victor, öldürülme korkusunu ve "kartpostal"ını analiz ofisine taşımıştı. Kısa zaman içinde kurtçukları analistin divanına taşıyarak gerçekten ne yapmak (otobüsü zihninden çıkarıp atmak) istediği ortaya çıkmıştı. Victor, ABD'de katillerin idamıyla ilgili konuşmaya başlamıştı. İdam sandalyesindeki suçluyu öldürmek için düğmeye her zaman iki kişi aynı anda basıyordu, böylece öldürme işini kimin gerçekleştirmiş olduğunu hiç kimse hiçbir zaman bilemiyordu. Bu sorumluluğu iki kişi paylaşıyordu.

Dr. Adeline, Victor'a, ona depolanan katil SS büyükbabasının temsilini, ikisinin beraber "öldürdüklerini" söylemişti. Böylece Victor özgür kalacaktı. Victor bu yorumu içinde hissetmiş, anlamış ve kabul etmişti. Kurtçukları, *içindeki* SS büyükbaba temsilini yiyip bitirmesi için analistinin ofisine getirmişti. Daha sonraki bir seansta da bir sıçanın kurtçukları yediğini hayal etmişti. Victor, zihninde, ölen bir asker ile onu yemek için bekleyen sıçanların resmini de canlandırmıştı. Bu seanstan sonra, daha fazla fotoğraf çekmek için bir kadın arkadaşıyla beraber Mezbaha Bölgesi'ne gitmişti. Bir sonraki seansa geldiğinde Dr. Adeline'e alışveriş merkezinin yanındaki bir arabada bir grup beyaz kabloya benzeyen bir işaret gördüğünü söylemişti. Bu işaret Victor'm aklına bir beyin görüntüsü getirmişti. Kurtçuklar bu beyni yemeye başlamışlardı. Beynin içinden bir balık fırlamış, denize atlayıp yüzmeye başlamıştı. Victor'ın kısa bir süre önce yüzmeye gittiğini anımsayan Dr. Adeline, ona hayalindeki bu balığın Victor'ın kendisini temsil ettiğini söylemişti. Victor kendisini büyükbabasının zihinsel temsilinden ayırıyor ve yüzmeye gidiyordu. Victor'm kıyıya gelmesi

bir nevi yeniden doğum olacaktı. Bir süre önce, iki duruşma arasındaki süreçte, Victor on günlüğüne bir tur gezisine katılmış, Güney Amerika'da bazı yerleri gezmişti. Şimdi bu tura neden katıldığını fark ediyordu. Uzun zaman önce, Nazilerin Güney Amerika'ya kaçtıklarını, isimlerini değiştirdiklerini ve orada yaşamaya başladıklarını okuduğunu hatırlamıştı. Victor, SS büyükbabasının yalan söylediğini hayal etmişti. Büyükbabası aslında ölmemişti, Güney Amerika'ya gitmişti ve orada saklanıyordu. Victor, Güney Amerika turuna ilgi duymasının nedenini ancak şimdi anlıyordu. Dr. Adeline'e şöyle demişti: *"Onu bulamadım. Gerçekten ölmüş."*

Victor, eski Alman fotoğraflarını incelemeye merak salmıştı. Bir gün, Berlin Duvarı'nın inşası sürecinde, bir Doğu Alman askerini dikenli tellerin üstünden Batı Almanya'ya atlarken gösteren ünlü bir fotoğrafla karşılaşmıştı. Bu adam, Victor'm anlattığına göre, "Doğu Almanya'da hapse düşmekten" son anda kurtulmuştu. Fotoğrafı ben de merak etmiştim ve arayıp bulmuştum. Fotoğrafta, dikenli tellerin üstünden atlamakta olan üniformalı ve silahlı bir adam vardı. Adam yere baktığı ve kasket taktığı için yüzünün yarısı görünmüyordu. Fotoğraftaki bu kişiyi tanımak mümkün olmadığı için, Victor'ın kendi imgesini, özgürlük arayışı içindeki bu askere dışsallaştırmasının daha kolay olduğunu düşünmüştüm. Victor, divanda uzanmış, bu askerden söz ederken şöyle demişti: *"Onu hepimiz tanıyoruz."* Sonra neden böyle düşündüğünü merak etmiş ve şöyle mırıldanmıştı: *"Neden onu 'hepimiz' tanıyoruz dedim ki? Bu saçmalık! 'Biz' kimiz? Ailem mi? Büyükbabam mı? Neden büyükbabam olsun ki?"* Kısa bir sessizlikten sonra son kararını açıklamıştı: *"Bu kişi benim. Ben, özgürlüğüme atladım."* Çok gençken iki bisiklet turuna katıldığını, ikisinde de dikenli tellere çarpıp düştüğünü anımsamıştı. *"Bu kez özgürlüğün içine düştüm"* demiş ve şöyle eklemişti: *"Artık kötü patron yok, bataklık projem için sermaye yok, eş yok, kayınvalide yok; ayrıca oğlumu da terk ettim."* Özgürlüğe atlarken derisinin kesildiğini ve kanadığını söylemişti. *"Kan, tişörtümü lekeledi. Şimdi yapmam gereken, tişörtümdeki kan lekeleriyle ilgilenmek..."*

Victor, bir sonraki seansta, Mezbaha Bölgesi'nde daha çok fotoğraf çektikten sonra daha rahat uyumaya başladığını belirtmişti. Ayrıca güzel bir kadınla bir gece geçirdiğinden de bahsetmişti. Victor artık kadınlarla çıkıyordu. Bir kez birlikte dışarı çıktığı bir kadın ona zihinsel engelli bir çocuğu olduğunu söylemişti. Victor, Dr. Adeline'e bu kadınla daha fazla beraber olmak istemediğini, çünkü bunu yaparsa eylemleri aracılığıyla çocukluk deneyimlerini tekrar edebileceğini söylemişti. Dr. Adeline'e bir fotoğrafını anlatmış ve bu fotoğrafla ilgili konuşmuştu. Fotoğrafta küçük Richard üç tekerlekli bir bisikletin üstünde oturmuş gülümsüyordu. Victor, anne ve babasının, bisikletini kardeşine vermesi için onu zorladıklarını hatırlıyordu. Victor, sanki içinde Dr. Adeline konuşuyormuş gibi kendisinden söz ediyordu: *"Çocukluğuna daha çok odaklan, çocukluğun üstünde daha çok çalış ve kendini özgürleştir."* Bu sözler, Dr. Adeline'in bir "iç yansıma" olarak Victor'ın içinde var olduğunu gösteriyordu.

Victor, yas kavramına ilgi duymaya başlamıştı. Sahip olunan imgelerden vazgeçmek ve onları bir "yenisiyle" değiştirmek yas tutmayı gerektiriyordu. Görünüşte, T4 programının dayatmasıyla öldürülmek üzere çocukları ellerinden alman anne ve babaların yasını merak ediyordu. Victor'ın Bernd'e bağlanması, bu merakından çok önce başlamıştı. Victor, Mariel ile annesinin Bernd'e bakma biçiminden memnun değildi. Ayrıca yaşlanan anne ve babasının da oğlu için iyi birer bakıcı olmayacaklarını biliyordu. Mahkemeye gidip oğlunun velayetini almak istiyordu. Bu, gerçekçi olmayan bir istekti. Karısıyla yaptığı anlaşmaya göre, oğlu Victor'ın Güney Amerika'da olduğu hafta sonu dışında, hafta sonları iki buçuk gün onunla kalıyordu.

Oğluyla zaman geçirmek çok yorucuydu ama aynı zamanda da eğlenceliydi. Victor'ın kız arkadaşları oluyordu ve kız arkadaşlarını, onu küçük çocuğu olan bir baba olarak kabul etmeye razı olup olmamalarına göre seçiyordu. Bernd onunlayken, Mariel ile olan anlaşmasını tehlikeye sokmamak için kız arkadaşlarını görmüyordu. Bu durum, Lara ile olan ilişkisi süreklilik kazanınca değişecekti. Bu ilişki bir sonraki bölümün konusu olacak. Victor artık Bernd ile uyuyordu ve anlattıkları

arasında, disosiasyon deneyimlemeye devam ettiğine dair bir iz yoktu. Bu çok önemli bir gelişmeydi. Victor, bir süre sonra, düşüncelere daldığı zamanlarda oğlunun *"Merhaba baba"* diyerek onu şimdiki zamana geri döndürdüğünü söylemişti. Victor'ın söz ettiği şey, eski disosiasyon durumunun kalıntılarıydı.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Yeni Bir Hayatı Aramak ve Bulmak

Bernd yaklaşık iki yaşındayken Victor ve Mariel resmi olarak boşanmışlardı. Victor, evlilik yüzüğünü ne yapacağını düşünüyordu. Onu eritmeli miydi? Sonra, yüzüğü nereye koyduğunu bile hatırlayamadığını fark etmişti. Mariel'in Victor'ın soyadından vazgeçip kızlık soyadını kullanmak istediğini öğrenince sinirlendiği için ayrıldıklarından beri yüzüğü takmıyordu. Bu durum Victor'm aklına şu soruları getirmişti: *"Soyadımı değiştirmek istiyor muyum? Büyükbabamla, babamla ve ailemin Nazi geçmişiyle olan bağımı koparmak istiyor muyum?"* Sonunda kendi içinde gerçekleştireceği ve koruyacağı bir değişimin daha önemli olduğuna karar vermişti.

Victor, bazı seanslarda, özgürlüğünü bulduğunu, bu özgürlüğü sadece dış hayatında değil aynı zamanda içinde de yaşadığını ve tedaviyi sonlandırmaya hazır olduğunu söylüyordu. Ancak sonraki seanslarda da hissettiği boşluktan söz ediyordu. Tam bu sıralarda bir psikanaliz kongresi için Avrupa'ya gitmiştim ve Dr. Adeline de oradaydı. Onunla bir araya gelip Victor'la çalışmasını değerlendirme fırsatı yakalamıştık. Dr. Adeline'e, Victor'm boşluk hissiyle ilgili olarak, onun analitik nesneyle sağlam bir özdeşim yaşaması ve yeni uyumsal ego işlevlerini özümsemesi için daha fazla zamana ihtiyacı olduğunu söylemiştim. Dr. Adeline'e, hastasının, dikenli tellerin üstünden atlayan Doğu Alman askerinin fotoğrafıyla özdeşleştikten sonra

ona dediklerini hatırlatmıştım. Victor, özgürlüğe atlarken tellerin vücuduna battığını ve battığı yerleri kanattığını ifade etmişti. Bu kanı temizlemek ve yeni yarayı iyileştirmek için biraz daha çalışmak gerekiyordu. Dr. Adeline, Victor ile tedaviyi sonlandırmak için henüz iyi bir zaman olmadığı konusunda bana katılmıştı.

Dr. Adeline'e Victor ile yeni bir anlaşma yapmasını ve onu yeniden haftada üç gün görmeye başlamasını söylemiştim. Okurun hatırlayacağı gibi, Dr. Adeline Victor'a onu *sadece* üç ay boyunca haftada bir kez görmeyi teklif etmişti ama o iki yıldır haftada bir kez geliyordu. Dr. Adeline bu konudaki kaygısını pek çok kez dile getirmişti. Victor oldukça yol kat etmiş ve çocukluk ortamının, geçirdiği ameliyatların ve nesiller arası aktarımın erişkin hayatında yaşadığı psikopatolojide oynadığı rolün önemini kavramaya başlamış ve analistiyle çalışmasında köklü değişiklikler yapmış olsa da, analistini ve analitik süreci "özürlü" hale getirmişti. Görünen yüzeyin altında, Victor hâlâ "özürlü" nesneyle ilişkileniyordu ve onun "kurtarıcısı" oluyordu. Tıpkı çocukluğunda yapmayı "öğrendiği" gibi. Bütün bu çalışmaların altında, kendi kendisinin analisti olmayı sürdürerek ve Dr. Adeline'i kontrolü altında tutarak, en baştaki savunma-direnç mekanizmasını canlı tutmaya devam ediyordu.

Dr. Adeline'in seansların sıklığıyla ilgili Victor'a sorular yönelttiğini ve Victor'm her defasında ona katılmadığını ve bu konunun ertelendiğini öğrenmiştim. Victor'ın ilgilenmesi gereken pek çok dış dünya sorunu vardı. İşten atılmıştı ve para kazanması için yeni yöntemler bulması gerekiyordu. İki tane duruşması vardı. Hafta sonları Bernd'e bakıyordu. Bu zorlukların çoğunun ortaya çıkmasında Victor'm kendi psikolojisi rol oynamış olsa da Dr. Adeline'in onu bu konuda incitmemek için dikkatli davrandığını hissediyordum. Dr. Adeline, belki de bir yandan "özürlü" pozisyonuna yerleştirilmiş olmaya bilinçdışı tepki veriyor, bu pozisyona yerleştirilmekten kaynaklanan çaresiz öfkenin ifadesi olarak, Victor'm analitik sürecini "düzeltmiyor" olabilirdi. Benim düşünceme göre, Victor ile yürüttüğü çalışmada, Dr. Adeline'in, kendi babasının Üçüncü Reich dönemindeki geçmişine yönelik duygularıyla bilinçdışında karşı

karşıya kalmış olma olasılığı da vardı. Dr. Adeline'i kendi özel sorunlarını anlatması için zorlamadan bu konuları onunla konuşmuştum. Victor'la daha yoğun bir psikanalitik çalışma sürecine geri dönmesi konusunda ısrarcı olmuştum. Victor'ı tekrar haftada üç kez ofisine gelmesi için hazırlamak adına ona, çeşitli yiyeceklerden oluşan bir tabak *"enchiladas"* (peynir, tavuk, domuz, deniz mahsulü, fasulye, patates ve sebzeler) sunmanın zamanı geldiğini söylemiştim. Dr. Adeline neden Meksika mutfağına özgü bu yemekten bahsettiğimi anlamamıştı, ben de ona nedenini açıklamıştım.

Avrupa'daki psikanaliz kongresinde Dr. Adeline'i de gördüğüm birkaç yıldır, yılda üç ay Massachusetts'teki Austen Riggs Merkezi'nde Kıdemli Erik Erikson Öğretim Üyesi olarak bulunuyor, vaka konferanslarına katılıyordum. Pek çok terapistle çalışmış olan ve konuşma terapilerinden elektrik şok terapilerine kadar türlü terapötik yöntemle tanışmış çok sayıda "zor hasta" Austen Riggs'e gelir. Bu hastalar haftada dört kez deneyimli bir analisti, terapisti veya hâlâ eğitim almakta olan bir terapisti görürler. Eğitim almaya devam eden terapistler, deneyimli meslektaşlarından düzenli olarak süpervizyon alırlar. Austen Riggs Merkezi'ne yeni kabul edilen kişilerin çoğu, "yerleşik aktarım" (built-in transference) olarak adlandırılabilecek olguyu içlerinde barındırırlar (Volkan, 2010; Werman, 1984). Bunun anlamı, böyle bir kişinin, bilinçdışı olarak, şimdiki terapistiyle ya da analistiyle eski terapistinin bir uzantısıymış ve bu nedenle de ondan farklı değilmiş gibi ilişkilenmesi, bunu, terapistleri birbirlerinden ayrı ve farklı bireyler olarak düşünme kapasitesi düşünsel olarak sağlam olsa da yapmasıdır.

Hastanın geçmiş tedavi süreçlerinin bir parçası olmayan yeni terapist ya da analist, eski terapilerinde üstünde durulmamış olan deneyimlerini, beklentilerini ve duygularını, yani yeni terapi çalışmasına taşıyabileceği etkenleri doğal olarak bilmez (ya da çok az bilir). Buna karşılık hasta, farkında olmasa da, yeni terapistinden ya da analistinden, daha önce bir başka terapistte gördüğü tepkilere benzer tepkiler gelmesini bekler ve yeni terapist ya da analist beklediği gibi davranmadığı zaman şaşkınlık yaşar. Sağlam bir terapötik ilişkinin kurulmasında,

yerleşik aktarımın belirtilerine dikkat etmek kritik öneme sahiptir. Ayrıca, yardım almak için farklı insanlar görmüş olan bir hasta, kendi psikopatolojisiyle ilgili ya da ilgisiz olabilecek ve kafa karışıklığı yaratmadan bir araya getirilebilecek ya da getirilemeyecek farklı "kavrayışlar" biriktirir. Austen Riggs'te bulunduğum dönemde, eğitim gören meslektaşlarıma, yeni hastalarının yerleşik aktarımlarına ve önceki terapilerin desteğiyle hayatlarındaki sorunlarla ilgili sahip oldukları "kavrayışlara" özellikle dikkat etmeleri konusunda tavsiyede bulunuyordum. Bu mesleki bulgularını yeni hastalarla paylaşmalarını söylüyordum. Bu sayede, hastalarının yerleşik aktarımlarının hedefi olmaktan mümkün olduğunca kaçınabileceklerini ve kendilerini eski terapistlerden ayrı ve farklı bireyler olarak koruyabileceklerini düşünüyordum.

Önerilerime uyan meslektaşlarımın yeni hastalarıyla daha iyi terapötik ilişki kurabildiğini görmüştüm. Bir gün, Austen Riggs'teki yeni birkaç meslektaşımla beraber öğle yemeği için bir Meksika restoranına gittiğimizde onlara yukarıda yazdıklarımı anlatmıştım. Bu sohbet sırasında masamıza *"enchiladas"* servis edilmişti. Bir meslektaşım, tedaviye karşı gelişebilecek ciddi bir direncin önüne geçmek için yeni gelen hastaya yerleşik aktarım ve buna bağlı sorunlarla ilgili "özet" vermeyi, çeşitli yiyeceklerden oluşan bir *"enchiladas"* tabağı sunmaya benzetmişti. Mide yanmasını engellemek için doğru miktarda "yemek" sunmak gerekiyordu. Bu benzetmeyi duyduğum günden beri, az ya da çok değil, tam olarak doğru miktarı sunma önerisine uyarak "bir tabak *enchiladas* sunmak" ifadesini kullanırım.

Victor, Dr. Adeline'den önce bir başkasından terapi yardımı almamıştı. Ancak analizine başladığında "iki kişiydi". Önceki bölümlerde anlatıldığı gibi, Victor pek çok kez psikopatolojisinin farklı yanlarını ve bunlarla başa çıkmak için giriştiği eylemleri hatırlıyordu. Bu eylemleri gerçekleştirirken, yaşlı patronu gibi insanlarla çeşitli "aktarım ilişikleri" yaşamış, bu kişilere ait üstün imgesinin yerini suçlu imgesi almıştı. Mariel'le birlikte olduğu dönemde, Mariel, onun koruması gereken bir "özürlü insan"dı. Kayınvalidesini sık sık "kötü nesne" olarak kullanıyordu. Bir devlet dairesinde çalışan ve Victor'a çevre

projesini geliştirmesinde yardımcı olan birisi ise "iyi nesne"ydi. Victor, bazen analistini haftada üç kez görmeye gelen bazen de analistiyle haftada bir buluşan bir hastaydı. Bu sürede çok fazla malzeme toplanmıştı. Bu, en çok da Victor'ın eylemlerinin anlamı bulunarak yapılmıştı. Victor, analistiyle yan yana yürümeye ve incelemeleri onunla beraber yapmaya başlamıştı. Ancak görünen yüzeyin altında Victor, analitik süreci hâlâ kontrol etmekten ve "itfaiyeci" olmaktan vazgeçmiyordu.

Dr. Adeline'e, Victor'a ona anlatacağı çok önemli bir şey olduğunu ve oturup konuşmaları gerektiğini söylemesini önermiştim. Dr. Adeline, hastasını karşısına alacak, ona şimdiye kadar birlikte topladıkları bilgilerin bir "özetini" sunacak ve tedavi sürecinin hangi aşamasında olduklarını söyleyecekti. Terapi sayısını haftada üçe çıkarmanın zamanı geldiğini vurgulayacaktı. Seanslarda Dr. Adeline'in "özürlü analist" olmaması ve analitik süreci Victor'ın "kontrol etmemesi" gerektiğini belirtecek, böylece Victor'm yeni ego işlevlerini özümseme işini tamamlayabileceğini ve gerçekten iyileşeceğini ona anlatacaktı. Dr. Adeline önerilerime uymuştu. Ayrıca, Victor'ı haftada bir değil üç kez karşısına oturtmayı da başarmıştı. Dr. Adeline, Victor'a bir tabak *"enchiladas"* sunarken onu aşırı beslememeye özen göstermişti.

Victor'ın Dr. Adeline'i haftada üç kez görmeye başlamasıyla beraber çalışmalarında yeni bir sayfa açılmıştı. Victor yeni kız arkadaşı Lara'dan giderek daha fazla bahseder olmuştu. Lara'yı çok önceden, okuldan tanıyordu ama daha önce onun erkek arkadaşı değildi. Victor, Mariel'den ayrıldıktan bir yıl sonra, sosyal bir ortamda Lara'yla karşılaşmıştı. Lara, büyük bir havayolu şirketinde hostes olarak çalışıyordu ve dünyanın pek çok yerini görmüştü. Victor ila karşılaştıklarında Lara çalıştığı havayolu şirketinde yeni terfi etmiş, çok iyi bir idari pozisyona getirilmişti. Yeni işine alışmaya çalışan Lara bazen işi yapamadığını hissediyordu. Böyle zamanlarda başka iş fırsatlarını düşündüğü bile oluyordu. Victor, Lara'yı yaşadığı bu gerginliklerden "kurtarmak" istiyordu ve onun kurtarıcısı olmak istediğini dile getiriyordu. Lara, Victor'a kurtarılması gereken bir kadın olmadığını çok açık bir şekilde söylemişti. Pek çok gece La-

ra'yla beraber uyuyan Victor bir gece onu uyandırmış ve şöyle demişti: *"Hadi buradan çıkalım."* Victor, eskiden olsa, disosiasyon (ayrışma, çözülme) sırasında yaptığı konuşmaları hatırlamazdı ama bu kez, Lara'nın ona odayı terk etme gibi bir niyeti olmadığını söylediğini hatırlayabiliyordu.

Victor, Dr. Adeline'e, Lara'yla olan ilişkisine bakılınca, bir kadınla farklı tür bir ilişki yaşamayı öğrenmiş olduğunun görülebileceğini, bu tip bir ilişkinin onun için yeni bir şey olduğunu söylemiş ve *"İlk kez birisine aşık oldum"* demişti. Victor'ın bazı libidinal aktarım beklentilerini analistinden Lara'ya taşıdığı açıktı. Ayrıca Victor'ın analistiyle yaşadığı ilişki de değişmişti. Dr. Adeline'in de artık "özürlü" olması gerekmiyordu ve Victor bu değişiklikten sonra da Dr. Adeline'e karşı açık bir erotik ilgi göstermemişti. Victor iyileştiğini göstermek için, yeni eylemlerini anlatmak yerine, rüyalarıyla ilgili konuşmaya başlamıştı. Rüyasında, ondan uzaklaşan bir otobüs görmüştü. *"Otobüsü kimin kullandığını bilmiyorum"* demişti, *"Otobüsün içinde değildim."* Bir başka rüyada çatının üstünde duran bir kuzgun görmüştü. Kuzgun önce Victor'ı izlemiş, sonra da uçmuş ve gözden kaybolmuştu. Victor bu kuzgunun SS büyükbabasının imgesi olduğunu ve rüyanın da Victor'm bu imgeden kurtulduğu anlamına geldiğini düşünmüştü.

Victor artık kendisini bir olimpiyat koşucusu olarak görmüyordu ve bu değişiklik de yine Lara'yla ilgili sözlerinden anlaşılıyordu. Victor, eskiden ereksiyonunu uzun süre en iyi koruyabilen adam olduğuyla övünürdü. Şimdiyse, bir akşam kız arkadaşının vajinasına girer girmez orgazm olduğunu Dr. Adeline'le rahatça paylaşabilmişti. Ayrıca "her gece yaşadığı panik ataklar" nedeniyle Mariel'in onunla uyumaya dayanamadığını da hatırlıyordu. Lara çok farklıydı. Bernd'e de iyi davranıyordu ve hafta sonları onunla futbol oynuyordu. Victor artık "disosiasyon" yaşayıp pencerenin camını kırmak yerine, yaşadığı dairede oğlunun kaldığı odanın penceresinin iyice kapalı olup olmadığını kontrol ediyordu. Küçük çocuğun pencereyi açıp üçüncü kattan aşağıya düşmeyeceğinden emin olmak istiyordu.

Victor'm, Dr. Adeline'i yeniden haftada üç kez görmeye başladıktan sonra da yaklaşık bir yıl boyunca ondan sakladığı

bir sırrı vardı. Victor'ın anne-babasından ve Mariel'in ailesinden ekonomik destek alarak bir pansiyon aldığını ve kiralama işine başladığını okur hatırlayacaktır. Boşandıktan sonra Mariel bu işte ortak olmaktan vazgeçmişti. Bu arada mekânda ciddi bir yenileme gerekiyordu ve kiracı bulmak çok zor hale gelmişti. Victor'm kazandığı para çok çabuk bitiyordu ve Victor ciddi ekonomik sorunlar yaşıyordu. Sonunda pansiyon satışa çıkarılmıştı ama alıcı bulunamamıştı. Victor bu bilgiyi Dr. Adeline'den saklamıştı. Bunun temel nedeni yine psikolojikti: Victor "özürlü bir insan" olamazdı.

Pansiyon satılınca Victor çok rahatlamıştı. Yaşadığı ekonomik sorunları ancak bu satıştan sonra Dr. Adeline'e anlatmıştı. Seanslarından birinde Lara'ya karşı açık olduğundan ve yaşadığı ekonomik zorlukları ondan saklamadığından bahsetmişti. Almancada "birinin pantolonunu indirmesi" deyimi "açık olmak" anlamına gelir. Dr. Adeline, Victor'a pantolonunun indirmesi durumunda onu gözlemleyen birisinin ne göreceğini sormuştu. Victor'm yanıtı, gözlemcinin onun "yumuşak ve hassas" taraflarını göreceği olmuştu. Victor'm çağrışımları sayesinde, eskiden geçirdiği ameliyatı, savunmacı alışkanlığı olan uzun ereksiyonlarım, savunmasız insanlar gazlanabildiği için hassasiyetini saklamasını ve başka konuları tartışabilmişlerdi. Dr. Adeline'in ve Victor'ın bu konuları bir kez daha gözden geçirme fırsatı olmuştu. Bu kez, bu işi sözcüklerle ve duygularla yapmışlardı. Ancak, bunların yanı sıra, Victor'da yeni bir eylem gözleniyordu. Vücudunda yumuşak ve hassas bölgeler olduğunu belirttikten sonra, seanslara bir şapka takarak gelmeye başlamıştı. Dr. Adeline, ona kafasının penisini simgelediğini ve şapka takmanın da kafasını korumak için seçtiği bir yol olduğunu açıklamıştı. Bu konuşmanın ardından Victor şapka takmaktan vazgeçmişti. Artık sıradan ve ortalama bir adam olmaktan memnuniyet duymaya başlamıştı. Bir kez daha Dr. Adeline'le çalışmasını sonlandırmak istediğini dile getirmişti.

Victor'm psikanalizinin nasıl sonlandığını anlatmadan önce, bu hastanın sorunları üstünde çalışma sürecine ışık tutan başka bazı hikâyeler anlatacağım. Bu hikâyelerden biri, Victor'm, babasına, büyükbabasının öteki mektuplarını da görmek

istediğini söylemesiyle ilgili. Victor'm babası, "okunabilecek mektuplar"ın tamamını ona verdiği konusunda ısrar ediyordu. Daha sonra oğluna yine aynı mektupları vermişti. Victor bu mektuplara bir kez daha bakmış ama yeni hiçbir şey görememişti. Bu olay, Victor ile Dr. Adeline arasında, Victor'm SS büyükbabasıyla ilgili tarihsel gerçekliğin ne olduğuna yönelik derin bir tartışma başlatmıştı. Victor bir kez daha büyükbabasıyla ilgili halka açık olan bilgileri araştırmıştı. Ulaştığı bilgilerde, büyükbabasının, Rus cephesine gittikten sonra bile Yahudi insanların ve/veya çeşitli direniş hareketlerine katılan "partizanların" yok edilmesinde rol oynadığına dair ipuçları vardı.

Bu arada Lara, Victor'm kiralık dairesine taşınmıştı ve her gece onunla aynı yatakta uyuyordu. Bernd'in hafta sonları geldiği zaman kaldığı kendisine ait bir yatak odası vardı. Bu sıralarda, medyada bir uçak kazası ve kazadan sonra denizde bulunamayan yolcularla ilgili çok fazla haber yer alıyordu. Bu haber, bir gece, Victor için rüyadaki gün kalıntısı olmuştu. Rüyada, Victor'm Lara'yla paylaştığı yatağın kenarında bir çukur vardı. Yaşlı bir adam, bir kadın ve bir çocuk bu çukurda kayboluyorlardı. Victor bu gördüğünün rüya mı olduğunu yoksa kendisinin bu deliği, yaşlı adamı, yaşlı kadını ve çocuğu hayal mi ettiğini tam olarak bilemiyordu. Dr. Adeline ve Victor'm aklına, *The Tell-Tale Heart* ve Victor'ın büyükbabası ve aile hikâyesinin imgelerinden kopma isteği ile buna yönelik girişimleri gelmişti. Bu rüyadan sonra Bernd, Victor ile Lara'nın yatak odasına gelip Victor'a tam olarak onun rüyasında gördüğü ya da hayal ettiği yerde bir çukur olduğunu söyleyince Victor şok olmuştu. Bernd, itfaiyecilerin bu çukurdan aşağı inerek bir yangını söndürdüklerini de hayal etmişti. Bu olay Victor'ı büyülemişti. Victor'ın, Bernd'in fantezisinde oynamış olabileceği rolle ilgili en ufak bir fikri yoktu ama bu olay, onu nesiller arası aktarıma gerçekten inanan biri yapmıştı. Daha sonra Victor anne ve babasının evine gidip onlara çukurlu rüyasını anlatmış ve Bernd'in de aynı yerde bir çukur hayal etmiş olduğunu söylemişti. Nesiller arası aktarım oğlu Bernd'i de etkilediği için büyükbabasının *bütün* mektuplarını görmekte ısrar etmek zorunda olduğunu belirtmişti. Victor'ın söylediğine göre, babası bu

mektupların tümünü almasına izin vermişti ve Victor mektupların hepsini alıp kendi dairesine götürmüştü. Victor mektuplara hemen bakamamış, onları kendisini hazır hissettiği zaman okumuştu. Bu mektuplarda da büyükbabasıyla ilgili çok acayip bir bilgi yoktu. Ben, acaba Victor'm babası SS komutanının suçlu davranışlarına dair ipucu olabilecek bütün malzemeleri yok etmiş olabilir mi diye düşünmüştüm. Büyükbabasının bütün mektuplarını okuyup babasına geri veren Victor ile babası arasındaki ilişki değişmişti. Victor, babasının çocukluğunu düşünür olmuştu. Babası, yapayalnız ve kafası karışık bir çocuk olmalıydı. Victor, bu olaydan kısa bir süre sonra babasını ziyaret etmişti ve ikisi birlikte bir kuş yuvası yapmışlardı. Victor, babasıyla hayatında ilk kez baş başa zaman geçirmişti. Dr. Adeline'e söylediğine göre, o günden sonra, babasını ziyarete gittiğinde artık gerginlik hissetmiyordu.

Bundan sonra Dr. Adeline'den aylarca haber almamıştım. Sonra bir gün, beni arayıp Lara'nın hamile olduğunu söylemişti. O sırada Bernd neredeyse üç yaşındaydı. Victor seanslarında Mariel'in hamileliği ile Lara'nınkini karşılaştırıyordu. Yaşadığı büyük dairesinde ikinci çocuğu için bir oda hazırlamaya başlamıştı. Lara'yla evlenmeyi ve analizini sonlandırmayı planlıyordu. Bu kez, Dr. Adeline de çalışmalarının sonuna geldikleri konusunda onunla hemfikirdi. Victor Lara'yla evlendi ve ardından analizi sonlandırdı.

ON İKİNCİ BÖLÜM

Özdeşim, Depolama ve Nesiller Arası Aktarıma Başka Bir Bakış

Birinci bölümde, Dr. Ira Brenner'ın hastası olan Yahudi bir adamdan söz etmiştim. Bu adam, babasının Gestapo'dan kaçtığı, saklandığı, sonunda da yakalandığı yaştayken, yasa dışı bir şey yapmıştı ve bu nedenle de hapse atılmıştı. Bu adamı hapse attıran eylem, babasıyla özdeşiminin ifadesiydi. Bu davranışının arkasında başka bir psikolojik motivasyon var mıydı bilmiyorum ve onu hapse gönderen yasayla başının nasıl belaya girdiği konusunda hiçbir fikrim yok ama Dr. Brenner'ın bu hastasının hikâyesi aklıma, analiz edilen başka bir Alman hastayı getirmişti. Bu Alman hastanın, Alman analistine zaman zaman danışmanlık yapıyordum. Bu hastaya "Fritz" diyeceğim.

Fritz'in, kırk dokuz yaşındayken, onu akıl hastanesine gitmek zorunda bırakan, aksi takdirde hapse düşeceğinden kaygı duyulmasına neden olan hareketini hiçbir zaman unutmayacağım. Fritz'in bir analistle çalışmasının nedeni bu olaydı. Fritz'i bu duruma düşüren garip davranışı, karısına, müstehcen bir dil kullanarak yazdığı ve ondan kaltak diye söz ettiği bir mektupla başlamıştı. Mektupta, karısıyla arasında geçen cinsel eylemleri ve özel cinsel taleplerine karısının tepkisiz kalışını açıkça anlatmıştı. Ardından, bu mektubun üç yüz kopyasını yapmış ve bu mektupları, yanlarına "onursuz" karısının fotoğra-

fım da ekleyerek, karısıyla yaşadığı bölgedeki posta kutularına bizzat kendisi atmıştı. Fritz tedaviye geldiğinde bu mektubu yazdığı ve çoğaltıp dağıttığı için hapse atılabileceğini bildiğini belirtmişti. Ancak karısının onun özel cinsel taleplerine boyun eğme "sözünü" tutmama ve kendisine para aktarmak için gizli banka hesaplarına erişme "suçları" nedeniyle, hak ettiği cezanın onurunun kırılması olduğuna inanıyordu. Fritz, analiz sonlandırılıncaya kadar tedaviye devam etmek zorundaydı, yoksa hapse girecekti.

Fritz'in SS içinde bir paramiliter örgüt olan Waffen SS'in (Silahlı Savunma Bölüğü) üyesi olan babasının ve SS ideolojisinin zihinsel temsili, Fritz'in içselleştirilmiş nesne ilişkilerinde ve insanlarla etkileşiminde ortaya çıkıyordu. Bu temsil, kötü niyetli o mektubu yazmasında da bir etkendi. Fritz'in babasıyla özdeşleşmesini, SS büyükbabasının zihinsel temsili için Victor'ın depo görevi görmesiyle kıyaslayacağım.

Fritz'in babası araba tamircisiydi. Boyu yeterince uzun olmadığı ve aristokrat bir aileden gelmediği için resmi SS üyelerinde aranan özelliklere sahip değildi. Ancak iyi bir tamirci olduğu için, İkinci Dünya Savaşı başladığında SS tarafından askere alınmış ve sonunda da dört yüz kişiyi yöneten oldukça yüksek seviyede bir memurluk olan *Hauptsturmführer* rütbesini almıştı. Birkaç bin kişiden oluşan bir bölüğün silah, kamyon ve tanklarının teknik bakımından ve tamirinden sorumluydu. Fritz'in babasının bir toplama kampında çalışmış olup olmadığı bilinmiyordu ama Dachau'ya erişimi olduğu biliniyordu. Örneğin; bir keresinde, karısı ve üç kızıyla yaşadığı kasabanın bomba nedeniyle hasar görmüş bir bölgesinin onarımı için Dachau'daki tutsakları örgütlemişti. O sırada Fritz henüz dünyada değildi. Babasının askeri rütbesi nedeniyle Fritz'in ailesi yüksek bir sosyal statüye sahipti.

Savaş bittikten sonra Fritz'in babası bir Amerikan ceza kampında üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. İlginçtir ki, hapis süresini geçirmesi için Dachau'ya gönderilmişti. 1947'de eve döndükten sonra oğlu Fritz doğmuştu. Oğlu büyürken babası, sadece elit bir askeri birimin, Waffen SS'in üyesi olduğu için cezalandırıldığını söylemeye devam ediyordu ama aslında savaş

suçları işlemiş olma olasılığı daha yüksekti. Bunun yanı sıra, Fritz'in babası Dachau için "açlık kampı" demeyi de sürdürüyordu. Aslında kastettiği, fiziksel açlıktan çok, orada bulunduğu süre içinde yaşadığı psikolojik açlıktı. Burada, eski bir SS komutanı olarak, kendisinden alt seviyedeki adamlarla aynı yere yerleştirildiği ve Nazi rejimi döneminde onun astı olacak insanlarla aynı tuvaleti kullanmak zorunda bırakıldığı için ağır bir aşağılanma hissetmişti.

Fritz'in babası cezasını çekerken, ailesi ağır bir sosyal ve ekonomik kriz içindeydi. Oturdukları ev ellerinden alınmıştı. Nazi günlerinde belediye başkanının ve diğer önemli kimselerin arkadaşlığının keyfini süren annesi artık çöp kutularından topladıklarıyla kendisini ve üç kızını doyuruyordu. Fritz'in babası eve döndüğünde savaştan önceki karakteri çarpıcı bir biçimde değişmişti. Bu adamın oğlunun tedavisinde, analist ve ben şu sonuçlara varmıştık. Fritz'in babası kısa boyu nedeniyle SS'e kabul edilmeyeceğini düşündüğü için başlarda küçük düşürüldüğünü hissetmişti. Waffen SS üyesi olduktan sonra ise bu "aşağılık" durum karşısında kendisini savunmak için askeri pozisyonundan faydalanmıştı.

Ceza kampına kapatılmak onu daha aşağı, daha düşük bir konuma sokmuştu ve bu nedenle bir kez daha küçük düşürülmüş hissetmişti. Eve döndükten sonra küçük düşürülmüş, travmatize olmuş kendiliğini, aile bireylerini aşağılayarak ve terörize ederek onlara dışsallaştırmıştı. Kendi eksiklerini telafi etmek için SS ile savunmacı bir biçimde aşırı derecede özdeşleşmişti. Sembolik bir toplama kampına dönüştürebileceği en güvenli yer, amirlik pozisyonunu sürdürebileceği yer olan kendi eviydi. Bazen, sabah dörtte ailesini bağırarak uyandırır, yoklama için sıraya geçmelerini söylerdi. Nazi toplama kamplarında askeri yoklamaların (*Appellplatz*) her gün yapıldığını hatırlamakta fayda var. Fritz'in babası karısının her gün harcayabileceği para miktarını 1 Alman Markı olarak belirlemişti. Karısı ve çocukları sürekli olarak açtı. Bu adam, yaşadığı zihinsel çöküşe karşı kendisini savunmak için, Harold Searles'ın (1965) daha sonra "öteki kişiyi delirtmek" olarak adlandıracağı bir süreci yaşamaktaydı. Bu adamın durumunda bu öteki kişi karısıydı. Örne-

ğin; karısına, kendisini nasıl öldürebileceği konusunda asılma, boğulma ya da elektrikli sandalye gibi seçenekler sunuyordu. Karısına "kaltak" diye seslenerek onun onurunu kırıyordu. Onu dövüyordu. Daha sonraları, kızlarından birine tecavüz etmişti.

Bu kitaptaki amacım Fritz'in gelişim yıllarının ve akıl almaz çocukluk travmalarının ayrıntılarına inmek değil. Kısaca anlatılan bu hikâyeden anlaşılacağı üzere, Fritz, babası ceza kampından döndükten sonra, tehlikeli ve kaotik bir ortamda dünyaya gelmişti. Annesi zaman zaman kısa süreliğine akıl hastanesine yatırılıyordu. Yaşadığı kuruntulu durumlarda Hitler'in "depresyondaki kız kardeşi" ile iletişim kuruyor ve kendini Stalin'le evliymiş gibi hayal ediyordu. Fritz'e ablaları bakıyordu.

Fritz anaokulundayken ayrılma-bireyleşme (Mahler, 1968) sorunları yaşamıştı. Çocukken ağlama krizleri geçiriyordu, ayrıca örümcek ve fare fobisi vardı. Bir siyah köpek imgesiyle karşı karşıya gelmeye dair kaygı duyuyordu. Burada, SS üniformalarının simsiyah olduğunu hatırlatmakta fayda var. Fritz'in siyah köpekle karşılaşma hayalleri çok büyük olasılıkla saldırgan kişiyle özdeşleşme çabasını yansıtıyordu. Fritz büyürken, kendi iç sorunlarına çözüm olarak, saldırgan babasıyla kurduğu özdeşime sıkı sıkıya sarılmıştı. Bu özdeşimin başlıca nedeni, yeterince iyi bir anneyle deneyimlerinin olmamasının ve zihinsel gelişim sürecinde ağır travmalara maruz kalmasının etkisinden kurtulmaktı. Küçük Fritz, babasıyla ve SS'le özdeşimini gösteren eylemlerde bulunuyordu. Zamanının çoğunu oyuncak askerleri savaştırarak geçiriyor, ölmüş olanları yeniden hayata döndürüyor, sonunda hayatta kalacak olan askerler dışındakileri tekrar öldürüyordu. Fritz, oyunun sonunda hayatta kalan askerleri mağlup görüyordu. Bu paradoksal düşünceyi anlayabilmek için sadece Fritz'in babasının başına gelenleri (babası, hayatta kalanlardan biri olarak cezalandırılmıştı) göz önünde bulundurmak yetmez, ayrıca babasının ona SS'in kaderini nasıl anlattığını da dikkate almak gerekir.

Savaş sırasında Waffen SS içinde can kaybı çok yüksek seviyedeydi. Rus cephesinde tahmini yaşam süresi yaklaşık bir buçuk yıldı. Bu nedenle, bir seviyede, Waffen SS üyelerinin

savaştan ölü ya da canlı çıkıp çıkamayacaklarını bilemedikleri için kaygı duyuyor olmaları mümkündü. Ancak SS ahlakının onlara dayattığı ve aşıladığı fikir, en yüksek başarının, Hitler için hayatını vermeye hazır olmak olduğuydu. Fritz'in babasının, onun usta bir araba tamircisi olduğunu belirten SS'ten gelen el yazması bir mektubu vardı ve mektup kâğıdının kenarındaki slogan, Führer için hayatını vermeye hazır olmakla ilgiliydi. Fritz, bu ender bulunan el yazması mektubun babasını çok gururlandırdığını düşünüyordu. Babası, bu mektup sayesinde, eksiklerine rağmen elit tabakadan olduğunu hissediyordu. Oysa elit olmak demek, ölmek ya da cezalandırılmak demekti.

Fritz'in babası, bir bakıma, SS'ten hiçbir zaman ayrılmamıştı. Eski SS üyelerinin yardımlaşma ve destek için 1951'de kurdukları bir örgüt olan *Hilfsgemeinschaft Auf Gegenseitigkeit Der Angehörigen Der Ehemaligen Waffen SS*'e (HIAG) üyeydi. Bu örgüt, savaş sonrası Almanya'da eski SS'e yönelik bir sosyal damga olduğundan, eski SS üyelerinin birbirleriyle yardımlaşabilmeleri için kurulmuştu. Fritz'in babası, oğlunun önünde, SS'teki hayatıyla ilgili rahatça konuşuyordu. Örneğin; SS komutanı olduğu için kadınların ona cinsel birliktelik teklifinde bulunduğunu açıkça anlatıyordu. Evliyken yaşadığı evlilik dışı cinsel birlikteliklerden bahsediyordu.

Fritz on dört yaşındayken, annesi bir kez daha akıl hastanesine yatırılmıştı. Bu kez orada yıllarca kalmış ve orada ölmüştü. Bu olaydan sonra Fritz, annesinden boşanmış olan babasıyla daha fazla ilişki kurar olmuştu. Babasının bir garajı vardı. Genç Fritz burada çalışmaya ve babasından profesyonel tamircilik eğitimi almaya başlamıştı. Fritz askerliğini yaptıktan sonra, anaokulundan beri tanıdığı ilk karısıyla evlenmiş, iki çocukları olmuş ve babasının garajında çalışmaya devam etmişti. Babasının yolundan giderek birden çok evlilik dışı ilişki yaşamıştı. İki adam, sahip oldukları benzer davranış biçimleriyle ilgili açıkça konuşuyorlardı. Fritz on üç yıl evli kaldıktan sonra boşanmıştı. Aynı yıl içinde babası ölmüştü. Analizi sırasında babasının son gününü anımsamıştı. Hayatında ilk kez, babasının şefkatle onun yüzüne dokunduğunu ve *"Oğlum"* dediğini, babasına karşı bir "duygusal yakınlık" hissettiğini anlatmıştı. Ba-

bası, cenazesinde çalınması için Wagner'den bir parça seçmişti. Cenazede bu müziği duyan Fritz, babasının sonunda "evine" gittiğini düşünmüştü. Babasının ölümünün ardından yaşadığı yas sürecinin, Fritz'in kayıp nesneyle, saldırgan SS babayla olan özdeşimini artırdığı ve sağlamlaştırdığı görülüyordu.

Üç yıl sonra Fritz'in annesi de ölmüştü ve Fritz tekrar evlenmişti. Tıpkı babasının hapishaneden çıkıp eve geri döndüğünde çok değişmiş olması gibi, Fritz'in kişiliği de ikinci evliliğinden sonra kökten değişmişti. Fritz, sıradan bir koca gibi davranmaya çalışırken, bir parçasının bir "granit kule"de yaşadığını ve bunun insanlardan saklanması gerektiğini hissediyordu. Ancak ikinci karısını, kendisinden "aşağı" biriyle beraber olmak için seçtiğinin farkındaydı.

Yıllar içinde anlamıştı ki, evde "kral hazretleri" olmak istiyordu ve karısıyla "efendi-köle" oyunları oynuyordu. Evliliklerinin onuncu yılında Fritz'in cebinde hayat kadınlarının ismini bulan karısı onu evden kovmuştu. Evden ayrıldıktan altı ay sonra Fritz yukarıda anlattığım mektubu yazıp çoğaltarak mektupları posta kutularına atmıştı. Tedavi sürecinde, karısının küçük düşürülmesini tıpkı Yahudileri sarı yıldızlı bant takmaya ya da diş fırçasıyla sokakları temizlemeye zorlayarak halk içinde küçük düşüren Nazilerin (SS) yaptığı gibi toplumsal bir olay haline getirdiğinin farkında olduğunu belirtmişti. Fantezisi, mektup yayıldıktan sonra karısıyla karşılaştığında göreceği yüzün, tıpkı toplumdan dışlanan ve hayatlarının tehlikede olduğunu hisseden Yahudilerin yüzleri gibi dehşet içindeki birinin yüzü olacağıydı. Fritz'in babası Amerikalılar tarafından cezalandırılmadan önce yaklaşık on yıl SS üyesi olmuştu. İkinci karısıyla evliliğinin onuncu yılında Fritz, bir bakıma, kendi SS kariyerini sonlandırmıştı. SS modeline uygun bir suç işlemiş ve babasının cezalandırıldığı gibi cezalandırılmayı beklemişti. Psikanaliz tedavisi Fritz'e pek yardımcı olmamıştı. Daha sonra, kulaklarında ağır bir kronik enfeksiyon ve enfeksiyona bağlı aşırı akıntı oluşmuştu. Boşanma süreciyle ilgili mahkeme kararının açıklanmasından bir gün önce de ölmüştü.

Naziler ile ilgili davranış biçimlerinin nesiller arası aktarımının gözlemlendiği Fritz ve Victor vakaları arasındaki temel

fark, Fritz'in babasını tanımış ve onunla etkileşime girmiş olması; Victor'ın ise büyükbabasının ölümünden çok sonra doğmuş olmasıdır. Fritz'in babası Nazi rejimindeki hayatıyla ilgili açık açık konuşuyordu ama Victor'ın anne ve babası, büyükbabasının Üçüncü Reich döneminde oynadığı rol konusunda sessizliklerini koruyorlardı. Fritz vakasında özdeşimin, Victor vakasında ise depolamanın nesiller arası aktarımdaki rolünü görüyoruz. Her iki birey de, biri ikinci, diğeri üçüncü nesil olmak üzere, tarihsel olayların etkisinin taşıyıcılarıdır.

Özdeşim ve depolama süreçlerinin ikisi de sessizce meydana gelir. Gözlemci kişinin, özdeşim ya da depolama olayının gerçekleştiği ve kalıcılaştığı anı görebilmesi mümkün değildir. Çocukları gözlemlemek ya da analiz sırasında hastaların çocukluk hikâyelerini dinlemek, bu süreçlerin nasıl yavaş yavaş ilerlediğini gösteren örnekler sunar. Fritz'in oyuncak asker takıntısı ve onlarla oynama biçimi SS babasıyla özdeşimine bir örnektir. Fritz, babasının imgesini ve Üçüncü Reich tarihiyle ilgili psikolojik görevleri özümseme işinde *aktif* ortaktır.

Erişkinlikte gerçekleşen bir özdeşim sürecini incelemenin en iyi yolu, kendileri için psikolojik önemi olan bir insanın ölümünün ardından kederlenen ve yas tutan bireylerle çalışmaktır. Freud'un (1917) *"Yas ve Melankoli"* adlı yazısı, yas tutan bir erişkinin içselleştirilmiş nesne ilişkileri üzerine yazılmış ilk kitaptır. Erişkin tipi yasta iki aşama olduğu söylenebilir. Birinci aşama keder tepkisi ve ikinci aşama da yas tutmadır. Keder tepkisi, şoku, inkârı, olanı olmamış yapmak için pazarlık etmeyi, acı ve öfkeyi kapsar. Bütün bunlar, özellikle de öfke, en sonunda, kayıp nesnenin artık var olmadığı duygusal bilgisinin ortaya çıkmasına neden olur. Tipik bir durumda, öfke, sevilen, ölmüş bir kişiye yönlendirilmez. Normal bir süper ego böyle bir şeyi kabul edemez. Yaslı birey, sevdiği insana yeterince iyi bakmayan doktora ya da sevdiği insanın hasta olmasına neden olan soğuk havaya öfkelenir.

Keder aşaması sonlanmadan Freud'un anlattığı yas aşaması başlar. Yas tutma aşaması, yaslı kişinin kayıp nesne imgelerine yaptığı duygusal yatırıma yönelik yavaş işleyen bir yeniden gözden geçirme, değerlendirme ve değiştirme sürecini içe-

rir. Yas tutma işi, kayıp nesneye ait imgeler ile yaslı kişide bunlara karşılık gelen kendilik imgeleri arasındaki içsel bir karşılaşmayı ifade eder. Kayıp nesnenin özümsenmemiş zihinsel imgeleri ehlileşmiş, küçülmüş, bastırılmış ya da inkâr edilmiş olsa bile ruhumuzdan silinmediği için, erişkin tipi yas, bir bakıma, yaslı kişi ölünceye kadar bitmez (Kernberg, 2010; Volkan, Zintl, 1993). "Normal" bir yas sürecinin tamamlanması, Veikko Tähkä'nın (1984; 1993) belirttiği gibi, yaslı kişinin kayıp kişi ya da şeye ait zihinsel temsili "geleceksiz" yapması demektir. Ancak, kayıp kişinin geleceksiz hale gelmiş olan zihinsel temsili, fiziksel yok oluş yaşanmadan önce o kişiyle yaşanan önemli olayların yıldönümlerinde tekrar canlanabilir. Bazen, klinik uygulamalarda, kayıp kişinin içselleştirilmiş zihinsel temsilinin henüz taşıyıcının kendilik temsili tarafından özümsenmediğini gösteren örnekleri sunan kişilerle karşılaşırız. Böyle bir gözlem, öteki insanın zihinsel temsilini ya da en azından bu insanın özel imgelerinden bazılarını "içimize aldığımızı" açıkça gösterir.

Hastalarımdan biri, arabasıyla işe giderken erkek kardeşinin onunla durmadan konuşmasından, biraz kendisiyle baş başa kalmak ya da radyo dinlemek istediğinde bile hiç susmamasından yakınıyordu. Kardeşi, hastama, patronuyla buluştuğunda ya da çalıştığı iş yerindeki bir sekreterle konuşurken nasıl davranması gerektiği konusunda önerilerde bulunuyordu. Hastam, kardeşine bazen çenesini kapatmasını söylüyordu ama bu genç adam konuşmaya ve onu sinir etmeye devam ediyordu. Zihnimde canlanan görüntüde, hastam ile erkek kardeşi arabada yan yana oturuyorlardı. Ancak hastamın, altıncı terapi seansında, erkek kardeşinin altı yıl önce bir trafik kazasında öldüğünü söylemesi beni çok şaşırtmıştı. Onun işe giderken konuştuğu "erkek kardeşi" aslında kardeşinin özümsenmemiş nesne temsiliydi (Volkan, 2007).

İyi bir özdeşim örneğiyle de çapkın bir genç adamın vakasında karşılaşmıştım. Bu hastam, babası öldükten bir yıl kadar sonra, tıpkı babası gibi önemli bir sanayici olmuştu. Bu babayla tanışmıştım. Babanın, ciddi bir konu konuşulurken özel bir biçimde saçma dokunma alışkanlığı olduğunu hatırlıyorum.

Şimdi oğlu da aynı davranışı sergiliyordu. Özdeşimler, klinisyenin yorumuna bağlı olarak "sağlıklı" veya "sağlıksız" olabilir. Fritz'in, babasının zihinsel temsiliyle olan özdeşiminin "sağlıksız" olduğunu söyleyebilirim. Bu özdeşim, hastanın babasının ölümünün ardından artmış ve iyice yerleşmişti. Fritz'in kendi içinde hissettiği "granit kulenin", babasının Waffen SS zihinsel imgesinin sembolik temsili olduğunu düşünüyorum. Karısına da tıpkı babasının annesine davrandığı gibi bir Nazi'nin eline düşmüş bir Yahudi'ymiş gibi davranıyordu.

Anne ve babasının, özellikle de babasının zihninde "uydurma" bir temsili olan büyükbabasının Victor'ın zihnindeki temsilinin içselleştirilmesi sürecinde Victor *pasif* ortaktı. Victor'da depolanan bu "uydurma" nesne temsili bütünüyle özümsenemeyecek kadar kafa karıştırıcıydı. Bu temsilin, birbirine karışıp kaynaşması mümkün olmayan farklı parçaları vardı. Büyükbabanın, en başta anne ve babanın zihninde de olduğu gibi, sadisttik olan tarihsel imgesi, küçük Victor'm da zihnine yerleştirilmiş ve bu, onu yaralamıştı. Uydurma zihinsel temsilin öteki kısmı "kurtarıcı" ya da "itfaiyeci" idi ve ana görevi, ilk imgeyle ilgili olan korkunç işleri tersine çevirmek, böylece utanç ve suçluluk duygularını ortadan kaldırmaktı. Bu "uydurma" zihinsel temsilin aynı zamanda büyüklenmeci olması gerekiyordu. Bu nitelik, şişirilmiş özgüveni ve önemli bir Nazi SS komutanının yetkilerini canlı tutuyordu. Victor, kendisinde depolanan temsiller oldukça kafa karıştırıcı olduğu için, bütünleşmiş bir kendilik temsili geliştirememişti. Günlük hayatında, disosiasyon durumundaki kendiliği başka bir yerlerde "kilitli" duruyordu. Victor'ın disosiasyon durumundaki kendiliğinin içinde, saldırgan ve sadist büyükbaba imgelerinin yanı sıra, büyükbabasının saldırganlığından ve sadizminden kaynaklanan tehlikelere karşı koyan bir savaşçı olan kendilik imgesi de vardı. Victor'm açık kendilik temsili aynı zamanda büyükbabasının "üstün", yetki sahibi yönlerini de içeriyordu. Victor, ayrıca ne yapıp edip "iyi" hissetmek, ötekilerin "iyi" hissetmesini sağlamak ve hatta o veya bu konuda "en iyi" olmak zorundaydı. Çünkü "engelli" insanları öldüren hiçbir Nazi'nin dikkatini

çekmemesi gerekiyordu. Açık kendilik temsilini, gözlemlenebilir saldırganlık ve sadizm ile kirletmemeye çalışıyordu.

Önceki bölümlerde, Victor'ın anne ve babasının, ölümle burun buruna olan "özürlü" bir çocuklarının olduğunu ve tümgüçlü bir "kurtarıcıya" gereksinim duyulan bir ortam yarattıklarını anlatmıştım. Victor'ın, T4 ötenazi programıyla ilgili bilgiyi, bu programı büyükbabasının SS komutanı pozisyonuyla bilinçli olarak ilişkilendirmeden, ilk kez ne zaman duyduğunu ya da okuduğunu bilmiyorum. Almanya'da yaşadığı için bu tarihsel olayları er ya da geç öğrenecekti. Ancak küçük bir çocukken onun bu konuyla ilgili bir bilgisi yoktu. Anne ve babası bu konuda bilgi sahibiydiler. Victor'm anne ve babası günlük hayatlarında sanki T4 programı hâlâ varmış da gizli tutulması gerekiyormuş gibi davranıyorlardı. Victor'ın babasının özel bir üniversitedeki prestijli idarecilik işi, karısıyla ikisinin bu olayı bir sır olarak saklamaları için bir başka nedendi.

Victor, Dr. Adeline'le çalışmaya başladıktan yıllar sonra, ötenazi programının babasının üzerindeki etkisinin, çiçek saksılarında sardunya yetiştirme hobisinde ortaya çıktığını fark etmişti. Saksıdaki istenmeyen herhangi bir şeyin, örneğin ölü, hatta kıvrılmış bir yaprağın bile temizlenmesi gerekiyordu. Bir tane bile "özürlü" bitki olmamalıydı. Ayrıca, çiçekleri yağmurdan koruma ve hayvanlardan uzak tutma görevi, Victor'ın babasının zihnini devamlı meşgul ediyordu. Bir ya da birkaç gün evden uzaklaşacağı zaman saksıdaki sardunyaların üstüne dikkatlice plastik bir örtü geçiriyordu. Victor, büyükbabasıyla ilgili bilgilere ulaşınca ve bunu babasıyla paylaşınca, babası sardunya hobisinden vazgeçmişti. Victor, büyükbabasının yaptıklarını öğrendikten ve Bernd dünyaya geldikten sonra, babasının bir çocuğu ağlarken görmeye dayanamadığını ve paniğe kapıldığını fark etmişti. Büyük olasılıkla, erişkin Victor fark etmeden çok önce de babası huzursuz bir çocuk gördüğünde benzer tepkiler veriyordu. Victor, babasında gözlemlediği kaygıyı, öldürülme olasılığı olan "özürlü çocuğa" sahip olma fikriyle ve çocuğu bu tehlikeden koruyamama korkusuyla ilişkilendirmişti.

Özdeşim kurmak ile depolamaya maruz kalmak arasındaki farkı görmek bazen zordur. Çocuk Victor'm, babasının

sardunya yetiştirmesi ya da ağlayan çocuklardan uzak durması davranışlarıyla özdeşleşirken aktif olduğu öne sürülebilir. Ancak Victor'm gelişim hikâyesi açıkça gösteriyor ki, onun Nazi tarihiyle ilgili olan imgeleri özümserken aktif ortak olması mümkün değildi. Örneğin; çocukken geçirdiği bademcik ameliyatı sırasında "gazlanırken", bu travmatik deneyim ile Nazilerin masum insanları gazlaması arasında bir bağlantı kuramazdı. Anne ve babası bu bağlantıyı kurmuştu. Kilitli mektupların, Victor'ın "kilitli" (kapsüllenmiş) disosiasyon durumu için bir model oluşturmuş olabileceğini daha önce de belirtmiştim. Kilitli mektupların psikolojik önemine, plastik koruyucularla kaplanmış sardunya saksılarını ve tabii ki, anne ve babasının onlarca yıllık sessizliğini, hatta annesinin oğluna bu sessizliğin bozulması durumunda oğlunun onları "yargıya taşımış" olacağını söylemesinin psikolojik önemini de ekleyebiliriz.

Tabii ki, kurulan özdeşimler sonucu ya da depolanan kap olunduğu için veya her ikisi yüzünden, kişinin içine yerleşmiş olan tarihsel olaylara ait imgelerin etkisi, bu kişinin diğer iç unsurları ile iç içe geçer. Bu unsurlar her bireyde farklıdır. Çünkü yapısal biyolojik olanlardan aile ortamına, ortak tarihi olaylarla bağlantılı olmayan travma türlerinden çocuklukta gelişen bilinçdışı fantezilerin doğasına kadar çeşitlilik gösteren etkenler mevcuttur.

Bu son bölümde kısaca anlattığım Fritz vakasıyla, Fritz ve Victor gibi masum insanların, trajik ve paylaşılmış sosyal travmalarda suç işlemiş kişilerin neslinden geldikleri için bazen çok acı çektiklerini ve bazen öteki masum insanlara da acı çektirdiklerini anlatmaya çalıştım.

KAYNAKLAR

Abse, D. W. (1983). Multiple personality. S. Akhtar (Ed.), *New Psychiatric Syndromes: DSM-III and Beyond* (s. 339-361). New York: Jason Aronson.

Ainslie, R. C., Solyom, A. E. (1986). The replacement of fantastical oedipal child: A disruptive effect of sibling loss on the mother-infant relationship. *Psychoanalytic Psychology,* 3: 257-268.

Akhtar, S. (1999). *Immigration and Identity: Turmoil, Treatment and Transformation.* London: Karnac.

Akhtar, S. (2009). *Comprehensive Dictionary of Psychoanalysis.* London: Karnac.

Akhtar, S., Thomson, J. A. (1982). Overview: Narcissistic personality disorder. *American Journal of Psychiatry,* 139:12-20.

Alderdice, J. (2007). The individual, the group and the psychology of terrorism. *International Review of Psychiatry,* 19: 201-209.

Alderdice, J. (2010). Off the couch and round the conference table. In: A. Lemma, M. Patrick (Ed.), *Contemporary Psychoanalytic Applications* (s. 15-32). New York, London: Routledge.

Apprey, M. (1993). The African-American experience: Forced immigration and transgenerational trauma. *Mind and Human Interaction,* 4: 70-75.

Apprey, M. (1998). Reinventing the self in the face of received transgenerational hatred in the African American community. *Mind and Human Interaction,* 9: 30-37.

Arlow, J. A. (1973). Motivations for peace. H. Z. Winnik, R. Moses, M. Ostow (Ed.), *Psychological Basis of War* (s. 193-204). Jerusalem: Jerusalem Academic Press.

Ast, G. (1991). Interviews with Germans about reunification. *Mind and Human Interaction,* 2: 100-104.

Bach, S. (2006). *Getting from Here to There.* Hillsdale, NJ: Analytic Press.

Blum, H. P. (1976). Acting out, the psychoanalytic process, and interpretation. *Annual of Psychoanalysis,* 4: 163-184.

Blum, H. P. (1985). Superego formation, adolescent transformation and the adult neurosis. *Journal of the American Psychoanalytic Association,* 4. 887-909.

Boccara, B. (2014). *Socio-Analytic Dialogue: Incorporating Psychosocial Dynamics into Public Policies.* New York: Lexington Press.

Brenner, I. (1994). The dissociative character: A reconsideration of "multiple personality". *Journal of the American Psychoanalytic Association,* 42: 819-846.

Brenner, I. (2001). *Dissociation of Trauma: Theory, Phenomenology, and Technique.* Madison, CT: International Universities Press.

Brenner, I. (2002). Foreword. V. D. Volkan, G. Ast, W. Greer, *The third Reich in the Unconscious: Transgenerational Transmission and its Consequences* (s. xi-xvii). New York: Brunner-Routledge.

Brenner, I. (2004). *Psychic Trauma: Dynamics, Symptoms, and Treatment.* New York: Jason Aronson.

Brenner, I. (2014). *Dark Matters: Exploring the Realm of Psychic Devastation.* London: Karnac.

Brenner, I. (2015). Karşılıklı görüşme.

Cain, A. C., Cain, B. S. (1964). On replacing a child. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry,* 3: 443-456.

Cameron, N. (1961). Introjection, reprojection, and hallucination in the interaction between schizophrenic patient and therapist. *International Journal of Psychoanalysis,* 42: 86-96.

Cooper, A.M. (1989). Narcissism and masochism: The narcissistic-masochistic character. *Psychiatric Clinics of North America,* 12: 541-552.

Dorpat, T. L. (2002). *Wounded Monster: Hitler's Path from Trauma to Malevolence.* New York: University Press of America.

Eckstaedt, A. (1989). *Nationalsozialismus in der "zweiten Generation": Psychoanalyse von Hörigkeitsverhaltnissen (National Socialism in the Second Generation: Psychoanalysis of Master-Slave Relationships).* Frankfurt A. M.: Suhrkamp Verlag.

Ekstein, R. N. (1966). *Children of Time and Space, of Action and Impulse: Clinical Studies on the Psychoanalytic Treatment of Severely Disturbed Children.* East Norwalk, CT: Appleton-Century Crofts.

Elliott, M., Bishop, K., Stokes, P. (2004). Societal PTSD? Historic shock in Northern Ireland. *Psychotherapy and Politics International,* 2: 1-16.

Erikson, E. H. (1956). The problem of ego identity. *Journal of the American Psychoanalytic Association,* 4: 56-121.

Erlich, H. S. (2010). A beam of darkness – understanding the terrorist mind. H. Brunning, M. Perini (Ed.), *Psychoanalytic Perspectives on a Turbulent World* (s. 3-15). London: Karnac.

Faimberg, H. (2005). *The Telescoping of Generations: Listening to the Narcissistic Links Between Generations.* London: Routledge.

Falzeder, E., Brabant, E. (2000). *The Correspondence of Sigmund Freud and Sandor Ferenczi,* 3:1920-1933, P. Hoffer (Çev.). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Fenichel, O. (1945). *The Psychoanalytic Theory of Neurosis.* New York: W. W. Norton.

Fornari, F. (1966). *The Psychoanalysis of War.* A. Pfeifer (Çev.). Bloomington: Indiana University Press, 1975.

Freud, S. (1900). *The Interpretation of Dreams. S. E.,* 4, 5. London: Hogarth.

Freud, S. (1905). *Three Essays on the Theory of Sexuality. S. E.* 7: 123-243. London: Hogarth.
Freud, S. (1914). *Remembering, repeating and working-through. S. E.* 12: 147-156. London: Hogarth.
Freud, S. (1917). *Mourning and melancholia. S. E.* 14: 237-258. London: Hogarth.
Freud, S. (1920). *Beyond the Pleasure Principle. S. E.* 18: 7-64. London: Hogarth.
Freud, S. (1925). *An autobiographical study. S. E.* 20: 7-70. London: Hogarth.
Freud, S. (1932). *Why War? S. E.* 22: 197-215. London: Hogarth.
Friedman, P. (1949). Some aspects of concentration camp psychology. *American Journal of Psychiatry,* 105: 601-605.
Fromm, G. (2011). *Lost in Transmission: Studies of Trauma Across Generations.* London: Karnac.
Gilbert, M. (2006). *Kristallnacht: Prelude to Destruction.* New York: HarperCollins.
Giovacchini, P. L. (1969). The influence of interpretation upon schizophrenic patients. *International Journal of Psychoanalysis,* 50: 179-186.
Giovacchini, P. L. (1972). Interpretation and the definition of the analytic setting. P. L. Giovacchini (Ed.), *Tactics and Techniques in Psychoanalytic Therapy, Vol. II* (s. 5-94). New York: Jason Aronson.
Glower, E. (1947). *War, Sadism, and Pacifism: Further Essays on Group Psychology and War.* London: Allen-Unwin.
Gobodo-Madikizela, P. G., Van der Merwe, C. (2009). *Memory, Narrative and Forgiveness: Perspectives on the Unfinished Journeys of the Past.* Newcastle upon Tyne. UK: Cambridge Scholars.
Grayling, A. C. (2006). *Among the Dead Cities.* London: Bloomsbury.
Green, N., Solnit. A. J. (I964). Reactions to the threatened loss of a child: A vulnerable child syndrome. *Pediatrics,* 34: 58-66.
Grubrich-Simitis, I. (1979). *Extremtraumatisierung als kumulatives Trauma: Psychoanalytische Studien über seelische Nachwirkungen der Konzentrationslagerhaft bei Uberlebenden und ihren Kindern* (Extreme traumatization as a cumulative trauma: Psychoanalytic studies on the mental effects of imprisonment in concentration camps on survivors and their children). *Psyche,* 33: 99I-1023.
Hartmann, H. (1939). *Ego Psychology and the Problem of Adaptation.* New York: International Universities Press.
Hartmann, H. (1951). Technical Implication of ego psychology. *Psychoanalytic Quarterly,* 20: 31-43.
Hollander, N. (1997). *Love in a Time of Hate: Liberation Psychology in Latin America.* New York: Other Press.

Hollander, N. (2010). *Uprooted Minds: Surviving the Political Terror in the Americas.* New York: Taylor-Francis.

Jokl, A. M. (1997). *Zwei Fälle zum Thema "Bewältigung der Vergangenheit"* (Two Cases Referring to the Theme of "Mastering the Past"). Frankfurt A. M.: Jüdischer Verlag.

Kakar, S. (1996). *The Colors of Violence: Cultural Identities, Religion, and Conflict.* Chicago: University of Chicago Press.

Kernberg, O. F. (1970). Factors in the psychoanalytic treatment of narcissistic personalities. *Journal of the American Psychoanalytic Association,* 18: 51-85.

Kernberg, O. F. (1975). *Borderline Conditions and Pathological Narcissism.* New York: Jason Aronson.

Kernberg, O. F. (2010). Some observations on the process of mourning. *International Journal of Psychoanalysis,* 91: 601-619.

Kestenberg, J. S. (1982). A psychological assessment based on analysis of a survivor's child. M. S. Bergman, M. E. Jucovy (Ed.), *Generations of the Holocaust* (s. 158-177). New York: Columbia University Press.

Klein, M. (1946). Notes on some schizoid mechanisms. *International Journal of Psychoanalysis,* 27: 99-110.

Klein, M. (1961). *Narrative of a Child Analysis: The Conduct of the Psychoanalysis of Children as Seen in the Treatment of a Ten-Year-Old Boy.* London: Hogarth, 1975.

Kluft, R. P. (1993). Clinical approaches to the integration of personalities. R. P. Kluft, C. G. Fine (Ed.), *Clinical Perspectives on Multiple Personality Disorder* (s. 101-134). Washington, DC: American Psychiatric Press.

Kogan, I. (2007). *The Struggle Against Mourning.* New York: Jason Aronson.

Kohut, H. (1966). Forms and transformations of narcissism. *Journal of the American Psychoanalytic Association,* 14: 243-272.

Kohut, H. (1971), *The Analysis of the Self: A Systematic Approach to the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders.* New York: International Universities Press.

Krystal, H. (Ed.) (1968). *Massive Psychic Trauma.* New York: International Universities Press.

Kuriloff, E. A. (2013). *Contemporary Psychoanalysis and the Legacy of the Third Reich: History, Memory, Tradition.* New York: Routledge.

Langer, W. C. (1972). *The Mind of Hitler: The Secret Wartime Report.* New York: Basic.

Laub, D., Auerhahn, N. C. (1993). Knowing and not knowing psychic trauma: Forms of traumatic memory. *International Journal of Psychoanalysis,* 74: 287-302.

Laub, D., Podell, D. (1995). Art and trauma. *International Journal of Psychoanalysis,* 76: 871-1081.

Legg, C., Sherick, I. (1976). The replacement child – A developmental tragedy: Some preliminary comments. *Child Psychiatry and Human Development,* 7: 79-97.

Lifton, R. J. (1968). *Death in Life: Survivors of Hiroshima.* New York: Random House.

Lifton, R. J. (1986). *The Nazi Doctors: Medical Killing and the Psychology of Genocide.* New York: Basic.

Loewald, H. W. (1960). On the therapeutic action of psychoanalysis. *International Journal of Psychoanalysis,* 41: 16-33.

Loewenberg, P. (1991). Uses of anxiety. *Partisan Review,* 3: 514-525.

Loewenstein, R. M. (1951). The problem of interpretation. *The Psychoanalytic Quarterly,* 20: 1-14.

Loewenstein, R. M. (1958). Remarks on some variations in psychoanalytic technique. *International Journal of Psychoanalysis,* 39: 202-210.

Maaz, H. J. (1991). *Das Gestürzte Volk* (The Fallen People). Berlin: Argon Verlag.

Mahler, M. S. (1968). *On Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation.* New York: International Universities Press.

Misselwitz, I. (2003). German reunification: A quasi ethnic conflict. *Mind and Human Interaction,* 13: 77-86.

Mitscherlich, A. (1971). Psychoanalysis and aggression of large groups. *International Journal of Psychoanalysis,* 52: 161-167.

Mitscherlich, A., Mitscherlich, M. (1975). *The Inability to Mourn: Principals of Collective Behavior.* B. R. Placzek (Çev.). New York: Grove, 1967.

Modell, A. H. (1975). A narcissistic defense against affects and the illusion of self-sufficiency. *International Journal of Psychoanalysis,* 56: 275-282

Moore, B. E., Fine, B. D. (1990). *Psychoanalytic Terms and Concepts*. New Haven, CT: The American Psychoanalytic Association and Yale University Press.

Moses, R. (1984). An Israeli psychologist looks back in 1983. S. A. Luel, P. Marcus (Ed.), *Psychoanalytic Reflections on the Holocaust: Selected Essays* (s. 52-70). New York: Ktav Publishing House.

Moses, R. (Ed.) (1993). *Persistent Shadows of the Holocaust: The Meaning to Those Not Directly Affected.* Madison, CT: International Universities Press.

Niederland, W. (1961). The problem of the survivor. *Journal of the Hillside Hospital,* 10: 233-247.

Niederland, W. (1968). Clinical observations on the "survivor syndrome". *International Journal of Psychoanalysis,* 49: 313-315.

Novey, S. (1968). *The Second Look: The Reconstruction of Personal History in Psychiatry and Psychoanalysis.* Baltimore: Johns Hopkins Press.

Ohlmeier, D. (1991). *The return of the repressed: Psychoanalytical reflections on the unification of Germany.* Sandor Ferenczi Society için makale, 7 Haziran, Budapest.

Opher-Cohn, L., Pfäfflin, J., Sonntag, J. B., Klose, B., Pogany-Wnendt, P. (Ed.) (2000). *Das Ende der Sprachlosigkeit? Auswirkungen traumatischer Holocausterfahrungen über mehrere Generationen* (End of Speechlessnes? The Effects of Experiencing the Holocaust over Several Generations). Gießen: Psychosozial Verlag.

Ornstein, A. (2004). *My Mother's Eyes: Holocaust Memories of a Young Girl.* Covington, KY: Clerisy Press.

Paláez, M. G. (2009). Trauma theory in Sandor Ferenczi's writings, 1931-1932. *International Journal of Psychoanalysis,* 90: 1217-1233.

Parens, H. (2004). *Renewal of Life: Healing From the Holocaust.* Rockville, MD: Schriber.

Poland, W. S. (1977). Pilgrimage: Action and tradition in self-analysis. *Journal of the American Psychoanalytic Association,* 25: 399-416.

Poznanski, E. O. (1972). The "replacement child": A saga of unresolved parental grief. *Behavioral Pediatrics,* 81: 1190-1193.

Proctor, R. (1988). *Racial Hygiene: Medicine Under the Nazis.* Boston, MA: Harvard University Press.

Rachman, A. W. (1997). The suppression and censorship of Ferenczi's "Confusion of Tongues" paper. *Psychoanalytic Inquiry,* 17: 459-485.

Rangell, L. (1968). A point of view on acting out. *International Journal of Psychoanalysis,* 49: 195-201.

Rangell, L. (2003). *Affects: In an individual and a nation.* First Annual Volkan Lecture, 15 Kasım, University of Virginia, Charlottesville, VA.

Rapaport, D. (1951). *Organization and Pathology of Thought: Selected Papers.* New York: Columbia University Press.

Read, A. (1989). *Kristallnacht: The Nazi Night of Terror.* New York: Times Books.

Redlich, F. (1998). *Hitler: Diagnosis of a Destructive Prophet.* New York: Oxford University Press.

Rosenfeld, D. (1992). *The Psychotic: Aspects of the Personality.* London: Karnac.

Rosenfeld, H. A. (1965). *Psychotic States: A Psychoanalytic Approach.* London: Hogarth.

Schützenberger, A. A. (1998). *The Ancestor Syndrome: Transgenerational Psychotherapy and the Hidden Links in the Family Tree.* New York: Routledge.

Searles, H. F. (1965). *Collected Papers on Schizophrenia and Related Subjects.* New York: International Universities Press.

Šebek, M. (1992). Anality in the totalitarian system and the psychology of post-totalitarian society. *Mind and Human Interaction,* 4: 52-59.

Šebek, M. (1994). Psychopathology of everyday life in the post-totalitarian society. *Mind and Human Interaction,* 5: 104-109.

Sonnenberg, S. M. (1974). Children of survivors. *Journal of the American Psychoanalytic Association,* 22: 200-204.

Steinweis, A. E. (2009). *Kristallnacht 1938.* Cambridge, MA: Belknap.

Stern, D. N. (1985). *The Interpersonal World of the Infant.* New York: Basic.

Stern, J. (2001). Deviance in the Nazi society. *Mind and Human Interaction,* 12: 18-237.

Stone, M. H. (1989). Murder. *Psychiatric Clinics of North America,* 12: 643-651.

Streeck-Fischer, A. (1999). Naziskins in Germany: How traumatization deals with the past. *Mind and Human Interaction,* 10: 84-97.

Tähkä, V. (1984). Dealing with object loss. *Scandinavian Psychoanalytic Review,* 7: 13-33.

Tähkä, V. (1993). *Mind and Its Treatment: A Psychoanalytic Approach.* Madison, CT: International Universities Press.

Varvin, S., Volkan, V. D. (Ed.) (2003). *Violence or Dialogue: Psychoanalytic Insights on Terror and Terrorism.* London: International Psychoanalytical Association.

Volkan, V. D. (1972). The "linking objects" of pathological mourners. *Archives of General Psychiatry,* 27: 215-222.

Volkan, V. D. (1973). Transitional fantasies in the analysis of a narcissistic personality. *Journal of the American Psychoanalytic Association,* 21: 351-376

Volkan, V. D. (1976). *Primitive Internalized Object Relations: A Clinical Study of Schizophrenic, Borderline and Narcissistic Patients.* New York: International Universities Press.

Volkan, V. D. (1979). The glass bubble of a narcissistic patient. J. LeBoit, A. Capponi (Ed.), *Advances in Psychotherapy of the Borderline Patient* (s. 405-431). New York: Jason Aronson.

Volkan, V. D. (1981). *Linking Objects and Linking Phenomena: A Study of the Forms, Symptoms, Metapsychology, and Therapy of Complicated Mourning.* New York: International Universities Press.

Volkan. V. D. (1982). Narcissistic personality disorder. O. Canevar, Jr., H. K. Brodie (Ed.), *Critical Problems in Psychiatry* (s. 332-330). Philadelphia. PA. Lippincott.

Volkan. V. D. (1987). *Six Steps in the Treatment of Borderline Personality Organization.* Northvale, NJ: Jason Aronson.

Volkan, V. D. (1988). *The Need to Have Enemies and Allies: From Clinical Practice to International Relationships*. Northvale, NJ: Jason Aronson.

Volkan, V. D. (1990a). The question of Germany: A West German's response. *Mind and Human Interaction,* 1: 2-3,9.

Volkan, V. D. (1990b). Living statues and political decision making. *Mind and Human Interaction,* 2: 3-4,19-20.

Volkan, V. D. (1997). *Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism.* New York: Farrar, Straus-Giroux.

Volkan, V. D. (2002). *Kozmik Kahkaha* (Cosmic Laughter). B. Büyükkal (Çev.). İstanbul: Okuyan Us.

Volkan, V. D. (2003). Large-group identity: Border psychology and related societal processes. *Mind and Human Interaction,* 13: 49-76.

Volkan, V. D. (2004a). *Blind Trust: Large Groups and Their Leaders in Times of Crisis and Terror.* Charlottesville, VA: Pitchstone.

Volkan, V. D. (2004b). Actualized unconscious fantasies and "therapeutic play" in adults' analyses: Further study of these concepts. A. Laine (Ed.), *Power of Understanding: Essays in Honour of Veikko Tähkä* (s. 119-141). London: Karnac.

Volkan, V. D. (2006a*). Killing in the Name of Identity: A Study of Bloody Conflicts.* Charlottesville, VA: Pitchstone.

Volkan, V. D. (2006b). Grossgruppen und ihre Politischen Führer mit Narzis- stischer Persönlichkeitsorganisation. O. F. Kernberg, H. P. Hartmann (Ed.), *Narzißmus: Grundlagen-Störungsbilder-Therapie,* (s. 205-227). Stuttgart: Schattauer.

Volkan, V. D. (2007). Individuals and societies as "perennial mourners": Their linking objects and public memorials. B. Wilcock, L. C. Bohm, R. Curtis (Ed.), *On Death and Dying: Psychoanalysts' Reflections on Finality, Transformations and New Beginnings* (s. 42-59). Philadelphia: Routledge.

Volkan, V. D. (2008). Some psychoanalytic views on leaders with narcissistic personality organization and their roles in large-group processes. R. H. Klein, C. A. Rice, V. L. Schermer (Ed.), *Leadership in a Changing World: Dynamic Perspectives on Groups and Their Leaders* (s. 67-89). New York: Lexington.

Volkan, V. D. (2010). *Psychoanalytic Technique Expanded: A Textbook of Psychoanalytic Treatment.* İstanbul: Oa Press.

Volkan, V. D. (2013). *Enemies on the Couch: A Psychopolitical Journey Through War and Peace.* Durham, NC: Pitchstone.

Volkan, V. D. (2014a). Father quest and linking objects: A Story of the American World War II Orphans Network (AWON) and Palestinian Orphans. P. Cohen, K. M. Sossin, R. Ruth (Ed.), *Healing After Parent Loss in Childhood and Adolescence* (s. 283-300). New York: Rowman-Littlefield.

Volkan, V. D. (2014b). *Psychoanalysis, International Relations, and Diplomacy: A Sourcebook on Large-Group Psychology.* London: Karnac.

Volkan, V. D. (2014c). *Animal Killer: Transmission of War Trauma from One Generation to the Next.* London: Karnac.

Volkan, V. D. (2015). *Would-be Wife Killer: A Clinical Study of Primitive Mental Functions, Actualised Unconscious Fantasies, Satellite States, and Developmental Steps.* London: Karnac.

Volkan, V. D., Ast, G. (1992). *Eine Borderline-Therapie: Strukturelle und Objektbeziehungskonflikte in der Psychoanalyse der Borderline-Persönlichkeitsorganisation* (One Borderline Therapy: Structural and Object Relations Conflict in the Psychoanalysis of Borderline Personality Organization). Göttingen: Vandenhoeck-Ruprecht.

Volkan, V. D., Ast, G. (1994). *Spektrum des Narzißmus: Eine klinische Studie des gesunden Narzißmus, des narzißtisch-masochistischen Charakters, der narzißtischen Persönlichkeitsorganisation, des malignen Narzißmus und des erfolgreichen Narzißmus* (Spectrum of Narcissism: A Clinical Study of Healthy Narcissism, Narcissistic-Masochistic Character, Narcissistic Personality Organization, Malignant Narcissism, and Successful Narcissism). Göttingen: Vandenhoeck-Ruprecht.

Volkan, V. D., Ast, G. (1997). *Siblings in the Unconscious and Psychopathology.* Madison, CT: International Universities Press.

Volkan, V. D., Ast, G. (2001). Curing Gitta's "leaking body": Actualized unconscious fantasies and therapeutic play. *Journal of Clinical Psychoanalysis,* 10: 567-606.

Volkan, V. D., Ast, G., Greer, W. F. (2002). *The Third Reich in the Unconscious: Transgenerational Transmission and its Consequences.* New York: Brunner-Routledge.

Volkan, V. D., Fowler, J. C. (2009). *Searching for the Perfect Woman: The Story of a Complete Psychoanalysis.* New York: Jason Aronson.

Volkan, V. D., Zintl, E. (1993). *Life After Loss: The Lessons of Grief.* New York: Charles Scribner's Sons.

Waelder, R. (1971). Psychoanalysis and history. B. B. Wolman (Ed.), *The Psychoanalytic Interpretation of History* (s. 3-22). New York: Basic.

Weisberger, A. M. (1995). German Reunification and the Jewish Question. *Mind and Human Interaction,* 6: 9-14.

Werman, D. S. (1984). The premature transference. American Psychoanalytic Association Toplantısında sunulan makale, San Diego, California, 16-20 Mayıs.

Wheelis, A. (1950). The place of action in personality change. *Psychiatry: Journal for the Study of Interpersonal Processes,* 13:135-148.

Winnicott, D. W. (1960). Ego distortion in terms of true and false self. *The Maturational Processes and the Facilitating Environment* (s. 140-152). New York: International Universities Press, 1965.
Winnicott, D. W. (1969). Berlin walls. C. Winnicott, R. Shepherd, M. Davis (Ed.), *D. W. Winnicott: Home is Where We Start From* (s. 221-227). New York: W. W. Norton, 1986.

DİZİN

Abse, D. W. 55
aç kendilik (hungry self) 47-49, 52-53, 55
Ainslie, R. C. 51
Akhtar, S. 30, 47, 53
aktarım 10, 13, 25, 27, 30, 56, 58-64, 70, 74, 81, 88, 105, 107, 118-124, 127, 133
Alderdice, J. 31
Alman Demokratik Cumhuriyeti 20
Alman Psikanaliz Derneği 20
Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı (Molotov Ribbentrop Paktı) 78
Almanya 9, 14, 17-22, 32, 42, 78
Almanya İklim Koruma Yasası 96
Amerika Psikanaliz Derneği 31
analitik nesne (analytical object) 107, 110, 117
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi 18, 29
Apprey, M. 30
Arlow, J. A. 28
Ast, G. 19-25, 30, 46-51, 106-107, 110
ata sendromu (ancestor syndrome) 25
Auerhahn, N. C. 25
Auschwitz 10, 19
Austen Riggs Merkezi 119-120
ayrılma-bireyleşme (separation-individuation) 45, 65, 73, 130

Bach, S. 47
bağlantılı yorumlar (linking interpretations) 60-62
Batı Almanya 14, 18-21, 114
Beit Atfal Al-Sumud 21
Berlin Duvarı 18-20, 32, 114
Bishop, K. 31
Blum, H. P. 26, 106
Boccara, B. 31
bölme (splitting) 22, 49, 53-54
Brabant, E. 28
Brandt, K. 77
Brandt, W. 22
Brenner, I. 26, 29-31, 54-55, 581, 127
büyüklenmeci kendilik (grandiose self) 46-55, 58, 67, 73, 94, 104, 107, 135
büyülü düşünme (magical thinking) 32

Cain, A. C. 51
cam fanus (glass bubbles) 46, 52, 72
Cameron, N. 107, 110

çoklu kişilik organizasyonu 54-55

depolama (depositing), 10-11, 25, 50-51, 58, 98, 107, 113, 133, 135, 137
disosiasyon 11, 13, 22, 53-58, 60-63, 66-67, 72-73, 83, 88, 92-97, 102-103, 116, 135, 137
Doğu Almanya 14, 18-21, 114
Dorpat, T. L. 15

dövme (tattoo) 38, 42, 57, 60, 69, 80

Eckstaedt, A. 22
ego psikolojisi 87
Ekstein, R. N. 107
Elliott, M. 31
enchiladas 119-121
Erikson, E. H. 48
Erlich, H. S. 31
eyleme dökme (acting out) 104-105

Faimberg, H. 25
Falzeder, E. 28
Fenichel, O. 104
Fine, B. 104
Fonagy, P. 11
Fornari, F. 29
Fowler, J. C. 32, 106
Freud, S. 8, 10, 17, 26-28, 60-61, 104-105, 133-134
Friedman, P. 24
Fromm, G. 31

gelişimsel bölme 49
gelişimsel nesne 107, 110
Gilbert, M. 103
Giovacchini, P. L. 60-61, 107, 110
Glower, E. 29
Gobodo-Madikizela, P. G. 23
Grayling, A. C. 79
Green, N. 51
Greer, W. F. 22-25, 30, 50, 106
Grubrich-Simitis, I. 22
Gyorgy, G. 11

hac (pilgrimage) 105
Hartmann, H. 87
hazırlık yorumları (preparatory interpretations) 61-62
Hitler Gençliği (Hitlerjugend) 73, 80, 95, 102
Hitler, A. 15, 19, 77, 79, 82, 96, 99, 131
Hollander, N. 30-31
Holokost (Holocaust) 15, 17-26, 29-31, 74, 80

ikame çocuk 51
ikinci bakış (second look) 105
İkinci Dünya Savaşı 23-28, 41, 73, 78-80, 128
İngiltere İklim Değişikliği Yasası 96

Jokl, A. M. 22
Jurist, E. 11

Kakar, S. 30
kapsülleme 53-58, 66, 92-94, 103-104, 137
kapsüllenmiş kendilik 13, 55-57, 67
karşı aktarım 13, 74, 107
Kernberg, O. F. 46-47, 107, 110, 134
Kestenberg, J. S. 25, 30
Kıbrıs 18, 24, 29
Kıbrıslı Türk 9, 14, 29
kimlik işaretleri (identity markers) 32
Klein, M. 11, 28, 51, 67
Klose, B. 23
Kluft, R. P. 55
Kogan, I. 25-26
Kohut, H. 46
koza evresi 52

Kristallnacht (Kristal Gece) 102-103
kritik bağlantı (crucial juncture) 67
Krystal, H. 25
Kuriloff, E. A. 9-12, 26

Langer, W. C. 15
Laub, D. 25
Legg, C. 51
Lifton, R. J. 24, 78
Loewald, H. W. 107, 110
Loewenberg, P. 26
Loewenstein, R. M. 61

Maaz, H. J. 20-21
mağdur sendromu 24-25
Mahler, M. S. 45, 130
Misselwitz, I. 20
Mitscherlich, A. 29
Modell, A. H. 48, 52
Moore, B. E. 104
Moses, R. 18, 26
Mulla, E. 29

narsisistik kişilik organizasyonu 46-55, 59, 72
Nazi 9, 11-15, 19-26, 73, 77-81, 94-96, 101-104, 110-117, 129, 132-137
nesiller arası aktarım 10, 13, 22, 25, 30, 58, 81, 86, 101, 118, 124, 133
Niederland, W. 24-25
Novey, S. 105
Nürnberg Savaş Mahkemesi 79-80, 99

Ohlmeier, D. 20
Opher-Cohn, L. 21-23
Ornstein, A. 26

özdeşim (identification) 11, 50-51, 107, 110-111, 117, 127-137
özdüşünümsellik (self-reflexivity) 10

PAKH (Psychotherapeutischer Arbeitskreis für Betroffene des Holocaust) 22-23, 29, 32
Paláez, M. G. 28
Parens, H. 26
Pfäfflin, J. 23
Podell, D. 25
Pogany-Wnendt, P. 23
Poland, W. S. 105
Poznanski, E. O. 51
Proctor, R. 78
psikolojik DNA 11, 51
psikolojik gen 51
psikolojik sınır 18

Rachman, A. W. 28
Rangell, L. 26, 105
Rapaport, D. 107
Read, A. 103
Redlich, F. 15
Romanlar 102, 111
Rosenfeld, D. 53, 55
Rosenfeld, H. A. 53, 55

Sabra 24
savaş nevrozu 27
Schützenberger, A. A. 25
Searles, H. F. 129
Šebek, M. 30
seçilmiş travmalar (chosen traumas) 31-32
seçilmiş zaferler (chosen glories) 31-32
Sherick, I. 51
Solnit, A. J. 51

Solyom, A. E. 51
Sonnenberg, S. M. 25
Sonntag, J. B. 23
soykırım 10, 22, 102
SS (Schutzstaffel) 13, 41, 43, 73, 78-79, 82-88, 93-96, 99-100, 113-114, 122-125, 128-136
Steinweis, A. E. 103
Stern, D. N. 49
Stern, J. 24
Stokes, P. 31
Stone, M. H. 47
Streeck-Fischer, A. 22
sünnet 42-43, 59, 62, 71, 97
süpervizyon 12, 87, 119

T4 ötenazi programı 77-88, 115, 136
Tähkä, V. 107, 110, 134
Target, M. 11
terapötik oyun (therapeutic play) 106-107
transpozisyon 30
travma 10-13, 23-35, 42-49, 54, 58, 72, 82, 101, 105-106, 110, 130, 137
tümgüçlülük (omnipotence) 48, 52

Uluslararası Psikanaliz Birliği (International Psychoanalytic Association-IPA) 20, 31
Üçüncü Reich 15, 17, 19-21, 30, 33, 73, 75, 87, 103, 118, 133

Van der Merwe, C. 23
Varvin, S. 31
Volkan, V. D. 7-12, 18-25, 29-32, 46-54, 60, 72, 105-111, 119, 134

Waelder, R. 29
Weisberger, A. M. 20
Werman, D. S. 119
Wheelis, A. 105
Winnicott, D. W. 18

Yahudiler 15, 17, 19, 26, 79, 102-103, 111, 132
yansıtmalı özdeşim (projective identification) 11, 51
yas 17, 26, 29, 51, 64-65, 73, 82, 91, 110, 115, 132-134
yeni nesne 107-111
yerleşik aktarım (built-in transference) 119, 120
yetkilendirilmiş ideoloji 32
yinelenen saldırgan zaferler (repeated aggressive triumphs) 47

zaman çöküşü 32
zihinselleştirme (mentalization) 11
Zintl, E. 29, 134

NAZİ MİRASI

Prof. Dr. Vamık D. VOLKAN

"Bu kitap tam anlamıyla bir mücevher! SS Nazi ölüm makinesinin komutanlarından birinin torununun tedavisinde süpervizör olan Prof. Volkan, böylesi bir travmanın nesiller arası aktarımındaki tüm süreçleri ve tedavi aşamalarını açık ve kolay anlaşılır bilimsel bir dille anlattığı bu eşsiz eseriyle, hem her klinisyene mutlaka sahip olmak isteyeceği benzersiz bir kaynak hem de konuya ilgisi olan herkese müthiş bir okuma deneyimi sunuyor."

Dr. Ira Brenner, Pennsylvania, Jefferson Tıp Fakültesi
Psikiyatri Klinik Profesörü

"Bu etkileyici kitap, bir SS Nazi komutanının kanlı geçmişinin nesiller arası aktarımla torununun üzerindeki etkisini tüm gerçekliğiyle gösteriyor. Eylemler yoluyla anımsanan psikopatoloji aracılığıyla, kendilik ve nesne imgelerinin nesiller arası aktarımı ve analist ile analiz edilen arasındaki aktarım ve karşı aktarımda yaşanan zorluklar tüm ayrıntılarıyla tedavi sürecinin en başından, en sonuna kadar anlatılıyor. Kitap sunduğu teorik altyapı ve kavramlaştırmayla yalnızca anlatılan kişiler özelinde değil, yaşamlarına savaş ya da şiddetin bir şekilde bir yerden dokunmuş olduğu tüm kişilerin travmalarına dair çok değerli bir içgörü ile çok önemli bir rehberlik yapıyor."

Ilany Kogan, İsrail Psikanalitik Topluluğu
Eğitim Analisti

"Çok sayıda masum insanın yok edilmesini hedefleyen bir programda aktif olarak çalışmış bir üst düzey SS Nazi komutanın travmatik mirasıyla mücadele eden torununun tedavi sürecinde önemli bir rol oynayan Prof. Dr. Vamık Volkan, toplumsal travmanın sessiz ve derin etkilerinin bilinçdışı yollarla nesilden nesle aktarılışını hem analiz edenin hem de analiz edilenin perspektifinden anlattığı bu ilginç hikâyede, sayısız çalışmalarına ve onlarca yıllık deneyimlerine dayalı bilgeliğini, okuyucuyu hayran bırakan anlatımıyla nakış gibi işlemiş..."

Pusula Yayınevi
www.pusulayayinevi.com

Pusula yayınevi

9 786054 912254